

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.revista-ateneu.ro
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 667

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• anul 62 (serie nouă) • martie 2025 • 5,00 lei •

**Ionela-Cristina
BREAHNĂ-PRĂVĂȚ**

Istorie culturală
vie, tradiție
roditoare

pagina 2

Marius MANTA

Tescani, locul
unde lumina
devine artă

pagina 7

Ioan DĂNILĂ

Revista „Ateneu”,
din veac în veac

paginile 12-13

Leo BUTNARU

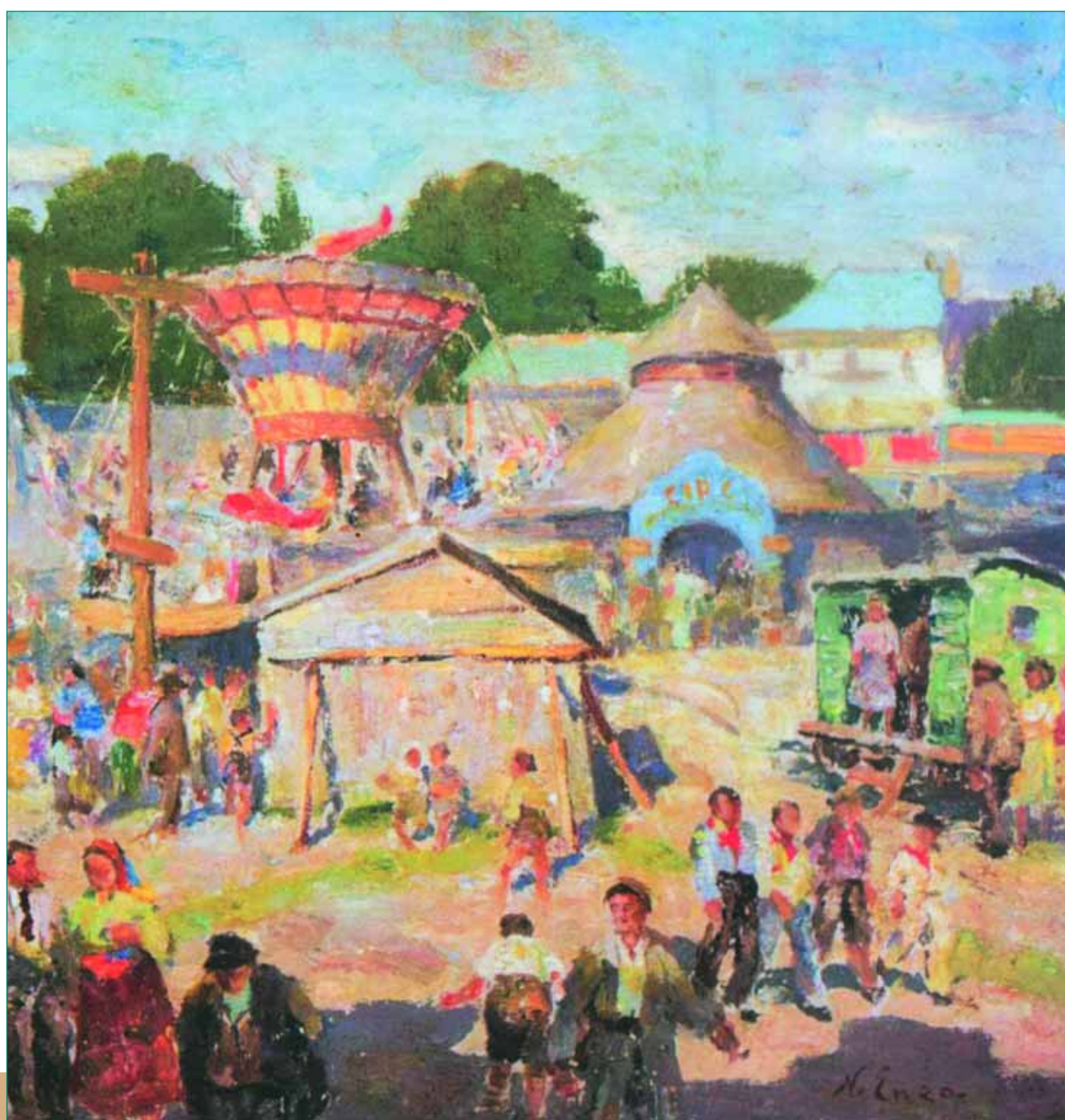
Urbea bacoviană

pagina 20

• Ilustrația numărului:
reproduceri din albumul
„Nicu Enea”, de Viorel Savin

ATENEU - o revistă centenară

Supliment:
„Ateneul cultural”
nr. 1, martie 1925

• Nicu Enea – *Iarmaroc în oborul de cereale*

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• **Adrian JICU** – Boeru, privirea de sus și înțelegerea realității (p. 3) • **Carmen MIHALACHE** – La aniversară (p. 4) • **Tamara CONSTANTINESCU** – Cernozaurii – o ficțiune radioactivă (p. 4) • **Ioan DĂNILĂ** – PROPUNERI privind planurile-cadru pentru învățământul liceal (p. 5) • **Sever AVRAM** – O rătăcire orfică în Labirintul unei vindecări asumate (p. 6) • **Liviu FRANGA** – Variațiuni pe teme japoneze. Yasunari Kawabata și alții (p. 6) • **Violeta SAVU** – Povestea lui Cezar sau sansa de a fi un personaj (p. 8) • Poezii de **Viorel SAVIN** și **Mihaela GRĂDINARIU** (pp. 8-9) • **Elena CIOBANU** – Mesia ca meserie (p. 9) • **Marius MANTA** – Între grav și foarte grav, când viața se strâmbă la noi (p. 10) • **Valentin IOAN** – Ateneul cultural, în documente de arhivă (p. 11) • **Gabriela GÎRMACEA** – Călătorie cu parfum de epocă (p. 11) • Interviu cu **Anila DAHRIU** (Albania): „Cred că poezia poate fi o modalitate de a face față durerii, mâniei sau nedreptății...” (pp. 14-15) • **Cornel Simion GALBEN** – Remember Agatha Grigorescu-Bacovia (p. 16) • **Ionel NECULA** – O revistă centenară (p. 16) • **Daniel-Ștefan POCOVNICU** – Progresul: mod de utilizare (p. 17) • **Gh. N. VASILACHE** – Oameni care au fost: Tudor Pamfile și Grigore Tabacaru (p. 17) • **Ion FERCU** – „Sensul vieții este orice îl faci tu să fie” (p. 18) • **Vasile SPIRIDON** – Despre indiferența ca stare (p. 19) • **Gheorghe IORGA** – Însemnări despre poezia franceză din a doua jumătate a secolului al XX-lea (p. 20) • **Petru CIMPOEȘU**: „Aventura mea în literatură a devenit tot mai solitară...” (p. 21) • **Ionel SAVITESCU** – Note despre monahii Patericului Egiptean (p. 22) • **Dan PETRUȘCĂ** – Despre eșec (p. 23) • Poezii de **Anila Dahriu** (Albania) (p. 24) •

Istorie culturală vie, tradiție roditoare

Revista de Cultură „Ateneu” rotunjește o sută de ani! Este o vârstă mai mult decât respectabilă, care se convertește în dovada faptului că istoria culturală cunoaște și astfel de împliniri spectaculoase. Într-un moment când încă erau vii ecourile Marii Uniri din 1918, doi intelectuali băcăuani: Grigore Tabacaru și George Bacovia au înlesnit apariția, în martie 1925, a unei publicații dovedite în timp o însemnată tribună a ideilor novatoare și un fertil teren de promovare a talentelor artistice. Cele două serii ale revistei (1925; 1964) au făcut vizibil la nivel regional și național un colț de Românie viu și adesea original. Aprecierile în timp ale cititorilor și ale forurilor scriitoricești și administrative de la noi au întărit personalitatea colectivelor redacționale și le-au asigurat ambianța stimulativă de lucru cu cuvântul tipărit.

Înscriindu-se în două secole pline de frământări, incertitudini, căutări, reveniri, îndoieli, Revista „Ateneu” și-a păstrat o linie constant ascendentă și o viziune încurajatoare sub aspectul afirmării esteticului în societate. Centenarul o găsește proaspătă, dinamică, cu o redacție practicând echilibrul și misionarismul etic, gata să ducă mai departe o tradiție care o înobilează.

La mulți ani și cât mai multe prilejuri de bucurie intelectuală și afectivă cititorilor!

Ionela-Cristina BREAHNĂ-PRĂVĂȚ
Președinta Consiliului Județean Bacău

La centenar

În primii mei ani de redactor-șef al *Ateneului*, mă vizitades la redacție profesorul pensionar Marin Cosmescu-Delasabar, scriitor, vechi colaborator al revistei, care știa multe istorioare literare și avea o bogată colecție de documente. Aducea mereu câte un nou articol de istorie literară, fragmente de memorii și, într-o bună zi, mi-a făcut un dar neașteptat. A scos din servieta lui burdușită de hârtii o mapă lucioasă, de culoare orange, în care se găseau 18 numere ale *Ateneului cultural* și un act de donație. L-am semnat bucuroasă și țin bine minte emoția care m-a cuprins la vederea acelor exemplare de revistă: mici, de format caiet, fragile, cu hârtia îmbătrânită. Primele două numere erau de tip ziar, iar acum țin din nou în mâini, cu multă atenție, ca să nu se destrame, primul *Ateneu cultural*, apărut în martie 1925, „sub îngrijirea dlor Gr. Tabacaru și G. Bacovia”. Recitesc editorialele semnate de Grigore Tabacaru – psi-

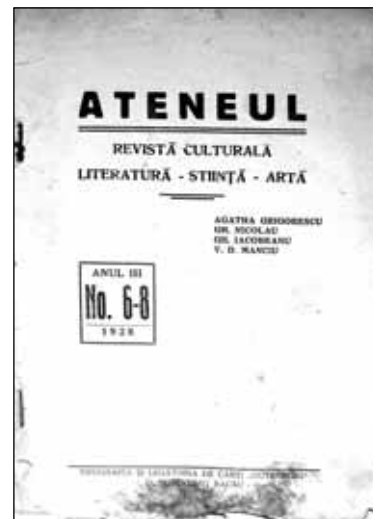
holog, pedagog, animator cultural, un om de o mare generozitate, cu vocație de întemeietor. Pusese bazele Asociației „Ateneul cultural”, unde se țineau conferințe, aveau loc întâlniri și dezbateri pe diferite teme, se lansau cărți și se deschideau expoziții de artă. Membrii Asociației, în spirit iluminist, voiau să răspândească literatura, arta, știința în rândul maselor. „Poporul are nevoie mai întâiu de cultură și în al doilea rând tot de cultură!”, spunea Grigore Tabacaru, adăugând că o gazetă culturală aducea

„o viață nouă”, contribuind la formarea unei conștiințe libere a poporului.

În numărul 1 al Revistei, pe prima pagină, erau două poezii de George Bacovia, unele dintre cele mai frumoase și cunoscute: „Nervi de primăvară” și „Decembrie”. Suntem într-o nouă primăvară - „o pictură parfumată cu vibrări de violet” (Bacovia își scotea masca tragică, din când în când, iar atunci versurile prindeau culoare și se mai luminau) – și lansăm o ediție dedicată centenarului Revistei, în care am inserat facsimilul cu primul număr, din 1925, iar pentru ilustrație am ales lucrări de Nicu Enea, un cunoscut pictor băcăuan, reprezentativ pentru acea perioadă, cu expoziții vernisate și în cadrul Asociației „Ateneul cultural”.

Avem o importantă moștenire spirituală și ne simțim datori să păstrăm vie tradiția, să continuăm lucrarea înaintașilor, crezând ca și ei în nevoia de cultură.

Carmen MIHALACHE

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Din când în când, Revista *Familia* publică în paginile sale grupaje consistente de poezie sau de proză, un fel de miniantologii intitulate sugestiv *Box Office. Poezia* sau *Box Office. Proza*. Astfel, din recentul număr al revistei orădene, din

• nr. 11-12, 2024

totalul cuprinsului de 232 de pagini, aproape 80 sunt dedicate poeziei. Sunt antologați 16 poeți din diferite generații, dar mai ales din cea tânără și cea de mijloc. Voci interesante, convingătoare, toate merită reținute. Ne-am oprit la Diana Lepure („să nu-ți ajungă mereu ceva / pentru fericirea deplină / mie îmi lipsea marea / cu spuma ei albă, / cu algele îngrămădite pe țărm // apoi / într-o dimineață de august / am urcat într-un autobuz burdușit / pielea fericitorilor pasageri încă mai păstra / mirosul fabricii de porci de importanță unională / de la mine din sat // ne-am întors toți prăjiți și roșii / cu spinările fripte și marea înăuntrul nostru / cerul înstelat se întrezărea deasupra / printr-o crăpătură în tabla / autobuzului LAZ”), Mara Moldvai („e atâta tandrețe în spațiile / pe care mi le împrumuți de

pe o zi pe alta. / distanța minimală dintre ochii noștri / respirațiile noastre care se bat cap în cap / lucrurile astea nu au un nume al lor / nu au văzut niciodată apa din cristelniță”), Florentin Popa („lumini la care tânjeam m-au târât departe / acum le văd pălind de după geamuri fumurii / când luna plină suspină peste toate // iarba mă toropește și mă-ntind pe spate / și deslușesc prin ochii-nchiși ai atâtor copii / conacele cantacuzine ruinate / când luna plină suspină peste toate”), Cătălin-Mihai Ștefan („Neum adună în palmă nisipul ridicat de tălpile Tereminei, / îl pune într-o pungă și-și face planuri / despre cum va contempla formele ridicând punga / în inima nopții, în dreptul răsăritului. / Îi va veni ideea să pună bazele unei științe prin care să citească / în acel nisip gesturile brațelor ei în timp ce fuge”), Olga Ștefan („Suntem prudenți și ne-am zidit / ferestrele // ca să nu ne fie sparte, / igienici și discreți în lașitate. // Să gândești rațional / înseamnă să te gândești / la // mândrie, nu la sinceritate”). (A)

d'ale lui Ciosu

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

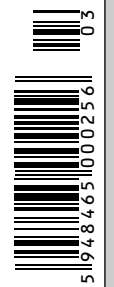
• Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Boeru, privirea de sus și înțelegerea realității

Prea puțin mediatizat, Bogdan Boeru e un prozator solid, capabil să treacă dincolo de pojghița subțire a realității, provocându-și mereu cititorii să reflecteze asupra unor chestiuni cu adevărat semnificative. Ne-o demonstrează recentul său volum *Despre oameni și alte ființe bizare* (Editura Rao, 2024), un roman pluristratificat despre relația om-mașină-robot, despre provocările prezentului, despre raportul istorie-ficțiune, despre frică, despre dedesubturile vieții politice etc., un roman dens, cu rădăcini mitologice și ramificații ezoterice deopotrivă.

După *Benedictiana*, o incursiune convingătoare în istoria cruciadelor, autorul ne propune o narațiune diferită, care se deschide abrupt, cu o crimă plasată în lumea politică actuală. Este vorba despre cazul deputatului Vălcu Voinescu, care se sinucide după ce i se înscenează o crimă oribilă, cu tentă homosexuală și cu urme de canibalism. Cel mai probabil o înscenare, care pune autoritățile pe gânduri, dată fiind poziția lui influentă în comisia de mediu. Deși pornește ca roman polițist, cu elemente de thriller, romanul se rotunjește treptat, prin acumulări succesive. Nu avem de-a face nici cu un simplu roman politic, deși cititorii vor identifica situații și figuri cunoscute ale actualității. Dimensiunea politică este doar un pretext pentru ceea ce se cheamă, cu un clișeu, o radiografie a societății românești, cu apucăturile ei tot mai colorate. Bogdan Boeru vede în ele efectele ultimelor deceniilor, așa cum au fost ele, cu bune și cu rele, și caută să explice cauzele care au dus la această fizionomie socioeconomică.

Simptomatic în acest sens este povestea avocatei Artemisia Iovan, supranumită Leoaica. Luptătoare neîblânzită împotriva abuzurilor Sistemului, ea va sfârși prin a ajunge vârful de lance al Sistemului, care o va racola subtil, prin personaje influente, ca Maestrul și Episcopul, reușind să-i deturneze ura împotriva adversarilor Sistemului. O ură care-și are rădăcinile în revolta muncitorilor de la Brașov, când tatăl ei a fost săltat de la protest de Securitate și, în urma bătăilor primite, și-a pierdut viața. E o scenă tulburătoare, prin consecințele dramatice pe care arestarea tatălui le are asupra unei fetițe traumatizate. O fetiță care, de atunci, împarte lumea în „noi” și „ei”, jurându-și să răzbune moartea tatălui: „În acea zi terminase orele, era acasă și urmărea, împreună cu mama ei, de la balconul apartamentului din apropierea Spitalului Județean, apartament primit de taică-său, strungar la Steagul Roșu Brașov, cum coloana de muncitori revoltați se îndrepta spre clădirea Comitetului Județean de Partid. Atunci i-a văzut pe ei plimbându-se ca din întâmplare pe lângă șirul de oameni care scandau Vrem lumină și căldură! sau Vrem mâncare la copii!. Lucrurile se văd altfel de sus. Și ea era sus, la etajul trei, în balcon, împreună cu mami, în vreme ce ei erau pe trotuar, observând. Inclusiv printre muncitori se găseau ei. Erau cei care nu vociferau, care nu păreau să fi venit acolo cu un grup de colegi de muncă, ci singuri, aparent de capul lor. [...] Întunerul zilei urla și din barba nerasă a lui tati, pentru că tati lucra la secția 440 Matrițe, unde izbucnise protestul. Tati era printre revoltați. L-a văzut de la balcon. Tati nu era unul dintre ei! Tati era unul dintre aceia pe care ei îi urmăreau și pe care aveau să-i aresteze. Apoi, când ei au

terminat cu tati, l-au aruncat din mașină în fața scării de bloc. (Nici măcar nu au oprit mașina!), iar el era greu de recunoscut, cu ochii învinețiți, cu o rană urâtă de tot după urechea stângă, dinții sparti, buzele sângerânde, unghiile mâinii drepte smulse, cu o claviculă ruptă și un genunchi dislocat. Dar tati a scăpat de condamnare. Alți colegi de-ai lui au luat între șase luni și trei ani. Dar nu tati! Pentru că nu prea mai aveau ce condamna la el. După tratamentul aplicat în beciurile Securității, nu a mai fost același. S-a pensionat înainte de termen, pe caz de boală. Fusesse informat că «din cauza degradării fizice, nu mai puteți da randament, tovarășe!» și a murit la doi ani după Revoluție. Din acest unghi, *Despre oameni și alte ființe bizare* poate fi citit ca pledoarie pentru cunoașterea reală a trecutului, singura soluție pentru înțelegerea prezentului. Iar pentru asta este nevoie de o privire de sus, de o detașare de miezul fierbinte al evenimentelor, care să ne permită o distanță critică suficientă pentru o atitudine echilibrată.

Cât privește ciudata sinucidere, anchetatorul Felix Albulescu recurge la serviciile unui amic, Benone Avădanei, un personaj misterios, cu preocupări și pasiuni atipice, profesor universitar și creator de automaton, colecționar și cititor înrăit, antropolog, membru al unui elitist club G etc.. Acest Ben este, de fapt, un avatar al lui Fra Levantinus, coborât dintr-o Thuringie medievală, unde a deprins tainele magiei și ezoterismului. El caută rezolvarea cazului acolo unde nimeni nu s-ar fi așteptat, pornind de la o serie de credințe și superstiții legate de o creatură mitologică, Marțolea. Pentru asta, descinde în satul Poieni, unde se petrec lucruri înspăimântătoare, despre care oamenii se tem să vorbească. Punând cap la cap puținele informații pe care le află de la localnici, Ben descâlcește izele unei afaceri cu ramificații folclorice și mitologice, care dau cărții un realism magic bine strunit, dovadă a asimilării unor modele literare cunoscute. Pentru că Poieni nu e o localitate ca oricare alta, ci un tărâm învăluit în cețurile unei gândiri arhaice, un Macondo autohton, despre care aflăm din discuția lui Ben cu Calista Orbului, singura dispusă să-i dezvăluie câte ceva din tainele unei lumi rupte de civilizație, singura care îl ajută să vadă *dincolo*.

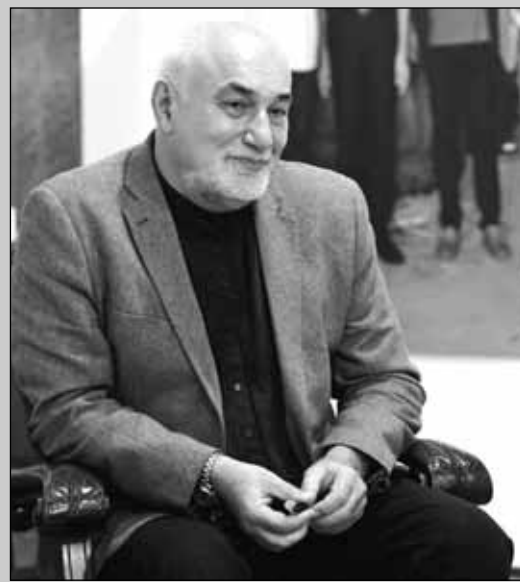
O altă chestiune extrem de interesantă ține de povestea Turcului, plasată peste ocean, în Statele Unite, unde mașinaria de jucat șah face furori, spre curiozitatea amestecată cu teamă a americanilor de rând, fascinați de acest spectacol uimitor, care depășește puterea lor de înțelegere. Asta spre disperarea unui poet numit Edgar Allan Poe, care caută să deoaleze înșelătoria din spatele acestui entertainment meschin, merit să-l îmbogățească pe inginerul Johann Nepomuk Maelzel, care descinde în Baltimore, în 1825, ajutat de alsacianul Wilhelm Schlumberger, un șahist reabil, care va sta ascuns în pânțele mașinării, învingându-i pe cei mai mulți dintre cei care se încumetau să înceapă o par-

tidă. Dincolo de exotismul poveștii, se deschid câteva interogații privind relația om-mașină, interogații extrem de actuale, din perspectiva dezvoltării tehnologice fără precedent și a apariției unor roboți capabili să reproducă foarte bine gândirea și comportamentul uman, ceea ce a dat deja naștere unor polemici referitoare la viitorul umanității și unor scenarii apocaliptice vizând de-tronarea omului de către mașinării dotate cu inteligență artificială.

Last but not least, *Despre oameni și alte ființe bizare* este și o meditație asupra sensului istoriei și asupra menirii scriitorului, dator, sugerează Bogdan Boeru, să dea coerență celor relatate, să ofere o alternativă realității, depășind sensul strict al întâmplărilor, prin revelarea a ceea ce Eliade numea sacral camuflat în profan. Numai așa se justifică rolul său într-o lume dezumanizată, populată de „ființe bizare”, care își caută un creator, așa cum ne-o dezvăluie epilogul cărții: „Când a ajuns la el manuscrisul lui Adam, într-o cutie jerpelită, care însă își purta nenumăratele ștampile de poștă cu acea mândrie tristă, dureroasă, a veteranului ce nu își ascunde rănile căpătate în luptă, Ben a înțeles că acele foi mergeau înaintea Vântului de nord. Și a mai înțeles ceva. A înțeles că adevărurile pe care le căutase aproape obsesiv se aflau printre cuvintele scrise ale fiului său adoptiv plecat la capătul lumii să ia istoria de la capăt. Însă adevărul e în poveste, iar rostul poveștii este să-l scoată din el însuși, din coaja lui tare și uneori amară și să-l lase să picteze tabloul realității”.

Intimidant prin dimensiuni, *Despre oameni și alte ființe bizare* este un roman puternic, bine scris, care atacă, în mod convingător, câteva probleme de mare actualitate, provocându-și în permanență cititorii. Meritul său de căpătâi vine tocmai din capacitatea de a se constitui într-o invitație la reflecție și din răspunsurile pe care le sugerează.

O revistă legendară a literaturii române

Centenarul este o cifră impresionantă, fie că vorbim de vârstele omului, de inelele din trunchiul unui stejar sau – de ce nu? – de anii de existență ai unei reviste. Revista *Ateneu*, la vârsta ei seculară, purtând efigia lui George Bacovia, devine una dintre revistele legendare ale literaturii române, alături de *Familia*, înființată de Iosif Vulcan, *Convorbiri literare*, fondată de Titu Maiorescu, *Ramuri*, fondată de Nicolae Iorga, *Contemporanul* lui Dobrogeanu-Gherea sau *Viața Românească*, fondată de Garabet Ibrăileanu. În existența ei zbuciumată, revista s-a bucurat de însoțitori de nădejde, dintre care cel puțin câțiva – Nicolae Manolescu, Laurențiu Ulci, Alex Ștefănescu – s-au numărat printre cei alături de care am crescut ca scriitori.

O revistă de ținută, iar bună dovadă e faptul că apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România. O revistă care este sub oblăduirea laudabilă a administrației locale, apărută în inima Moldovei, scrisă de moldoveni, dar aparținând culturii naționale. Laudă colectivului redacțional și colaboratorilor săi, laudă paginilor sale demne de cupola seculară pe care *Ateneu* o înalță deasupra culturii române și al cărui nume îl poartă, cu cinste, această revistă! La mulți ani!

Varujan VOSGANIAN
Președintele Uniunii Scriitorilor din România

Teatrul pentru Copii și Tineret „Luceafărul“ Iași

La aniversară

Teatrul care a încântat atâtea generații de copii, deschizându-le gustul pentru această minunată artă vie, arătându-le cum binele și frumosul ies învingătoare, a ajuns la venerabila vârstă de 75 de ani, pe care i-a sărbătorit – cum altfel? – prin cele mai frumoase spectacole din repertoriu, cât și prin alte evenimente. Între 27 februarie și 2 martie a avut loc un *showcase*, care a cuprins câteva dintre cele mai cunoscute producții ale Teatrului, încununată cu premii la competițiile, la festivalurile naționale și internaționale, Teatrul „Luceafărul“ fiind unul performant. Amintim câteva dintre aceste spectacole de mare succes: *Stafia clovnilor* (aplaudată la Londra, Manchester, Birmingham, la festivalul de teatru din Edinburgh și în alte locuri din lume), *Cu avionul printre stele*, *Stai jos sau cazi*, *Casa copiilor imaginari*, *O poveste japoneză*, *La cabine*, *Urișul egoist*, *Peștișorul de aur*, acesta fiind considerat spectacol fondator, pentru că a fost primul titlu din repertoriul teatrului, înființat pe 1 martie 1950. Un spectacol de autor, imaginat de regizorul Constantin Brehnescu, unul dintre stâlpii teatrului ieșean, căruia i-a dedicat întreaga sa viață și energie creatoare.

„Suntem artiști care participăm la schimbul de valori culturale internațional”, precizează criticul de teatru Oltița Cîntec, directoarea instituției și curator al Festivalului Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr Iași, care va avea ediția a XVIII-a în acest an.

În Festival, conceput ca o călătorie în istorie, în cele șapte veacuri și jumătate, dar și în viitor, au fost două premiere: *Cameleonul Cami pleacă în*

Tibet, pornind de la un text contemporan, semnat de Luminița Corneanu, și *Ferma animalelor – o fabulă*, după George Orwell.

M-am imbarcat și eu, pentru două zile, într-un vehicul imaginar (dar a existat și un tramvai special, atractiv decorat, pus la dispoziția spectatorilor, pentru deplasări în oraș, festivalul având și propria carte poștală), participând la sărbătoarea. Și am văzut trei spectacole: cele două premiere și *Urișul egoist*. Voi povesti pe scurt cum au fost.

Încep cu one-man show-ul lui Alex Iurașcu, actorul relatând în această formă aventurile cameleonului Cami, care-a pornit să descopere noi spații și noi lumi. Spectacolul, modern conceput, cu mijloace new media, cu ajutorul AI (grafica, muzica), a fost interactiv, prin zăndu-i în joc, în poveste, pe micii spectatori, care reacționau prompt și simpatic la orice provocare.

Ferma animalelor – o fabulă este un spectacol pentru toate vârstele, după celebra năvălă distopică a lui George Orwell, adaptată de Victor Olăhuț, care semnează și regia. Textul, teribil de actual, din nefericire, fiind o alegorie politică despre dictatură, a inspirat mulți creatori din cinematografie și din teatru, stând la baza a două filme cunoscute. Este o satiră a tuturor totalitarismelor, a ipocriziei, a minciunii grosiere care denaturează lucrurile, până când acestea ajung în cea mai gravă formă, făcând numeroase victime. Setea de putere, lăcomia, abuzurile și absurdul sunt țintele unei satire strălucit realizate literar, cu „eroi” memorabili. Primul este, desigur, porcul Napoleon (expresiv, credibil figurat de Alex Iurașcu); celelalte animale din ferma domnului Jones (întruchipat de Viorel Vârlan) sunt interpretate de o excelentă echipă actricească: Beatrice Volbea, George Cocos,

Sebastian Munteanu, Elena Zmuncilă, Claudiu Gălățeanu, Cosmin Rotariu, Camelia Dilbea, Ioana Iordache, Carmen Mihalache, Ionela Arvinte.

În scenografia (adecvată întâmplărilor, înfățișării și caracterelor personajelor) Biancă Veșteman, cu muzica lui Marin Grigore și coregrafia lui George Pop, *Ferma animalelor* este o montare în viziune modernă, cu un ritm bine găsit și păstrat de-a lungul reprezentației, cu trimiteri spre realități cotidiene (vezi prezența mass-mediei, prin reportera de televiziune care ia interviuri și transmite în direct), chemând reflecția asupra faimoasei, ironice expresii care a făcut carieră: „Toate animalele sunt egale, dar unele sunt mai egale decât altele”. Cum misiunea teatrului este aceea de „a apăra umanitatea”, după cum ni se amintește, acest spectacol nu face altceva decât s-o confirme și s-o întărească.

O realizare de toată frumusețea, complexă, sensibilă este *Urișul egoist*, după o poveste de Oscar Wilde, în dramatizarea Danielei Șilindean, care a semnat și admirabila dramatizare a *Printului fericit*, pus în scenă tot de Radu Nica. Un spectacol superb vizual, de intensă poezie. Povestea uriașului care a alungat copiii din curtea lui mare, unde ei își găsiseră locul preferat de joacă, e plină de învățăminte, de înțelepciune venită într-un târziu. Ridicând un zid care să-i

țină departe pe copii, nesuferitul personaj s-a trezit singur-singurel și împresurat de frig, pentru că în grădina nu mai pătrundeau primăvara, soarele, căldura, nu mai veneau păsările cântătoare și alte mici vietăți, totul chircindu-se sub imperiul gerului. Asta până când, într-un final, uriașul și-a dat seama cât de mult a greșit, s-a vindecat de urata boală numită egoism și i-a rechemat pe copii în grădina care s-a însuflit din nou. Este, de fapt, o poveste mai bogată în semnificații, cu substrat creștin. Remarcabile sunt toate componentele montării lui Radu Nica: decorul Ioanei Popescu, costumele Cristinei Milea, coregrafia lui Florin Fieroiu și muzica lui Vlaicu Golcea, profesioniști de primă mărime. Iar actorii se copilăresc frumos, cu poftă de joc, se veselesc, se întristează, pentru ca totul să se sfârșească cu bine, și personajele lor să fie fericite. I-am aplaudat pe Claudiu Gălățeanu, Alex Iurașcu, Ioana Iordache, Aurelian Diaconu, George Cocos, Ioana Corban, Camelia Dilbea, Beatrice Volbea.

Festivalul Teatrului pentru Copii și Tineret „Luceafărul” a fost unul dens în evenimente; amintesc și captivanta experiența interactivă „Luceafărul prin telescop”, cât și momentul emoționant al omagierii actorilor cu o îndelungată carieră scenică: Liviu Smântânică (50 de ani de activitate), Doina Iarcuczewicz (48 de ani), Toma Hoge (45 de ani), Liliana Mavriș-Vârlan și Viorel Vârlan (40 de ani). Minunata călătorie prin teatru continuă. La mulți ani și la mulți spectatori!

Carmen MIHALACHE

Tamara CONSTANTINESCU

Cernozaurii – o ficțiune radioactivă

Cunoscută personalitate în lumea teatrului, regizor, scenograf, dramaturg, scenarist, traducător, Radu Dinulescu face parte de ceva timp și din breasla scriitorilor, publicând o serie de romane în care îmbină ficțiunea cu realitatea. Debutul său literar a avut loc în anul 2022, cu romanul *Tegument*, apărut la editura brașoveană Creator, roman de ficțiune, pe care dramaturgul Matei Vișniec îl caracteriza ca fiind „un OZN literar”. Tot în anul 2022 îi apare *Diversiune în eter*, primul volum dintr-o lucrare cu tentă autobiografică, lucrare de anvergură care până în prezent a devenit o „Trilogie gălățeană”, în care Radu Dinulescu își propune să acopere mai multe cincinale din perioada 1966-1985, transformând persoane reale din existența sa în autentice personaje, imaginând altele, pendulând perpetuu între ficțiune și realitate. După *Diversiune în eter* au venit *Confretria Tropicana*, în anul 2023, și *Copacul Veronese*, în 2024.

Romanul *Cernozaurii*, apărut tot la Editura Creator, în anul 2024, este o „fabulă SF cu personaje radioactive”, după cum punctează Radu Dinulescu. Prezent în roman ca voce a Povestitorului, care separă prin intervenții subsidiare cele cinci părți ale acțiunii, autorul camuflează tragicul într-un comic absurd, într-un roman ce invită la reflectare, paradigmatic spunând printr-o rânduie cititorilor: „Dacă putem face ceva, ar trebui făcut acum!” Un autentic semnal de alarmă asupra unui pericol distructiv! Acțiunea romanului, „cu de toate”, pornește de la un fapt real:

explozia centralei nucleare de la Cernobâl, din anul 1986, autorul brodând, cu uneltele unui comic aparent, o poveste ce amintește de autoritatea nelimitată a dictaturii, de orice fel, a dictatorilor, amintind, într-o oarecare măsură, de romanele lui George Orwell sau de creația cinematografică a lui Andrei Tarkovsky. Vrăjitor al frazei, cu un ritm alert, Radu Dinulescu jonglează cu cuvintele într-o scriere de tip secvențial, filmic, amplificând astfel misterul, pentru a capta interesul cititorului, de orice vârstă ar fi el. „E o șmecherie tehnică pe care o întrebunțază toți cei care scriu, sugerează ceva... și te lasă să aștepti... Cât permite regula dramaturgiei, dacă e un povestitor de calitate și nu un ageamiu...”, subliniază cu dezarmantă sinceritate autorul-narator în intervențiile sale către cititor. Originalitatea scrierii sale este amplificată însă și de prezența unor coduri QR, cu informații suplimentare, în ceea ce privește acțiunea și personajele sale, ajutând cititorul să pătrundă edificat în universul complicat și complex al Cernozaurilor.

Radu Dinulescu imaginează în paginile sale un „No means land”, pentru desfășurarea acțiunii, Cernovadia și cartierul ei Mămăliga, sau mai simplu spus – „Zona Mămăligii”, în care, în

urma radioactivității, au loc cele mai neobișnute întâmplări. „În trecutul nebulos, în Hala 5, o parte din materia care înconjurase o piuliță înșurubată într-un file metalic ruginit, lung și gros, și care avea la un capăt un robinet, începuse să prindă o formă aproape umană, cu nas, cu ochi. Era clar că anumite lanțuri de ADN se multiplicaseră aidoma unor viruși și, provenind de la humanoizi..., s-au reprodus în forme ce amintesc morfologia și fiziologia umană. Acest prim personaj, pentru că s-a format în jurul unor șuruburi, îl vom numi Filetocapus. [...] La un moment dat... imprecis, în cronologia faptelor, Filetocapus a început să conștientizeze că există. [...] O nouă ființă s-a născut... o nouă formă de viață pe Terra, atât de diferită, de humanoizi și totuși, cum se va vedea curând... cu numeroase puncte comune cu ei.”

Comicul se insinuează atât în numele personajelor – Filetocapus, Menghinoraptor, Pistonozaur, Cadranozaur, Bormașinator, Multijackus, cât și în aspectul lor. Dornici de a stăpâni Universul, șurubozaurii, cu liderul lor Filetocapus, vor să dețină cele mai sofisticate arme: „Vreau ca această centrală în ruină să devină, în cel mai scurt timp, cea mai mare producătoare de bombe nucleare din lume. Vreau ca

Armata Nației să fie cea mai puternică armată din lume, iar Șurubul să fie venerat pe Terra ca un zeu! Biserica noastră e centrala nucleară, altarul e reactorul, iar apa grea e Graalul!” Abilitatea autorului de a potența gradat suspansul este elocvent ilustrată și prin decizia eroilor principali, înzestrați cu puterea de a vorbi în orice limbă sau chiar de a stăpâni un Tub al Timpului, prin dorința lor de a distruge umanitatea, stăpânindu-i pe humanoizi. În acest sens, discursul edificator al lui Filetocapus, un Adolf Hitler al unui univers distopic, un Rex într-un cosmos apocaliptic, devine esența unui pericol iminent: „Astăzi este sfârșitul unei lumi și geneza unei noi cosmogonii... resetate. Șurubul Sacru va domni peste o Terră atomică, într-o eră atomică... va domni peste întreg Universul într-o liniște totală, desăvârșită! Heil Rex! Heil Rex! Să sfârșim cu supremația celulei și să instaurăm nuclearhatul! Rasa superioară a Spiralei, a Șurubului... va cuceri Cosmosul! Întreg Universul va fi un mare Șurub, o spirală uriașă de gheață și liniște în care va domni Moartea Termică. Heil! Heil Rex! Heil Rex! Vom fi un punct... întregul univers se va reduce la un punct... Dar dens și important și care va conține... totul... veșnicia... facerea... materia și antimateria... gândirea... mișcarea... energia... începutul și sfârșitul.”

Dincolo de faptul că autorul a disimulat în roman un posibil semnal de alarmă în ceea ce privește viitorul omenirii, cititorul se va amuza, parcurgând „pe nerăsuflăte” paginile cărții, mobilizat de stilul secvențial, de suspans.

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (LXIX)

PROPUNERI**

privind planurile-cadru pentru învățământul liceal

Cele ce urmează se referă la tabloul proiectului de plan-cadru pentru învățământul liceal cu frecvență zi, filiera vocațională, **profilul pedagogic**, specializările pedagogia educației timpurii (pagina 104) și pedagogia învățământului primar (pagina 107), clasele a IX-a – a XII-a. Având în vedere că aceste două specializări sunt cele mai importante în realizarea obiectivului fundamental: instrumentarea viitorului cadru didactic cu noțiunile din domeniul limbii române și cu deprinderile de utilizare a acesteia;

evaluând ca o măsură profund regretabilă eliminarea, de peste două decenii, din programa de pregătire a educatoarelor și învățătorilor prin liceele pedagogice, a limbii române; luând în calcul tradiția de secole a învățământului românesc de a acorda disciplinei limba română circa o treime din totalul orelor cuprinse în trunchiul comun și, în consecință, de pregătire adecvată a educatoarelor și învățătorilor; alocarea unui singur an de studiu (clasa a IX-a) limbii române este mai mult decât insuficientă; considerând indispensabil modelul de aproape un secol al programelor analitice aferente liceelor pedagogice/școlilor normale privind statutul limbii române, disciplină studiată

în cei patru ani și prevăzută cu lucrare scrisă trimestrială, facem următoarele **propuneri**:
 1. acordarea a câte 2 ore săptămânal în clasele a IX-a – a XII-a;
 2. reformularea numelui disciplinei: *Teoria și practica limbii române*, în loc de *Elemente de practică gramaticală a limbii române* (*elemente* e un termen mult prea restrictiv, iar *gramaticală*, redundant aici, include doar morfosintaxa; în pregătirea unui învățător/educator circa 70% din conținuturi este aferent foneticii și, pe locul secund, vocabularului);
 3. eșalonarea disciplinei pe toată durata liceului, respectând cantitatea mare de informație necesară profesionalizării cadrului didactic, precum și logica sis-

temului limbii: sunet, cuvânt, parte de vorbire, parte de propoziție/propoziție; ordinea ar putea fi:

Clasa a IX-a: *Teoria și practica limbii române* (teoria comunicării, noțiuni de fonetică, vocabular);

Clasa a X-a: *Teoria și practica limbii române* (morfosintaxă);

Clasa a XI-a: *Teoria și practica limbii române* (tehnici de comunicare);

Clasa a XII-a: *Teoria și practica limbii române* (artă dramatică/literație și scriere creativă);

4. reinstituirea disciplinei literatura pentru copii (care se declară un intrus tematic în domeniul *Comunicare în limba română*) și repartizarea acesteia în subgrupa limbii și literaturii române.

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

** Propunerile au fost înaintate instituțiilor centrale de profil.

(Tele)școala „Ateneu“

Spriin oportun

Era de așteptat ca o revistă întemeiată de un pedagog (Gr. Tabacaru) să se apropie de problemele școlii până la a le asuma programatic. „Să mergem la sate! cerea ateneistul. Nu însă în numele unei politici de partid, ci în numele unei politici sociale. Este necesar în primul loc să formăm conștiința socială a sățeanului. Școalele de tot felul au această menire“ (editorial în nr. 3/1925). Cei ce aveau de dus la capăt această îndatorire erau învățătorii, iar aceștia trebuiau să fie bine pregătiți profesional. Ca urmare, Gr. Tabacaru va redacta cărți tematice, pe care le va promova prin mijlocirea revistei recent înființate. *Ateneul* cultural/literar din 1925 va anunța în pagina 2 că au apărut lucrări de psihologie experimentală, de susținere a școlii active, precum și manuale (abecedar și cărți de lectură aprobate de minister) ori publicații (*Buletinul pedagogic*, *Revista filosofică* etc.), toate îngrijite de Gr. Tabacaru. În intervalul 1925-1928, numerele 11-12 și 16-20 ale revistei cuprind articole de pedagogie semnate de fondatorul *Ateneului*.

Seria nouă a alocat sporadic ori în rubrici speciale spațiu pulsului școlii. Au publicat atât universitari din acei ani (Traian Cantemir, Dumitru Alistar, Maria Gabrea, Valerian Ciubotaru, Tiberiu Căliman), cât și profesori din învățământul mediu. Unii dintre aceștia (Marin Cosmescu, de pildă) au gospodărit rubrici sau pagini tematice („Școala“, condusă impecabil de Eugen Budău).

Pornită în anii pandemici, rubrica de azi, „Telescoala *Ateneu*“, continuă să fie o sursă de informații sistematizate pentru studenții de la Litere, și nu numai.

Litere și cifre băcăuane

• A-ul (n. 1818)... și B-ul (n. 1881) •

Acum 190 de ani. La 27 martie 1835, Elena Alecsandri, mama poetului, îi scrie acestuia („fiul meu cel iubit“), care pregătea bacalaureatul, cerându-i amănunte despre noua sa învățătură. Marta Anineanu, îngrijitoarea volumului de corespondență, notează în subsolul paginii: „În «mărturia de mitrică» din 1835, iulie 12, păstrată la Arhivele Statului din Iași [...], data nașterii este «anul 1818, luna iunie, 14», iar data botezului, 22 iunie. Textul din mitrică este reprodus pe verso de mână vornicului Vasile Alecsandri, deci nu poate fi nicio îndoială asupra datei nașterii“ (V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, Buc., Editura pentru Literatură, 1964, p. 247, nota 2).

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

• centenare • centenare • centenare • centenare • centenare • centenare • centenare •

CĂRTURARUL

DEPLIN

Matematician, profesor universitar, fondator al lingvisticii matematice, Solomon Marcus (1 mart. 1925, Bacău – 17 mart. 2016, București) a promovat o orientare îndrăzneată și necesară în știința mondială: interdisciplinaritatea. „*Ateneul*“ i-a fost mereu aproape: a răspuns la întrebările Mariane Filimon, despre „Poetica matematică“ (în 1974), și ale lui Constantin Călin, despre G. Bacovia (în 1987); a publicat aici eseuri, recenzii, a luat parte la dezbaterile revistei pe teme de literatură și știință, dar și de pedagogie. Cărțile sale au fost prezentate elogios în paginile *Ateneului*, care i-a acordat în 1984 Premiul „Gr. Tabacaru“ pentru activitatea în domeniul științelor sociale și pedagogice. Salutăm sugestia lui D. Brăneanu de a se amenaja Piațeta „Solomon Marcus“ pe Strada Iernii, locul casei natale. Colegiul

Național „Ferdinand I“ Bacău l-a omagiat exemplar pe 1 martie, sub genericul „Un ilustru alumn“.

PSIHOLOGUL

ȘCOLII

Liviu Filimon (2 mart. 1925, Blăgești, Bacău – 30 ian. 2021, Bacău) a abordat consecvent, în cariera de universitar, subiecte delicate precum subconștientul, dar s-a orientat și către ramificațiile psihologiei: industrială, filosofică, cognitivă etc. La *Ateneu* a colaborat încă din al doilea an de apariție a seriei noi, cu chestiuni școlare: „Sugestii pentru îmbunătățirea activităților cercurilor pedagogice“ (7/1965), continuând cu teme sociologice din triada operă-artă-cititor, despre „etica operei culturale“ (3/1976) sau, anterior, despre „Criterii psihologice de apreciere a operelor culturale“ (4/1967) și „Perspective și limite în perfecționarea operelor culturale“ (5/1967). A fondat, în 1991, gaze-

ta „Familie, școală, biserică“, apoi Editura Didactică și Științifică și Fundația Educațională „Ștefan Bărsănescu“. De vreme ce constanta preocupărilor sale a fost învățământul preuniversitar, propunem ca Școala Gimnazială Blăgești să-i poarte numele.

ACTORUL-SCRITOR,

ACTORUL-PUBLICIST

Florin Gheuca (10 mart. 1925, Ciocănești, jud. Suceava – 17 iul. 1995, Bacău) a fost nu doar actorul exemplar la Teatrul *Bacovia*, ci și proprietarul unui condei sprinten. „*Ateneul*“ i-a publicat în decembrie 1965 epigrame scurte cu [Radu] Mircea Rătescu și apoi traduceri din mult gustata literatură polițistă franceză în 1967 (*Pipa lui Maigret* și *Fantomas – geniul crimei*, în patru, respectiv cinci episoade) și în 1973, cu o serie Hitchcock: *Un rol memorabil* și *Urcă la volan, dragă...* Este convocat „la masa evocărilor“ publicate în revista băcăuană când Teatrul *Bacovia* împlinise 35 de ani (1983) sau 45 (1993). După 1990, a scos, cu prietenul cel mai apropiat, Radu-Mircea Rătescu, revista „*Tiribomba*“, într-un singur număr. În ziua centenarului, am mers la Ciocănești pentru a le prezenta celor de acolo un fragment din interviul audio cu îndrăgitul artist. Școala, Primăria, Casa de Cultură „Florin Gheuca“, Parohia Ortodoxă au pus la cale o întâmplare culturală de neuitat. Primarul Radu Ciocan a promis o Casă-Muzeu „Florin Gheuca“, pe care am identificat-o acolo luni, 10 martie 2025.

• RADAR • RADAR • RADAR • RADAR • RADAR •

ION CREANGĂ – 188. Cu două șnururi împletite (că doar era 1 martie) au imaginat oncesenii ultimele două cifre din vârsta nemuritorului povestitor (1837-1889). Cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale (manager, Florin Zăncescu), au organizat în Sala de festivități „Maria Ploae“ din Târnița primăvăraticele „Conexiuni culturale“.

UN POET SUAV ANAPODA. Viața și opera lui Gheorghe Tomozei (1936-1997) au fost înfățișate în câteva panouri și vitrine la Muzeul de artă contemporană al Centrului de Cultură „G. Apostu“ Bacău. Mijlocitori: Ionuț Vulpescu, Liviu Pendefunda, Cleopatra Lorințiu.

EDITORIALE... ȘI VIAȚĂ. Este o nouă carte a jurnalistului Dumitru V. Marin, însumând articolele de fond din revista „Meridianul cultural românesc“, al cărei director este.

FESTIVAL. „Întâlnirile de la Viișoara – Neamț“ au ajuns la ediția a IV-a. Tema manifestării: „Familie, credință, tradiții“.

Poeta Marieta Rădoi se plasează într-o etapă perfect antologabilă, întrucât a atins deja gradul de subtilitate și plasticitate expresivă al maturității lirice. Altfel spus, am putea vorbi despre anumite stadii și etape în creația sa, care a evoluat concludent pe un traseu inițiativ ce a parcurs lungul drum dintre subiectivismul inițial, caracteristic unei vârste mai juvenile, către o transpunere trans-personală, mai întâi, iar în noul volum, aceea a impersonalizării deliberate, care poate să genereze un ritualism intrinsec pe filiera inaugurată de Arthur Rimbaud (acela din etapa „Un anotimp în infern”) și consacrată tematic și expresiv de autorul „necuvintelor” cu a sa așa-numită „antimetafizică” ce aspira la o întoarcere orfică către internalizarea vibrantă a unui nou tip de limbaj, validat fenomenologic, de tipul „laserului lingvistic”, capabil „să taie realitatea de dinainte”.

După cum notam și în prefața volumului asupra căruia vom zăbovi în continuare, *Rujeolă de dat pe buze* (Bacău, Ed. Egal, 2024), sub aparențele unui jurnal de stări anxios-metafizice, verbul poetei Marieta Rădoi tinde să transgreseze din mers limitele proprii angoase propriilor traume, spre a imagina în mod insolit o terapie radicală, intransigentă, aplicată asupra propriei biografii, dar și a condiției existențiale a poetului post-modernist. Această îndrăzneț miză transgresivă, administrată asupra universului de „noduri și semne” al poeziei sale, ne duce inevitabil cu gândul către un prag al dezvrăjirii Lumii, așa cum apare inspirativ în propunerea

Sever AVRAM

O rătăcire orfică în Labirintul unei vindecări asumate

lui Marcel Gauchet și substituirea Golului rămas cu o nouă *mitologie ritualizată*, aceea a *sentimentelor* ca repere în sine: „Răscrucea nu mai crede în cruce, / întunericul se teme de beznă, conturul / nu-și mai amintește nicio formă inițială. / Femeile ar trebui să salveze natura umană, / să nască toate odată”. Sesizăm, aici, un anume ironism sau autoironie amară, proprie poezilor optzeciști, însă aceasta se impune într-o scenografie diferită, dincolo de nevrozele urban contemporane, în căutarea unui fel de „timp regăsit”, cum ar fi spus Marcel Proust. Concomitent cu procesul de deconstrucție, de de-realizare proiectat asupra falselor iluzii, a frivolității ultrahedoniste din spatele acestei puneri în scenă, autoarea sfidează implacabil locurile comune, geometrizate ale imaginarului poetic precedent liricii sale.

Pe linia poetică feminină a unor autoare mai degrabă atașate de postexpresionism, volumul invocă, de această dată, cumva pedepsitor, ceea ce ea însăși numește o „eliberare televizată”. Cu alte cuvinte, în demersul terapeutic despre care vorbeam la nivelul scriiturii sale, Marieta Rădoi se profilează voit impersonal drept o „victimă a introspecției”, cum ar fi spus poeta

Sylvia Plath, ca exercițiu al unei continue, torturante disecții pe suflet. Tocmai în această manieră, într-o lume vidată de falși idoli sau toteme arhaice, expresivitatea abruptă pentru care optează rezultă, în cele din urmă, ca un elixir paradoxal contra entropiei semantice din jur, în felul unui ultim alergător de cursă lungă: „dar tu să alergi / umăr lângă umăr / cu toate înfângerile / și cu victoriile nevalidate”. Aproape involuntar ne amintim de retorica bacoviană, denumită pilduitor de Lucian Raicu drept o estetică a învingătorului. În acest context, descifrăm configurarea unei anume „revanșe tacite”, ca o depășire fragil-utopică a absurdului

existențial sau al temerii de o „ratăre spirituală” a eului. Elaborarea acestui antidot în raport cu friabilitatea ființei umane și cu fiabilitatea sa de proverbială presupune imersia într-un fel de abis kafkian, radical bilanț demolator al inautenticității hiperbolizate la parametrii unei veritabile colonii penitenciare: „Se caută probe, / moartea-i întotdeauna suspectă. / Se constată că lipsa de logică / duce la un sfârșit iminent. / Bilanțul victimelor e îngrijorător / [...] și orice concluzie te face din poet filosof”.

După cum încercăm să relievez și anterior, manifestul poetic din spatele acestui demers nu rămâne la nivelul unei clamări nihiliste câtă vreme alege să împingă pe cititor drept partener/interlocutor al aventurii spre tărâmurii fantasmagorice, provocative (asemenea celor evocate de eseistul Albert Béguin), care se cristalizează cu o coeziune interioară aspră, dar autodefensivă, ca o insolită tentație a ademenirii sublimului, ascuns parcă în spatele unor „uși închise”, infernale, de tip sartrian: „Acolo nașterea e ca murirea, / eu le consider deosebite, / amândouă / mă știu / de copil / m-au avut la degetul mic!”

În raport cu volume anterioare, precum *Atenție. Se închid ușile* (2008) și antologia *Copilul postum* (2011), putem observa o radicalizare expresă a demersului poetic al autoarei, tinzând atât spre o substanțializare frenetică cvasi-aforistică a instrumentarului liric, cât și spre asumarea tot mai aprofundată a surselor de martiraj pe care le adoptă nu la modul decorativ sau exhibitiv, ci printr-o alchimie cu note evidente de tragism parcă aducând o reverberație din „Ifigenia în Aulida”.

În cursul acestei întregi odisei sau rătăcirii în labirintul pathosului său explorativ, Marieta Rădoi întinde simbolic un fir tăios-diamantin al unei hieratice Ariadna, gândit compensatoriu drept co-participare sau co-creare a unui ceremonial cvasi-păgân, invocativ, precum la Ileana Mălăncioiu, a unor simboluri deja adânc camuflete în profan. Asistăm, astfel, gradual, la o intensitate tot mai densă a poematiei sale, îngemănată totuși cu o subtilă capacitate de sarcasm, lamentație și demnitate anti-metafizică.

Oferta semiotică a volumului *Rujeolă de dat pe buze* proliferază de o manieră seducătoare, ca o „operă deschisă” din cuprinsul căreia fiecare dintre cititori poate selecta filonul electiv, în baza crezului poetic la care devenim inevitabil părtași. Poate că tocmai acest inițiatism post-istoric, dar sacrificial, o diferențiază în mod decisiv, emblematic, pe Marieta Rădoi față de alte nume cardinale ale liricii contemporane. Cu atât mai mult rămânem atenți la devenirea sa în următorii ani de binecuvântate metamorfoze creative.

Variațiuni pe teme japoneze. Yasunari Kawabata și alții (4)

Cerul petalelor florilor de cireș

„În lumina după-amiezii, petalele florilor de cireș pluteau în toată splendoarea lor spre cerul albastru. Nici culoarea pomului, nici forma lui nu erau prea pronunțate, dar umpleau văzduhul. Pomul se afla în apogeul înfloririi – cum puteai să crezi că toate florile astea sunt sortite pieirii?” (Yasunari Kawabata, *Yama nooto*, „Vuietul muntelui”, *apud* Rodica Frențiu, *Yasunari Kawabata: Visările lumii plutitoare*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2023, p. 138)

Florile cireșului japonez nu mor niciodată. Ele se mută plutind, în plină lumină solară, dinspre ramurile vremelnice înspre locul înveșnicirii lor, bolta *cerului albastru*.

Căldura lunii reci

„Și totuși, văpaia asta înghețată, lipită de colorit, luna asta rece, presimțirea toamnei făcurea deodată să i se strângă inima în piept bătrânului.”

vade mecum

Liviu FRANGA

Plutiri

(Yasunari Kawabata, *Yama nooto*, „Vuietul muntelui”, *apud* Rodica Frențiu, *op. cit.*, p. 139)

Într-o singură clipă, în bătaia *lunii reci*, bătrânul Shingo rețrăiește căldura primăverii care s-a dus cândva și presimte frigul toamnei care rămâne cu el și nu mai are sfârșit.

„Melancolia ca sinteză sentimentală a contrariilor”

„[...] bătrânul avea senzația că plutea într-o tihnă dulce, acea plăcere pe care o încerci atunci când dormi lângă o fată tânără. Fericirea, își zise el, poate că nu se află decât în clipa care zboară.” (Yasunari Kawabata, *Yama nooto*, „Vuietul muntelui”, *apud* Rodica Frențiu, *op. cit.*, p. 152)

Plăcerea pură, cea fără dorință, este fericirea clipei volatile, în eternitatea ireversibilității ei.

Muzica somnului: o viață nouă

„Mai mult decât tristețe și singurătate era deșertăciunea înghețată a bătrâneții. Apoi acest sentiment s-a preschimbă în duioșie și milă față de fata care răspânda mirosul unei tinereți calde. [...] A simțit cum în trupul fetei răsună muzică. O muzică plină de iubire. [...] A dormi în felul acesta era o fericire dulce, unică, pe care nu o mai gustase până acum. S-a așezat din nou și și-a apropiat încet trupul de cel al fetei. Ca și cum i-ar fi răspuns, fata s-a întors grațios, și-a băgat mâinile în așternut și le-a întins, ca și cum l-ar fi îmbrățișat pe Eguchi. [...] Înciud ușa și dând la o parte draperia, Eguchi s-a uitat la fata adormită. Nu se prefăcea

doar că doarme, respirația ei era una de somn adânc. Bătrânului i s-a tăiat răsuflarea la vederea neașteptatei frumuseți a fetei. Nu doar frumusețea ei era uimitoare, ci și vârsta ei fragedă. Nu îi vedea decât fața întoarsă spre el, dar părea să aibă sub douăzeci de ani. A simțit cum în piept i se trezea o viață nouă.” (Yasunari Kawabata, *Nemurerabijo*, „Frumoasele adormite”, *apud* Rodica Frențiu, *op. cit.*, pp. 169-170, 178, 186)

Muzica somnului *frumoasei adormite* ritmează pulsuniile vitale ale iubirii calde. Primăvara sângelui dezgheață și în vis amortirea hibernală a *bătrâneții* încremenite. Într-un piept adormit, în membre înțepenite, bătrânului *i se trezea o viață nouă*. Orice *viață nouă* nu poate altceva decât să *taie răsuflarea*.

Întoarcerea

„Bătrânul Kiga și alții îi spusese că numai atunci când stăteau lângă fetele adormite mai simțeau că trăiesc.” (Yasunari Kawabata, *Nemurerabijo*, „Frumoasele adormite”, *apud* Rodica Frențiu, *op. cit.*, p. 188)

Trezirea și întoarcerea înapoi din înghețul încremenirii sunt unul dintre miracolele *vieții noi* și se poate întâmpla numai atunci când trupul înghețat se încălzește lipindu-se de un trup tânăr.

vox humana

Marius MANTA

Tescani, locul unde lumina devine artă

Cu adevărat tărâm iubit de Dumnezeu, zona aceasta, încărcată cu și de o sensibilitate aparte, circumscrie prezența, proiectând-o mai apoi sub forma unui inedit excurs cultural. E locul unde liniile și culorile artistului plastic întâlnesc cuvântul, unde sunetele firești ale naturii intervin într-un soi de prezent continuu, aducând cumva aminte, poate paradoxal într-un peisaj deal-câmpie, de „unduirea tainică” a apei din poemul simfonic „Vox maris” a lui George Enescu.

Sunt absolut convins că dincolo de magia unui loc cu adevărat binecuvântat, spiritualitatea Tescanilor s-ar cuveni a fi percepută și din perspectiva personalităților care au trecut de-a lungul timpului prin acest loc. Demnă de menționat este și realitatea conform căreia Tescaniul este unul dintre cele mai vechi centre de cultură din țară, întrucât încă de la sfârșit de secol XIX, tatăl Mariei Rosetti a deschis acest conac, moștenit de la părinți, sub forma unui salon cultural, un spațiu prietenos cu toate artele, un loc al creației și contemplației. Prin odăi și grădini au trecut de-a lungul timpului nume importante, începând – de ce nu? – cu cel al Reginei Maria. Oricât de sumară ar fi, o listă a personalităților care s-au bucurat de energia Tescanilor nu ar putea fi ușor realizată. Cert este că, străbătând decenii după decenii, de la aprecierile relativ aspre ale episcopului Herescu de la Rădăuți („vlădicul îi jelește că sunt siliți să trăiască într-un loc atât de sălbatic” – aluzie la codrii ce-i înconjurau pe platou), rânduri epistolare adresate nepoatei sale Ileana, și până la declarația de iubire implicită, formulată de Andrei Pleșu în celebrul „Jurnal”, Tescanii se auto-instituie într-o terra mirabilis. Ne aducem aminte: „Plasat în câmpul credinței, spiritul mediocru încă găsește ceva de spus. Bunul amplasament îl ridică la nivelul lui. Dimpotrivă, spiritul cel mai înzestrat și mai exersat sfârșește – dacă e prost plasat – prin a nu avea nimic de spus: e subtil în accidental și stupid

sau inexpresiv în cele esențiale” („Jurnalul de la Tescani”). Dar tocmai „bunul amplasament” și rodul pârghit al spiritelor înalte vor fi prins contur la Tescani, dând mărturie în forma unui continuum dincolo de timp ori convenții de o agapă îmbelșugată.

În mod cert, la Tescani se produc miracole, „realitate” trecută în fapt odată cu expoziția „Tescani, loc binecuvântat”, de la Muzeul de artă contemporană „George Apostu” Bacău. Gândită sub forma unei colaborări cu Muzeul Național „George Enescu”, expoziția retrospectivă a adus în același loc lucrări de artă plastică extrem de valoroase, reprezentative pentru spiritul Tescanilor. Totodată, expoziția de pe simezele Centrului celebrează o tradiție impusă de Tabăra de Pictură de la Tescani (1974-2024), fenomen unic în peisajul cultural românesc. Importanța evenimentului a fost subliniată de criticul de artă Maria Bilașevschi, care

a punctat printre altele și rolul „locului creator”: „Tescaniul rămâne acel creuzet, acel loc care a adunat toate personalitățile ce au format o școală de gândire, de trăire, de disciplină a artei vizuale. În mare parte, Tescaniul înseamnă peisaj... Tot ce se întâmplă aici este vibrație, energie și acea unicitate a unor timpuri care nu mai au cum să se întoarcă...”

La rândul lor, prezente la expoziție, Gabriela Ilaș, curatorul expoziției, și Cristina Andrei, manager al Muzeului Național „George Enescu” București, au argumentat necesitatea unor asemenea proiecte care pot genera un discurs cultural ca un liant între generații. În aceeași linie a punctat și Ovidiu Ungureanu, artist vizual – „colaboratorul cel mai asiduu al Tescanilor” (Gabriela Ilaș), totodată managerul Centrului de Cultură „George Apostu”: „Această colaborare între Centrul de Cultură George Apostu și Muzeul Național George

Enescu a reprezentat mai mult decât un act organizatoric și logistic; este un act de conștientizare colectivă, un semnal că valorile culturale rămân un far călăuzitor, indiferent de provocările timpului”.

Propunând o selecție extrem de riguroasă, expoziția prezintă o mică parte (totuși de o valoare inestimabilă!) din ceea ce s-a adunat în 48 de ani, din cele circa cinci sute de lucrări. Senior al Tescanilor, Mihai Chiuaru a introdus publicul în atmosferă, povestind istoria „Praporului” lui Horia Bernea, „însemn” vizual de mare complexitate. Pentru Horia Bernea, praporii au fost mai mult decât simple motive artistice; au reprezentat o modalitate de a decripta lumea, de a o interioriza și de a o transforma într-un limbaj personal. Pe parcursul unui deceniu, artistul a supus acest motiv unei transformări radicale, de la reprezentări realiste la abstracții cromatice, folosindu-l ca pe un fir roșu ce leagă diverse straturi ale culturii universale, chiar dacă cele mai multe ne întorc către rădăcinile artei tradiționale românești, cu simbolurile sale profund creștine. Referindu-se la prapor, Horia Bernea declara: „Praporul nu e un motiv. La început avea acest caracter. Răspunderea unor înclinații personale. A devenit subiect. Am început să mă supun lui. Nu e nici teză. Emblema, semnul, simbolul au constituit un traseu pe care l-am parcurs firesc. Aș zice că asta presupune o implicare de tip inițiativ. Dar e o afirmație care cere foarte multă circumspecție. Acest semn ca atare nu mă reprezintă pe mine. Nu e substanța ultimă a străfundurilor mele. El răspunde și pentru

mine unor nevoi de echilibru interior”. Iar Tescaniul, da, echivalează cu o lume a unei ordini suprafirești. Casele din sat și chipurile ce apar ca o fulgurație de-o clipă, conacul cu parcul și aleile sale, aleea cu plopi, Merăria și Biserica, sunurile și parfumurile intrinseci, anotimpurile în succesiunea lor deloc hazardată și celelalte, celelalte multe care au intrat deja în inima vizitatorului, au devenit reperele recurente ale unor hierofanii. Pentru toate asemenea transcenderi stau mărturie lucrările din galerie, semnate printre alții de Ilie Boca, Mihai Chiuaru, Dionis Pușcută, Dumitru Macovei, Vlad Ciobanu, Mihai Sârbulescu, Horea Paștină, Paul Gherasim, Constantin Flondor (câtă delicatețe în „Mărul înflorit!”), Marcel Lupșe, Dan Hatmanu, Ioan Burlacu, Vasile Crăiță-Mândră, Ion Mihalache, Ștefan Pelmuș, Vladimir Șetran, Cristina Ciobanu, Dany Zărnescu, Ion Stendl, Tudor Haschke Marinescu, Ovidiu Ungureanu, Irina Dascălu, Teodor Rusu, Ioan Augustin Pop. Am (re)întâlnit cu mare bucurie și plin de lumină al Sultanei Maitec, tripticul-semnificat și „Portița” lui Ovidiu Maitec, dar și „Heruvimul Tescanilor” (Adrian-Laurențiu Mogoșanu) ori „Imolare” (Liviu Russu). Grație tuturor acestor apariții, realizezi că Tescaniul a reprezentat și încă reprezintă deopotrivă o „școală de peisaj” și o școală de gândire, un mod de a vedea lumea în datele ei esențiale. Maria Bilașevschi: „Pentru mine, Tescaniul înseamnă magie pură, nu e numai pictură. E o magie în care poți să rămâi autentic”.

Am mai spus-o: printre și dincolo de povești și istorisiri, Tescanii sunt strălumiți tainic, lăsându-ne să înțelegem că îndeosebi aici ne putem așeza cu fața către Absolut. Devine evident cum hermeneutica luminii ne invită să depășim interpretarea strict literală și să explorăm semnificațiile multiple și adesea contradictorii ale acestui concept. Chiar aici, la Tescani, unde George Enescu a conferit libertate unui destin antic, aici, la Tescani, unde lumina este atât o realitate fizică, cât și una care te poartă „peste vărfuri”. Dar, cu siguranță, e și construcție culturală, proiecție a dorințelor, a temerilor și aspirațiilor noastre.

În timp, toate acestea le voi fi înțeles și datorită lui Ilie Boca, eternul îndrăgostit de Tescani: „La Tescani este o stare specială. Este un loc fabulos și tihnit, în care natura te prinde cu totul, cu blândete. Uneori, dacă privești peste dealuri, ți se pare că-ți zâmbește Dumnezeu. Aici, pictorii s-au întors la natură. La Tescani, fiecare an este altfel, culoarea locului se schimbă mereu. De câte ori mă duc acolo simt că o iau mereu de la capăt” („Eu îmi număr zilele cu pensula”, interviu realizat de Valentin Iacob).

• Ion Mihalache – Tescani

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Revista presei, în post-scriptum

• Un cald și meritat omagiu aduce revista „Limba română” de la Chișinău lui Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, devenit de curând septuagenar. Preotul Constantin Necula îl vede ca fiind „un istoric printre voievozi, un voievod printre istorici”. • De la *cannibalismul ideologic la romanele-parabolă* își numește Daniela Sitar-Tăut recenzia la studiul Ligiei Duruș *Perspective parabolice ale puterii totalitare* („Nord literar”). • Un subiect-tabu altădată: magia albă sau magia bună, cu prezențe în scrisul lui Ion Creangă (Constantin Miu, în „Plumb”). • „Funcția publică a intelectualului este una critică, de interogare a pu-

terii politice și de sancționare a derapajelor ei” (Florian Roatiș, în „Biblioteca septentrionalis”). • Titlul lunii poate fi acesta: „Când lumea se duce la vale, Dumnezeu plânge” (Constantin Dram, în „Plumb”). • O nouă rubrică: „Talentul – o prejudecată?” (Răzvan Voncu, în „Luceafărul de dimineață”). • Dispare cuvântul *deocamdată*? (Nicolae Prelipceanu, în „Ramuri”). • Reamintindu-ne de Valentin Silvestru, la centenarul palid marcat în 2024, Constantin Paiu numește în „Expres cultural” discipolii acestuia ca oameni de teatru: „la Botoșani, Carmen Mihalache”, „la Bacău, Mihail Sabin și George Genoiu” etc. • Există „mediocritate

artificială” (Ștefan Radu, în *UZP*). • Categorie recentă: jurnalistul de sănătate (Dan-Marian Țăpligă, tot în *UZP*). • Un amplu dosar Gabriela Adameșteanu (inclusiv un interviu cu scriitoarea, despre „anii romantici”, de Cristian Pătrășconiu) găzduiește „Orizont”. • O primă recenzie la teza de doctorat a Mariei-Ionela Negoescu-Șupeală despre literatura Ioanei Postelnicu (Antonio Patraș, în „Convorbiri literare”). • „Locuiesc într-o bătaie de inimă” – titlul grupajului de poezii de Dumitru Brăneanu, în „Literatura și arta”. • Un debut poetic nedreptățit (1973), dar reevaluat în 2024: *Lucifera*, de Dumitru Velea („Banchetul”). • Mama – „fărăma de Dumnezeire” (Ioan-Aurel Pop), „dragă icoană” (Mircea Popa), „temei al ființei” (Iulian Boldea) (în „Răsunetul cultural”). (I.D.)

Povestea lui Cezar sau șansa de a fi un personaj

Cunoscută îndeosebi ca eseistă și traducătoare, Angela Martin a surprins în 2023 cu un debut solid în proză, romanul *Valentina* (Iași, Ed. Polirom) fiind impresionant prin dimensiuni (peste 500 de pagini) și remarcabil ca valoare literară – „o cronică de familie așezată, care spune [...] povestea Oteștilor, urmărită pe parcursul mai multor generații, cu ramificații multiple, care vizează mutațiile produse de la începutul veacului XX și până astăzi” (Adrian Jicu, în *Revista Ateneu*, nr. 658, iunie 2024). Romanul *Cartea lui Cezar* (Ed. Polirom, 2024) este o ramură a volumului *Valentina*, în cele aproximativ 250 de pagini, punându-se accent pe primii ani de studenție ai lui Cezar, fiul Valentinei și al soțului ei, Laurian Grozescu. De data aceasta, naratoarea nu se concentrează asupra relațiilor de familie. Rudele lui Cezar nu sunt absente, dar situate la distanță fizică (exceptând două vizite: cea a eroului în Aradul natal într-o vacanță de iarnă și vizita tatălui său la București), interferează rar, mai mult indirect, cu viața pe care Cezar o duce în București, ca student la medicină, la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70. Romanul descrie începutul maturizării lui Cezar, cu experiența unui prim eșec în dragoste, dramă pe care o depășește destul de repede, prin susținerea sufltească a colegei sale de facultate, rebela Carolina, care, previzibil, din camaradă îi devine iubită. Romantismul noii relații este încercat însă de timpurile dure, cu multe privațiuni și teroare exercitată de securitate, în acei ani România aflându-se în plină dictatură comunistă. Cezar stă la gazdă, într-o garsonieră minusculă, cu puține facilități, însă spațiul îi oferă, chiar dacă sub presiunea ochilor vigilenți ai vecinilor (dintre ei nelipsind informatorii), șansa întâlnirilor clandestine cu iubita sa. În contrast, Carolina locuiește într-un cartier central în București, familia sa fiind înstărită, mai ales datorită tatălui, eminentul medic Hidușan, care a obținut avantaje materiale și poziție superioară pe scară profesională, acordând oamenilor sistemului tratamente medicale „speciale”.

Firul epic se dezvoltă și în jurul personajelor secundare, iar aici prozatoarea dovedește o iscusință aparte de a aduna în același recipient tipologii diferite, plasându-le în acțiuni concentrice. Dintre personajele feminine secundare, cel mai atașant este gazda lui Cezar Grozescu, văduva Otilia Apostoleanu, fiica unui avocat de seamă al capitalei în perioada interbelică, prigonit de comuniști, arestat ca deținut politic. Pentru că a trecut prin destule necazuri (arestarea tatălui, confiscarea proprietăților, tragedia pierderii soțului la cutremurul din 1940), doamna Apostoleanu duce o viață retrasă, însă prezența ei nu trece neobservată, ea remarcându-se prin distincție și un aer venit parcă din alte lumi, de mare doamnă. Un personaj ilustrativ este radiofonistul Toni Berbece, de care tot dă în drumurile sale spre casă Cezar, neglijând biletul pe care i-l oferea de fiecare dată acesta, cu frecvența postului (subversiv) de radio *Europa liberă*. Toni Berbece este victimă a securității, ajungând în spital în formă gravă după o bătaie cruntă.

Narațiunea capătă o energie specială din momentul în care Cezar și Carolina devin membri ai trupei de teatru „Podul”, făcând parte din distribuția unui spectacol ce urma să reprezinte România la un festival internațional de teatru studențesc, la Nancy (Franța). Regizorul Iulică este, de asemenea, o figură emblematică, pentru el arta fiind o posibilă formă de libertate. Nonconformist și temerar, Iulică adaptează pentru scenă o piesă de teatru, conferindu-i caracter de frondă. Spectacolul de teatru, de la fazele lui incipiente (repetițiile din spațiul destul de prăfuit, dar intim, din podul unei clădiri bucureștene), până la finalitatea cu strălucita reprezentare pe scena neconvențională a unei selecte piețe publice din Nancy, focalizează destine, unește inimi, deschide căi de comunicare între tineri, consolidează relații umane, aduce motive de speranță și schimbă mentalități. Chiar dacă succesul pare efemer, la revenirea în țară, cei implicați fiind amenințați de securitate pentru „că au făcut țara de răs” (prin zugrăvirea realității sistemului comunist concentraționar!), actul de a opune rezistență prin artă a avut importanța sa. În acest sens este edificator epilogul în care ni se divulgă că unii dintre membrii trupei „Podul”, asumându-și riscuri majore, au emigrat, în căutarea libertății și a unui trai decent, iar în anii '90 trăiau în Occident. Spectacolul de teatru (regizat de Iulică) poate fi receptat ca personaj (nu doar personaj colectiv, ci unul cu individualitate), amprenta sa fiind mai puternică decât cea a eroului principal. Iar faptul că regizorul spectacolului evadează imediat după reprezentație semnifică șansa artistului de a se salva prin actul creativ. Ceea ce, într-un fel, îmi aduce aminte de una dintre interogațiile Angelei Martin din volumul *Lăuntru ca scenă. Dialoguri cu Fernando Pessoa* (Ed. Tracus Arte, 2020): „Dar cum să ne salvăm? Alergând contra curentului, imponderabile neființe, năluciri necorporale, temătoare să nu ne pierdem viața? Dar avem noi viață? Poate una pe care în visurile noastre cele mai frumoase o râvnim ca pe o ideală abstracțiune, știind, bineînțeles, că nesăbuita strădanie de a o trăi o face să fie «mai scurtă și mai tristă»”.

Scrise într-un limbaj elegant, descrierile din *Cartea lui Cezar* transpun imediat cititorul în poveste. Romanul se face remarcabil și prin dialogurile vii și personajele atent creionate, autoarea utilizând în mod fericit de instrumente psihologice pentru a reliefa capacitatea acestora de a se adapta la vremuri tulburi. Ritmul alert și tensiunea narativă atribuie cărții potențial ecranizabil.

Violeta SAVU

Moartea a ajuns la litera „S”

ziarele scriu
că Moartea
a ajuns la litera „S”
că mulți dintre noi
în partea asta de alfabet
după brume de toamnă
sunt tocmai buni de cules –
buni de cules
de Nobila Doamnă.

cât de singur ești
când îți dă de-nțeles
trupul de carne-amorțind!...
asta înseamnă
că în curând
voi fi cel ales
alte părți să colind –
tăcut să colind
ah, Nobilă Doamnă!

am iubit uluit
am mințit
am băut pe ales
ne-nterupt ai fost vieți-mi
altă față de înțeles...
– te-am luat cu laptele supt
m-ai uitat la cules

asta înseamnă
Nobilă Doamnă
că și pe tine
Timpul te-nseamnă!

...ziarele scriu
că Moartea
a ajuns la litera „S”

tânguirea mărilor în patul de fulgi

recunosc
auriu pe mulți i-am făcut
să-și rupă
hainele-n gard
voindu-mă

recunosc
ispitindu-i
seva din mine pe mulți i-a făcut
hoți de o zi
voindu-mă

recunosc
nesupus am întârziat
acolo sus
să mi se coacă bine sămânța
dar vai!

fără frați și frunze surori
eu și soarele – singurii sorii! –
am uitat că hoțul decembrie
vine furiș...

nesăbuit
este cel ce crede numai în vară.
nu pot trece prin al zăpezii acoperiș!
sub apăsarea de nea
merele supuse încolțesc
ieșirea-n afară

Viorel
SAVIN

nimeni
nu pune cuvânt
să se deschidă o fereastră de toamnă
o fereastră de toamnă să intru și eu
în pământ

aria scorușei

sâmbure
intrând delicat
în carnea pământului
ce orgie tăcută ce orgie tăcută
ar fi ar fi fost!
mai dulce tot mai dulce
e timpul
în fibrele mele
nimeni nu mă culege...

cei buni nu găsesc îndurare!

duiosul îndemn al pereii busuioace

muști carnea mea
îngustezi ochii
aroma pulpei mele
te lovește în piept
și inspiri
ca un om ținut îndelung
sub apă necunoscută

îți răcoresc buzele
îți îndulcesc limba
îți împrăpățez sângele
și inima-ți bate puternic

trupul folosit pentru tine
bucură!
culcă-mă în țărână acopere-mă
cu palmele trage pământul
deasupra-mi și adu apă curată –
la primăvară aici
aici va răsări un pom

lamentația zarzărei parfumate

frumoasă cum abdomenul albinei.
cu sângele
dulce și răcoros
ca roua de care se tem fluturii eram –
o știu
din indiferența
gutuilor față de mine

roiuri de găze
să-mi cânte osana
la vremea
pârgului meu se băteau –
nu știam
că voi fi
și în tipsia aceasta

o, câtă rușine că m-am bucurat!...

Mihaela
GRĂDINARIU

* * *

Dincolo de cuvinte, dorm seara și dimineața
Ca două jivine încolăcite sub întunericul ud.
Silabe rătăcite le acoperă fața,
Noi despărțim apele de cruci și de lut,
Silabele răsar și apun,
se-mpiedică peste noi,
Ziua-nțai a trecut,
trebuie să facem un soare și-o lună,
Lumina tresare peste umerii goi,
Doar împreună lustruim răsăritul,
doar împreună
Recuperăm pământul prea mare
de sub cerul prea mic,

Ascundem celelalte zile într-un ștergar,
Doar împreună alegem nimicul de alt nimic,
Împăturindu-l prin gene peste timpul murdar...

Ce haosmos nătâng, deja cu oase fragile,
Toate cărțile nescrise mărșăluiesc spre apus,
Armie cu ochii legați peste file,
Împreună cu ele ne ducem, ne-am dus
Dincolo de cuvinte, de semne și ploaie,
Sângerăm peste lumea neterminată mereu,
Un potop de oțet și de fiere ne-ndoaie,
Eu îți cresc crucea în spatele meu,
Tu mi-o cioplești dintr-o sare amară,
Umbră din umbră, antifonică lume...
Urcăm și coborâm în amurg pe o scară
Cu fușteie de versuri, de gesturi, de nume...

* * *

Linii strâmbe, șui,
Aripi nimănui,
Spune, oare cui
Zborul să-l încui?
Dulce-amărui
Îngerul hai-hui,
Pitulat în vis
Îngerul proscris,
Într-un răs de mac
Îngerul pribeag,
Sub un clopot mut,
Îngerul de lut,
Și sub șal moar
Înger dat cu var...
În ceas cu nisip
Înger fără chip,
Sub zăpezi și nor
Înger bolnăvior,
Iar în plâns de ger
Îngerul stingher,
Zbor fierbinte-n seară,
Aripe de ceară...

* * *

Ne-ascundem sub un munte de tot gol,
Într-un adânc hrănit cu valuri multe,
Și adormim iar repetând un rol
Din replici creionate-n catapulte,
Cu scuturi moi ne înțarmăm mereu,
Slavoslovim mirări fără tăcere,
Și măști purtăm la schimb, când tu, când eu,
Actori fără talent pentru-nviere,
Aplauze cerșim, dar nimeni nu-i

Prin preajmă, numai îngerii surzi, de-a valma,
Rescriem piese, punem măști în cui,
Și ne ascundem, înflorită, palma,
E rana-floare, un stigmat-blazon,
De dinaintea nașterii din piatră,
Tăcerea de sub munte ne dă zvon
De-ntretăieri de ape vii sub vatră...

Ce dramă, ce mister, ce viață-n cer...

Ne ducem chipu-n brațe pe-o tipsie,
Amestecând ursitele cu ger,
Duminici scrijelite-n bagdadie,
Și psalmi subțiri, doar oase și cuvânt...
Ne-acoperim cu miruri și colinde,
Interpretăm un rol de șarpe blând,
Pe-o cruce prăvălită și fierbinte...

cu tăiere s-a tăiat
munte gol și scuturat
piatră seacă, fără glas
numai plânsului popas

Și-adâncul cel hrănit, mereu flămând,
Se-nalță-n noi, icoană și mormânt...

* * *

Ba am vrut, frate, am vrut
Să-ți îngân chipul de lut,

Chip cioplit și chip de apă,
Numai crucea să-l încapă,

Înspre-o netocmită seară
Oglinditu-te-am în ceară,

Și-am topit o lume nouă
În potir uitat prin rouă,

Și-am aprins lumea cea veche,
Dându-ți aripi, o pereche,

Între azimă și hlei,
Numai pașii Mei și-ai tăi,

Între Cină și război,
Om răzbate amândoi,

Cu lumin-oi înfășa
Urgisită fața ta,
Și tot drumul cel de lut...

Ba am vrut, frate, am vrut...

* * *

Înconjurând mă înconjoară ape,
Ca pe-un uscat pustiu și fără vlagă,
I-o altă zi a facerii aproape,
Când îngerii în pietre vii mă leagă,
Trovanți ieșind din focul cel dintâie,
Mici universuri unduind frenetic,
Alți îngerii dorm în fumul de tămâie,
Cu aripile petic lângă petic...
Și alte ape se despică-n munții
leșiți din coasta-nsulițată iară,
Un gând de apă înapoia frunții
Încărunțește umbrele de ceară,
E trupul meu ori e o galaxie
De versuri șubrezind un timp-poveste?
Cu mâna mea își coase moartea ie,
Chenăruită-n semne mii, celeste...
E trupul tot doar ape spulberate
De nenăscute ane și caiafe,
Pe cruci mărunte morțile vor bate
Duminici înghețate sub parafe,
Sigilii noi și vechi, cu slove șterse,
Pecetluind hrisoave efemere...

Mă înconjoară îngerii în averse,
Un nou potop renașterea își cere...

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Mesia ca meserie

În ianuarie 2020, un serial Netflix intitulat *Mesia* își propunea să exploreze o chestiune al cărei caracter vizionar cred că le-a scăpat până și producătorilor lui: cum ar reacționa lumea începutului de secol XXI dacă ar fi martoră la venirea lui Mesia pe pământ? Interesantă ca idee, problema aceasta a adus cu sine niște provocări ce i-au depășit, în mare parte, pe creatorii săi.

Povestea care promite să fie captivantă dezamăgește: spectatorul care alege să nu abandoneze vizionarea celor zece episoade, în ciuda vulturilor inutile și melodramatice din ele, nu este răsplătit la final cu un mesaj cât de cât definit ori cu vreo revelație, oricât de pasageră. Una dintre nereușitele majore ale serialului se leagă de construirea protagonistului însuși. Numele cu care este desemnat, al-Masih (Mesia, în limba arabă), a fost probabil selectat pentru a da o aură de ecumenism corect politic unui personaj cu o figură strident christică (fidel reprezentată, la acest nivel, de actorul belgian de origine tunisiană Mehdi Dehbi), dar suspectat, la un moment dat, a aparține islamului. Nu rămânem mai lămuriți în urma răspunsului lui ambiguu atunci când este întrebat, în fața unei instanțe de judecată, dacă este musulman: „Eu sunt cu toți oamenii”. Primește, în mod surprinzător, drept de ședere în SUA, unde aproape că reușește să destabilizeze ordinea socială printr-o mișcare ale cărei baze spirituale și religioase nu sunt niciodată mai mult decât rezultatul proiecțiilor unor mulțimi sătule de suferințele și de viețile lor eșuate. Ori de câte ori este somat să spună dacă el este Mesia, pasează viclean răspunsul asupra celui din fața lui: „Crezi că sunt Mesia?”

În urmă cu patru ani și ceva, aș fi zis că atracția exercitată de acest așa-zis Mesia este contrafacută, bazată pe un meșteșug de manipulare grosolană fără sorți de izbândă în fața unor minți echilibrate, de adulți. Totuși, câteva trăsături ale discursului său îmi atrag atenția acum în mod deosebit, și veți vedea de ce.

Al-Masih este, în primul rând, un personaj care vorbește puțin. Preferă să țină predici mobilizatoare unor mari grupuri de oameni și, când este încolțit, se pricepe de minune să-și manipuleze emoțional interlocutorul aflat pe o poziție divergentă, inducându-i sentimente de vulnerabilitate, rușine sau vinovăție prin dezvăluirea unor informații secrete legate de viața personală sau profesională. Aceste dezvăluiri se fac cu o voce moale, joasă, dar fermă, în care devine perceptibil un filon amenințător misterios. În adresările față de mulțimi, se folosește de cuvinte sau sintagme împrumutate din discursul adevăratului Hristos, aparent bune și frumoase (*pace, dreptate, libertate, adevăr, credință*), dar amestecate cu tot felul de elucubrații fals spirituale și narcisiste pe care orice credincios creștin sau musulman avizat ar trebui să le respingă de la bun început. Pretinde că știe care este voia lui Dumnezeu și pe cine iubește El sau nu și chiar așa explică unele fenomene naturale și își motivează, fără jenă, îndemnul și acțiunile. Dă, de altfel, impresia că este convins de natura lui de ales divin – aspect paranoic a cărui veridicitate este confirmată de episodul din trecut petrecut într-un ospiciu unde a fost tratat pentru tulburare delirantă, episod descoperit de agenta CIA Eva Geller. Aceasta identifică și legăturile lui periculoase cu un ideolog american fugit în Rusia, fost profesor al lui Payam Golshiri (adevăratul nume al lui al-Masih). Contactat de CIA, fostul profesor dă însă asigurări că nu este el adevăratul maestru, ci doar un umil precursor. Al-Masih, ni se sugerează, și-a creat o dogmă proprie, dar pe care nu o împărtășește deschis, generos, plin de iubire, semenilor săi. Pare a avea un plan numai de el știut, iar celor din jur care îi întrețin înflorăți aura mesianică le aruncă doar firimituri.

Într-o lume dotată cu discernământ, influența unei astfel de figuri nu ar fi trecut de hotarele cartierului său, dar lumea din acest serial, cu foarte puține excepții, nu are acel discernământ. Iar lumea aceea este și lumea noastră de azi (și, de fapt, dintotdeauna). Ne-au arătat-o, din păcate, evenimentele politice recente, a căror asemănare cu faptele filmului este, desigur, întâmplătoare.

Marius MANTA

Între grav și foarte grav, când viața se strâmbă la noi

Cât de serios e cineva care se strâmbă la tine? Ei bine, poate surprinzător, poate nu, așa admite că ar putea fi al naibii de serios, cu mult mai serios decât ai putea crede. „Gestul”, răsturnat, corect asumat de receptor, poate fi eficient; semnalând un derapaj, o lipsă, el poate provoca o schimbare în bine. De multe ori, caricaturistul – poate că de el era vorba încă de la început – apelează la o ordine inversată tocmai din dorința ca adevărul să iasă la suprafață. Ne aducem aminte – în „Criticonul”, Baltasar Gracian ne atrăgea atenția că e nimerit ca toate lucrurile să fie privite pe dos pentru a le înțelege drept, iar în linia lui Bahtin întrevădem de ce uneori intră în sarcina celui vigilent să răstoarne susul și josul, să amestece intenționat planurile, mai ales cele ierarhice: pentru a scoate la iveală miezul realității concrete.

Deși diferențele sunt mai mult decât notabile, îmi e drag caricaturistul, așa cum jesterul (îngăduiți-mi, vă rog, acest împrumut abrupt) îi era drag Regelui. Caricaturistul și jesterul împărtășesc o serie de trăsături comune, ambele categorii de artiști folosindu-se de umor și satiră pentru a dezvălui adevăruri incomode. Amândoi întreprind în primul rând o critică socială. Așa cum jesterul de la curtea medievală folosea umorul pentru a critica societatea și puterea, caricaturistul contemporan folosește desenele pentru a satiriza figuri publice și evenimente. Ambii „artiști ai adevărului” se folosesc de un limbaj metaforic, de multe ori sub forma unor aluzii, pentru a transmite mesajul dorit. Mai mult, jesterul, prin intermediul poantelor și al cântecelor, aducea în discuție aspecte delicate, pe care nimeni altcineva nu îndrăznea să le abordeze. Caricaturistul, la rândul său, se bucură de libertate (pare-se) totală: expune adevăruri ascunse, demască ipocrizia și ridiculizează viciele societății. Umorul aceluși le permite să transmită mesaje puternice, într-un mod accesibil și memorabil.

Ateneisme

LA 100 DE NUMERE. În 1972, zestrea revistei este o „Carte impunând noi valori, confirmând tradiții fericite” (confratern, Gh. Tomozei, cu „cerneală de la Argeș”).

DECLARAȚIE. „Jumătate din viața mea se găsește în paginile revistei *Ateneu*” (Sergiu Adam, în dialog cu Petre Isachi, în primul număr al „Convorbirilor didactice” – 1990).

ACUM 30 DE ANI. „O revistă, *Ateneu*, e din ce în ce mai interesantă. Tinerii poeți nu mai așteaptă semnale de la București și intră în atenția orașului moldav” („Luceafărul”, 1995).

DONAȚIE. Ioan Neacșu, vechi colaborator al revistei, a dăruit Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri” din Bacău o parte din colecția „*Ateneu*”, seria nouă. Mulțumiri!

DE LA CITITORI. • „Ador revistele fizice. Nimic nu se compară cu mirosul de tipar. Păcat că revista *Ateneu* nu se găsește la chioșcurile din București” (Adrian Scriciu – Bragadiru, Ilfov, 2024) • „Viață lungă revistei!” (Eduard Ștraub); „Respectul meu pentru munca redactorilor de la *Ateneu*” (C. Catana, 2025); „Admirație truditărilor intelectuali!” (Mihai Semenov) (I.D.)

Cât de îndepărtat o fi caricaturistul de condiția lui Don Quijote? Păi caricaturistul, la rândul său, poate fi considerat un idealist, care luptă împotriva nedreptăților și a absurdului prin intermediul desenelor sale. Și el se confruntă cu o realitate care nu corespunde propriei viziuni în parte idealizate, iar această discrepanță este sursa umorului și a satirei. Și la VEM lucrurile stau exact așa: caricatura e semn al cunoașterii, probă de foc a unei conștiințe acide, dar drepte. E o luptă! Sper, nu cu morile de vânt! Și da, caricatura poartă de cele mai multe ori presemnele unei desfășurări narrative. Deși avem de-a face în multe cazuri mai degrabă cu „doar câteva tușe” ce amintesc de crochiu, chipul ivit de penița artistului e condamnat să intre în dialog. Caricatura iluminează prin relevanță. Meritul caricaturistului este de a trăi cu inge-

nuitate alături de personajele sale, luându-le în același timp în serios, deoarece ele tind să devină referent, purtând însemnele unei înțelepciuni de tip deus ex machina. Victor Eugen Mihai și noul său volum de caricaturi „Viața se strâmbă la noi”, apărut la Rocade, Cluj-Napoca, 2024 – un volum tonic care, în lectura lui Carmen Mihalache, își demonstrează puterea terapeutică întrucât „vede prostia înfumurată, fudulă, defecte de tot felul, vicii, lașități, minciuni, lăcomie, obscurantism, demască răul (sub chipul lui Scaraoțchi, băgându-și coada peste tot), fixând într-un desen concis, esențializat, fizionomii burlești, atitudini ridicole, care stârnesc râsul cu puteri cathartice”.

Structurat de-a lungul unor capitole cu nume sugestive – *Delete*, *Bla bla world*, *Zeița oarbă*, *România*, *Dragostea va salva lumea* –, noul set de „diapozitive caricaturale” constituie o pălărie potrivită pentru fiecare dintre noi! Probând cu răbdare într-o oglindă imaginată posturile „din pagini”, realizezi ironia inerentă propriei condiții și, evident, dacă meriți

să fii cititorul lui VEM, e musai să exclami: *ridendo castigat mores!*

Dar apropo de pălărie, vă invit să schimbăm puțin registrul: mai e oare nevoie să vă aduc aminte că VEM (același VEM!) e îndrăgostit iremediabil de Magritte și universul pălărilor sale? Legătura dintre ironia magritteană și pălărie se manifestă în mai multe moduri. Pălăria, adesea combinată cu alte elemente neașteptate, creează un sentiment de mister și ambiguitate. Dar spune și povestea omului ce riscă să se piardă în mulțime. E un joc între „la vedere” și „ascuns”, între ceea ce îți va fi fost arătat și ce ar trebui descoperit. La rândul său, VEM, pasișându-l voit pe Magritte într-un exercițiu cu iz postmodern, își propune odată cu „Chapeau bas” să provoace privitorul, să-l determine să se întrebe asupra sensurilor limbajelor artistice. Și nu numai. Prin juxtapunerea elementelor banale, precum pălăria, cu imagini surprinzătoare, deopotrivă Magritte și VEM creează efecte de o consistență aparte. Ei/El subminează așteptările, punând sub semnul întrebării percepția noastră asupra universurilor izvodite și chiar asupra lumii înseși.

Vorbim prin urmare de expoziția „Chapeau bas”, propusă de VEM în februarie la Galeriile „Frunzetti” Bacău, prezentată ulterior în martie la Artoteca – Biblioteca Metropolitană București. Sunt convins că drumul ei va continua și în alte spații expoziționale. O expoziție mai mult decât meritorie, cu prieteni, între prieteni, la care au luat parte Mihai Chiuaru, Ilie Boca, Dionis Pușcută, Dragoș Burlacu, Vasile Tolan, Dumitru Macovei, Diana Brăescu, Cristina Ciobanu, Ioan și Ionela Lăzureanu, Gheorghe Zărnescu, Marcel Lupșe, Marius Crăiță-Mândră, Dan Crecan, Rodica Croitoru, Vasile Rață, Ioan

Viorel Cojan, Liviu Nedelcu, Luminița Radu, Laurențiu Mogoșanu, Sergiu Grapă, Ovidiu Ungureanu – o demonstrație „jovială a potențialului infinit al conlucrării dintre două haruri creatoare. Pălăria a fost solul care a transmis, nealterat, chintesenta fiecărei viziuni artistice către cealaltă, creând o legătură indisolubilă între două lumi ce, altfel, poate nu s-ar fi întâlnit niciodată” (VEM).

Practic, nu tocmai convențional – e drept, mi-am permis să vă supun atenției două „evenimente”, ambele „pricinuite” de puterea de imaginație a unui artist vizual deloc facil, care angajează discursul în tonuri polemice, dar care are deopotrivă vocația celui ce construiește.

Mi-am adus aminte de „Pălăria” unui alt spațiu cultural, diferit și de cel al lui Magritte, cât și de cel al lui VEM; rezumând, Alexander Karparov ne propune un narator de persoana a treia, aflat singur la masa unui restaurant de lux, într-o seară aglomerată. Acesta începe să observe oamenii din jur și să-și imagineze poveștile lor. Apoi, atenția îi este atrasă de pălărie din cuier, în special de una ponosită, cenușie. Începe să-și imagineze cine ar putea fi proprietarul, analizând urmele lăsate pe pălărie și construind scenarii despre personalitatea și viața acestuia. Naratorul își dă seama că obiectele, în special pălăriile, pot reflecta trăsăturile și emoțiile proprietarilor. Își imaginează că proprietarul pălăriei cenușii este un om modest, singuratic sau poate chiar un șmecher care vrea să pară altceva decât este. Cu uimire, la final, naratorul descoperă că pălăria pe care o analizase cu atâta atenție era de fapt a lui și că, de fapt, toate presupunerile sale erau eronate. Hotărât să nu mai judece oamenii după aparențe, își cumpără o pălărie nouă. Dar tot cenușie! Extrag: „Mă uit la pălării și deodată tresar. Descopăr că după acest obiect vestimentar poți să-ți dai seama cine e proprietarul lui, cum arată, care este profesia, vârsta. [...] Proprietarul își lasă amprenta! Dă formă pălăriei. Îi imprimă o anumită adâncitură după felul cum o poartă, după felul cum salută pe stradă. Oare nu-i transmite pălăriei sale tristețea, bucuria, nesiguranta, viclenia, lăcomia, perfidia? Lăsăm urme, amprente pe tot ce atingem. Și invers. Orice lucru lasă în noi o urmă. Mai ales pălăria. Am impresia chiar că ea începe să semene cu cel ce-o poartă”. Textul este o meditație despre puterea imaginației și despre cât de ușor ne putem înșela în privința oamenilor, judecându-i după aparențe. Dar funcționează și sub forma unei autoironii, deschizând întrebări ori chiar noi perspective. *Tout ce que nous voyons cache quelque chose d'autre.*

În orașul Bacău, la sfârșitul anului 1924, a existat un interes ridicat pentru o dezvoltare și organizare a activităților culturale, iar un astfel de moment a avut loc în ședința Comisiunii Interimare a orașului Bacău din 15 decembrie 1924, prezidată de Leon Sakellary, când generalul Dragomir Badiu aducea în discuție situația „Casei de Sfat și Cetire V. Alexandri” și faptul că „înființându-se în acest oraș această casă de mare folos pentru cultura cetățenilor orașului și formându-se și o bibliotecă, suma ce o dă Primăria acestei instituții este foarte mică, în raport cu cheltuielile, sacrificiile; d-șă propune ca subvenția să fie sporită, prevăzându-se și încă o sumă pentru plata unei biblioteci”. Astfel, comisia, analizând situația, a decis majorarea subvenției. Nu peste mult timp, cunoscutul profesor cu preocupări științifice, un activist cultural, Grigore Tabacaru, în data de 25 decembrie 1924, ruga președintele Comisiunii Interimare Bacău, prin cererea înregistrată de Primăria Bacău cu nr. 9007/29 decembrie 1924, să aprobe punerea la dispoziție a Sălii *Ateneului* din Bacău pentru data de 1 ianuarie 1925, când urma să se țină o șezătoare culturală (conferință, muzică și teatru). Această șezătoare avea scopul de a se înființa o revistă literară, artistică și științifică în orașul Bacău. De asemenea, solicita scutirea de taxă comunală, întrucât se aducea o contribuție la îndeplinirea scopului propus pentru comunitatea băcăuană². Răspunsul nu a ezitat să apară, iar la 31 decembrie 1924, președintele Comisiunii Interimare Bacău transmitea cătreintendentul *Ateneului*:

Vi se face cunoscut că am aprobat dlui dr. Gr. Tabacaru Sala Ateneului pentru ziua și seara de 1 ianuarie pentru reprezentării de producere culturale. Veți pune la dispoziție sala Ateneului pentru ziua menționată³.

În Colecția „Istorie urbane”, Editura Corint a publicat un album elegant și foarte bine documentat despre un tren care traversa Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea până pe la mijlocul secolului al XX-lea, devenind emblema luxului: *Orient Express*. Autorul albumului este Guillaume Picon, fotografiile îi aparțin lui Benjamin Chelly, iar prefața este semnată de Kenneth Branagh.

Trenul *Orient Express* a fost conceput după modelul vaselor care traversau Oceanul Atlantic. Creatorul său, Georges Nagelmackers, după ce a călătorit spre America pe un vapor de lux, a studiat toate detaliile, pentru a le oferi persoanelor aceleași condiții când traversau Europa dintr-un capăt în altul. Și astfel, el a întocmit *Planul de instalare a vagoanelor de dormit pe căile ferate continentale*. Se întâmpla pe la 1870. Însă pentru a transpune în realitate acest vis, a mai trecut ceva timp, deoarece era nevoie de negocieri cu reprezentanții căilor ferate, cărora trebuia să li se explice visul și să creadă în el.

Georges Nagelmackers avea spirit de antreprenor, era creativ și tenace în aplicarea planu-

Valentin IOAN

Ateneul cultural, în documente de arhivă

De asemenea, din documentele de arhivă aflăm că la 11 februarie 1925, din inițiativa profesorului Grigore Tabacaru, s-a constituit în orașul Bacău o societate culturală intitulată „Ateneul cultural”, cu act constitutiv autentificat de Tribunalul Județean Bacău, Secția I, sub nr. 2651/17.07.1925, având drept scop să contribuie la cultura maselor populare. Această societate urma să fie condusă de un comitet ales, format din Grigore Tabacaru – președinte, Cristea Cristoveanu și Mircea Cancicov – vicepreședinți, dr. Iulius Cristian – casier, Liberalle Netto – bibliotecar, Ioan Tomulescu – secretar, iar în calitate de membri, O. Vasilescu, E. Gavrilescu, Gh. Mallian, Gh. Herțanu și C. Liciu⁴. De asemenea, în aceeași dată, a fost votat și redactat statutul acestei societăți, fiind autentificat de Tribunalul Județean Bacău, Secția I, sub nr. 2652/17.07.1925.

Conform Statutului „Ateneului cultural”, rolul acestuia era să contribuie la dezvoltarea artistică, juridică, religioasă, morală, cetățenească și științifică a populației. Astfel, avea ca atribuții organizarea de conferințe cu caracter general, înființarea unei biblioteci publice în Bacău, completarea bibliotecilor publice din județ, organizarea de expoziții anuale, încurajarea și promovarea de publicații și broșuri și invitarea unor conferențieri în vederea susținerii de prelegeri care să contribuie la îmbogățirea și dezvoltarea

• Actul constitutiv al societății Ateneul Cultural

nivelului cultural⁵. Un prim astfel de moment, sub coordonarea profesorului Gr. Tabacaru, Ateneul Cultural din Bacău organiza, în 14 februarie 1925, un festival artistic în onoarea poetului băcăuan George Bacovia⁶, iar în martie 1925, în peisajul publicistic își face apariția revista de cultură „Ateneul cul-

tural”. Ca o urmare firească a înființării Societății „Ateneul cultural”, Gr. Tabacaru și G. Bacovia editau la Bacău o revistă pe care o vedeau „ca un organ de expresie stimulator de strădanii creatoare, capabil să întrețină o efervescență indispensabilă muncii intelectuale”⁷. În presa românească regăsim unele articole despre „Ateneul cultural”, cum ar fi cel din „Viitorul” (anul XVIII, nr. 5178, din 11 iunie 1925):

Din Bacău, cochetul oraș sentimental din valea Bistriței moldovenești, ne-a sosit al treilea număr al revistei „Ateneul cultural”, publicată sub îngrijirea d-lor Gr. Tabacaru și G. Bacovia. Este un mesager duios, care pe lângă diferite pagini cu versuri și proză, pe lângă file inedite de Ștefan Petică, ne oferă poezii, rânduri noi de G. Bacovia. Cetim și acum cu aceeași admirație, versurile poetului al cărui talent original s-a identificat așa de bine cu sensibilitățile unei bune părți din actuala generație de intelectuali, ale cărui cuvinte prinse în versuri plătuite cu o rară pietate artistică, exprimă spontan și sincer nesiguranta, îndoelile și golurile în vâlmășagul cărora se sbuciumă mulți, foarte mulți dintre gânditorii de astăzi.

1. Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale, fond *Primăria orașului Bacău*, Dosar 12/1924, f. 135.
2. Idem, Dosar 5/1924, f. 49.
3. *Ibidem*, f. 51.
4. Idem, fond *Tribunalul Județean Bacău, Secția I*, Dosar 10/1925, f. 182.
5. *Ibidem*, f. 184.
6. „Adevărul”, anul XXXVIII, nr. 12618, 13 februarie 1925, p. 2.
7. Gheorghe Pătrar, *Publicațiile periodice băcăuane – 1867-1967*, Biblioteca Municipală Bacău, 1968, p. 138.

Gabriela GÎRMACEA

Călătorie cu parfum de epocă

lui său. A început o campanie publicitară abilă, introducând primele vagoane de dormit pe ruta Paris-Viena și invitând în călătorie jurnaliștii. Succesul s-a văzut imediat, pentru că ziarele vremii aveau să prezinte pe larg condițiile de viață și să stârnească interesul călătorilor prin articole incitante și imagini atent alese.

Pentru a dezvolta o rețea de transport feroviar și apoi una de hoteluri de lux, Georges Nagelmackers a profitat de tot felul de contexte, cum ar fi saloanele expoziționale naționale sau internaționale, pentru a-și prezenta vagoanele și ofertele. Apăruse dorința călătorilor de a se deplasa rapid, și el a decis să profite de expoziții, pentru a atrage protipendă. Într-un articol apărut la Paris, în 1900, în „Guide pratique”, se menționa: „Ceea ce frapează vizitatorul înainte de toate sunt cantitatea uriașă de

muncă și gama diversă de construcții ingineresti expuse. Niciodată până acum, eforturile unui număr atât de mare de persoane nu au fost reunite într-o singură expoziție”.

Iată că, pornind de la o idee, s-a dezvoltat rapid o rețea despre care cititorul află nu numai parcurgând textul, ci și privind imaginile de epocă, prin intermediul cărora este trans-

pus într-o poveste. Albumul conține referiri la artizani, care au realizat piese unice care asigurau nu numai confortul călătorilor, ci creau o experiență memorabilă, la rezolvarea unor probleme ingineresti referitoare la materialele rulante: „Georges Nagelmackers a insistat ca fiecare nouă serie de vagoane să utilizeze cele mai recente inovații în domeniul tehnologiei feroviare”. Astfel, au apărut ateliere și locuri de muncă în mai multe orașe europene: Paris, Viena, Ostende, Milano, München, București, Istanbul, Atena. Pe lângă acestea, aprovizionarea generală era un alt aspect de care trebuia ținut cont și astfel au apărut alte locuri de muncă, deoarece s-au înființat „depozite generale, inclusiv depozite pentru conserve și produse perisabile, pivnițe pentru băuturi, vinuri, lichioruri și tutun,

precum și depozite pentru veselă, produse de curățat, rufe etc.”

Albumul se adresează unui public variat: nu numai celor fascinați de călătoriile de lux, ci și specialiștilor în diferite domenii, grație detaliilor tehnice prezentate prin intermediul textului și al imaginilor. Povestea este întregită și prin prezentarea celor care au călătorit cu *Orient Express*. Nu puteau lipsi Agatha Christie, care a călătorit cu trenul în 1930 și a creat celebrul roman „Crima din *Orient Express*”, inspirându-se dintr-o știre publicată cu un an înainte, care anunța că trenul Simplon Orient Express rămăsese înzăpezit mai multe zile; Guillaume Apollinaire care, în „Cele unsprezece mii de vergi”, descrie *Orient Express* drept „locul tuturor exceselor” sau face referiri la filmele care s-au turnat și care spun o frântură din povestea acestui tren.

Lectura acestui album mi-a făcut o deosebită plăcere, pentru că mi-a prilejuit o călătorie prin locuri care m-au fascinat, având alături companioni din toate categoriile sociale și din mai multe epoci, fiecare cu povestea lui.

Palimpsest

Nu puține sunt titlurile de noblete cu care este împodobit Bacăul, iar printre ele, publicația întemeiată de Grigore Tabacaru și George Bacovia în 1925 și resuscitată cu folos în 1964 de Radu Cârneli. Ca un veritabil palimpsest, Revista și-a menținut stratul dintâi, făcând loc unei noi vetre spirituale și generând sensuri în acord cu direcțiile majore ale publicisticii românești.

Mai presus de toate, un om

S-au găsit multe argumente pentru apariția într-un oraș de provincie a Revistei „Ateneu”, dar aproape a fost trecut cu vederea unul determinant: omul. S-a numit Grigore Tabacaru, apreciat de Nicolae Iorga pentru felul în care își risipea (cu folos) puterile: el „a contribuit, poate, mai mult decât oricare intelectual băcăuan, în primele 3-4 decenii ale acestui veac, la încurajarea și dezvoltarea fenomenului literar”¹⁾. George Bacovia i-a schițat un portret de mare claritate: „Un om rar, un idealist incorrigibil. Pentru orașele de provincie, o adevărată providență. După ce-a plecat de la Universitatea din Iași, s-a stabilit câțva timp în Tecuci și apoi la Bacău. Am auzit că nici nu trecuse o lună de zile și a început să se simtă că în pașnicul orașel a venit un om nou. A scos revista *Ateneul literar*, pe care o scoatem aici împreună. E un activist în deplinul înțeles al cuvântului. Nu crută niciun sacrificiu pentru a stârni viața în jurul lui. Pentru mine este un prețios stimulente”²⁾.

I-am văzut pe Gr. Tabacaru și G. Bacovia...

Și nu o dată! E cunoscut silogismul lui Nichita Stănescu, care se mândrește că l-a văzut pe Eminescu uitându-se în ochii lui Arghezi, care l-a văzut pe poet pe Calea Victoriei. Așa i-am zărit și eu pe cei doi fondatori ai „Ateneului cultural” aflându-mă în fața foștilor elevi ai lor (peste zece, la număr, în anii 1990) și urmărindu-le văpaia ochilor când își aminteau de orele de pedagogie ori de caligrafie și desen. I-am găsit în județul nostru (la Parincea, Sascut, Andrieșești, Oțelești, Bacău ș.a.), dar și în Brăila, Galați, Brașov, București. Pe strada Meșterul Manole, din sectorul 3, l-am intervievat pe

Ioan DĂNILĂ

Constantin Moscu, devenit cel mai apropiat colaborator al lui Grigore Tabacaru („Numai când făclia de lumină trece din mână în mână, progresul este realizat mai ușor”, scria C. Moscu în 1937), iar în Bacău, l-am invitat de câteva ori să le vorbească învățăceilor pe V.D. Manciu, de asemenea fost elev al lui Tabacaru și secretar de redacție al *Ateneului*. Monografiai locului au dreptate: „Spirit haretian, Grigore Tabacaru rămâne un model cultural unic pentru meleagurile băcăuane”³⁾.

1925 – anul oficial al nașterii Ateneului

Citim pe frontispiciul revistei: „Anul I, nr. 1; martie 1925; Literatură, artă, știință”, pentru „Ateneul cultural”, care „apare sub îngrijirea D-lor Gr. Tabacaru și G. Bacovia”. Primele patru numere sunt tipărite la Tecuci (Tipografia *Cultura*), iar redacția și administrația „Ateneului cultural”, încă de la nr. 1, la Bacău (Str. Câmpului, nr. 10).

Privit de la înălțimea secolului XXI, evenimentul este pentru noi, băcăuanii, unul crucial. Fuseseră și alte repere culturale în 1925 (de altfel, „un an fast”⁴⁾) pentru G. Bacovia, din punct de vedere literar: Ștefan Zeletin tipărește „Burghezia românească, originea și rolul ei istoric”, A. Philippide începe „Originea românilor” (2 vol.), Theodor Capidan, monografia „Meglenoromânii” (3 vol.), iar Titu Maiorescu publică „Istoria contemporană a României”; Mihail Sadoveanu apare cu „Venea o moară pe Siret”, Liviu Rebreanu cu „Adam și Eva”, iar Ionel Teodorescu începe seria „La Medeleni”. La București sunt semnalate „Integral. Revistă de sinteză modernă” și „Cetatea literară”, conduse de F. Brunea-Fox și respectiv Camil Petrescu. La Bârlad apare „Graiul nostru”, iar la Arad, în martie, „Salonul literar”, cu un avertisment semnat de D. Nanu: „Ideea trecută astfel cu pietate ca o faclă, din generație în generație, se poate schimba într-o forță înfricoșătoare pentru acei ce îi stau în cale”.

Ne vom ocupa pe larg de prima serie a *Ateneului* pentru că literatura de specialitate a ignorat-o.

Un articol-program informal

Este fără tăgadă opinia lui Grigore Tabacaru, expusă tranșant:

Martie 1925
O revistă culturală într-un oraș de provincie pare un paradox.
Suntem obișnuiți ca revistele să apară în centrele mari intelectuale. De acolo venind noutățile

Revista „Ateneu”, din veac în veac

politice: schimbările de regim, fuziunile – de acolo implicit trebuie să vină și lumina!

O revistă provincială nu poate avea însă aerul pretențios al uneia din capitală, ci modestia începuturilor. Lupta acesteia pentru viață este mult mai grea decât [a] acele[i]a editată în metropolă. Aici tipografiile au literă cât o poți cuprinde în doi pumni [(]scriitorii au fugit de mult în București, unde este mai multă miere și apreciere[)], iar cetitorii îi cauti cu luminarea și-i prinzi cu arcanul...

Nimeni însă nu-i de părere ca intelectualitatea să fie redusă numai la cărțile didactice din școală și la șezătorile de duminică. Este o vîrstă și este o lume care cere și altceva. Iar lumina centrelor mari este prea departe și de cele mai multe ori nu radiază pînă la provinciile ascunse în beznă.

O revistă provincială poate avea valoare în dezvoltarea gustului de apreciere și de producere. De ce nu? În liniștea patriarhală a orașelelor noastre, se poate face mai multă citire și mai ales se poate gîndi. Viața aici nu este galopată ca în orașele zgomotoase și n-ar trebui să fie nici uscată.

Doritorii de cultură – se găsesc cîteodată și de aceștia prin provincie – vor primi revista cu înghesuș; mucoșii și jucătorii de cărți vor surîde, vor ironiza și chiar vor bațjocori. Cîte combinații nu strică o asemenea mișcare!

Ne așteptăm. Nicăieri ca în provincie nu se cultivă spiritul de mahala: cutare este așa, cutare este pe dincolo...

Cu cît însă se va vorbi mai mult în jurul revistei, de bine și de rău, cu atît vom fi mai încîntați. Este singurul mijloc de a dez-morți și de a trezi lumea din uriașa somnolență în care este căzută viața în provincie.

Sunt în orașelele de provincie sute de titrați, doctori, licențiați, avocați, medici, ingineri și profesori... elită intelectuală; desigur că aceștia vor fi cei dintîi susținători ai mișcării.

În al doilea rînd vin mîile de elevi. Ei doresc sincer să citească o revistă. Idealismul lor

adesea plin de naivitate este speranța unei lumi mai bune, de mîine. Ei doresc o viață nouă.

Cu garanțiile ideale a[le] acestor sprijinitori vom înfrunta indiferența și nepăsarea cîteodată revoltătoare a[le] unora.

Se știe doar: lumina soarelui dă la o parte întunericul; lumina binefăcătoare a soarelui scoate flori din locurile cele mai părăsite...⁵⁾

Finalul, renașcentist, amintește de spusele lui Vasile Alecsandri: „Fie ca lumina să strălucească și întunericul să piară!”

Evaluări

Revista „încearcă să introducă în viața socială a orașului [Bacău] un ferment cultural, să trezească «lumea din uriașa somnolență»”⁶⁾, constată Ion Hangiu, cel mai autorizat istoric al presei culturale românești. Aprecierea se întâlnește cu cea a unui fost elev de la Liceul „Bacovia” (azi, „Ferdinand I”), Viorel Alecu: „Profesorul Tabacaru a fost un ferment al vieții spirituale locale, un animator cultural”⁷⁾. „Deși marcată de un oarecare provincialism – se scrie într-o prestigioasă lucrare lexicografică –, *Ateneul cultural* se distinge totuși prin amprenta inconfundabilă lăsată asupra ei de poetul George Bacovia. Acesta [...] i-a imprimat un caracter modern, definit de opțiunea limpede pentru estetica simbolistă”⁸⁾.

Fondatorii

După cum am văzut, întemeietorii sunt Grigore Tabacaru și George Bacovia. De la nr. 4/1925, aceștia sunt denumiți administrativ: „Directori: Gr. Tabacaru și G. Bacovia” (în continuare, de la nr. 7, apare încă o inițială la al doilea nume: „G.V. Bacovia”, desigur, pentru „Vasilii”, numele real al poetului. Discutăm în avans și imaginea frontispiciului revistei în seria nouă, din 1964. La nr. 1/1972 este indicat ca fondator G. Bacovia, iar de la nr. 6/1983, „Fondatori: George Bacovia și Grigore

Tabacaru (1925)”, după o observație a participanților la Centenarul „Gr. Tabacaru” (pedagogul s-a născut la 14 martie 1883, la Fântânele, com. Hemeiș). Acum, la o sută de ani de la apariția *Ateneului*, se va opera o previzibilă îndreptare: „Fondatori: Grigore Tabacaru și George Bacovia”. Amândoi „editau la Bacău o revistă de elevată ținută intelectuală”⁹⁾. Eugen Budău va consolida aprecierea: „Revista *Ateneul cultural*, administrată în primul rînd de Grigore Tabacaru (subl. ns.), devine cea mai importantă publicație literară băcăuană în perioada interbelică”¹⁰⁾. Istoricul Dumitru Zaharia va confirma: „Primul număr al revistei *Ateneul cultural* a fost publicat în martie 1925 și tipărit la Tecuci. Conducătorii acesteia au fost Grigore Tabacaru și G.V. Bacovia”¹¹⁾.

Un factotum cultural-pedagogic

Cercetătoarea Marilena Donea, cu statut de istoric literar, ne-a făcut în 2004 „un dar regal”¹²⁾: bibliografia *Ateneului* după patru decenii de serie nouă. Cunos-când ca nimeni altul devenirea publicației, este măhnită să constate că despre „pedagogul Grigore Tabacaru se amintește, din păcate, mai rar...”¹³⁾, cu toate că acesta este „adevăratul părinte al revistei”¹⁴⁾.

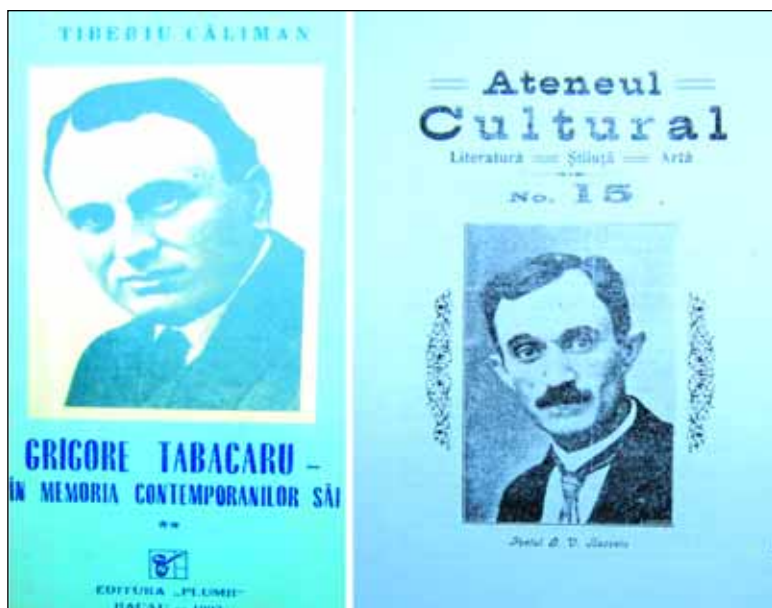
Despre neșansa pedagogului vorbește un alt monograf al acesteia: „Deși a fost vioara întăi la revista înființată de Bacovia în 1925, alergând după colaborări și, mai ales, după mijloace de subzistență, rolul lui a fost oarecum minimalizat în postumitate, în fața ieșind poetul, acoperind cu efectele poeziei hămăleala administrativă, dusă de promotorul școlii active”¹⁵⁾. Nici casa-muzeu pe care o merită, la Hemeiș, nu este mai norocoasă, amenințată fiind cu dezinstiționalizarea”¹⁶⁾.

Inventar editorial...

Revista a cumulat în prima sa serie (1925-1928), strict matematic, 27 de numere: zece în 1925 (1 – mart., 2 – apr., 3 – mai, 4 – iun., 5 – iul., 6 – aug., 7 – sept., 8 – oct., 9 – nov., 10 – dec.), cinci în 1926 (11-12, 13, 14, 15, 16-20), patru în 1927 (21, 22, 23, 24) și tot patru în 1928 (25, 26-28). Așadar, avem un număr dublu (11-12), unul triplu (26-28) și unul cvintuplu (16-20; Gheorghe Pătrar îl numește „pentanumăr”). Dintre acestea, numerele 11-12 și 16-20 sunt rezultate din articolele cu conținut pedagogic ale lui Grigore Tabacaru, prelungite în „Revista învățătorilor”. „Din 1928, după plecarea lui Bacovia la București – precizează Marin Cosmescu în fișa-inventar ce însoțește donația

• Nicu Enea – În zi de târg pe strada pictorului

făcută în 2006 redacției „Ateneu” –, revista este continuată de «Publicațiile *Ateneului cultural* din Bacău» (5-6 numere), în care Gr. Tabacaru publică studii monografice despre «Vechiul Bacău». La acestea se adaugă *Revista învățătorilor* (1928-1930), cu [un] supliment literar în care semnează vechii colaboratori ai *Ateneului cultural*.”

Pentru a consulta întreaga serie, am apelat, în ultimele trei decenii și ceva, la fondurile deținute de Biblioteca Județeană „C. Sturdza”, Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale, Casa Memorială „George Bacovia” Bacău, Biblioteca Universității „Vasile Alecsandri”, Biblioteca Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”, Muzeul „Gr. Tabacaru” Hemeiș, precum și de foști elevi ai lui Gr. Tabacaru și Bacovia și de familiile Eugen Șendrea (de la tatăl lui, scriitorul Al. Șendrea) și Gheorghe Bibiri (din Cernu, Poduri).

... și tematic

Am lăsat deoparte textele cu conținut pedagogic și am încercat o catalogare a celor cu adevărat publicistice. Propun cinci grupe tematice: literatură (poezie, proză, teatru, folclor, traduceri, critică literară, istorie literară), cronici (științifice și recenzii), informații (semnale editoriale, publicistice și știri culturale), redacționale (editorialele lui Gr. Tabacaru – între care se evidențiază „Rostul liceului”, din nr. 10/1925, pp. 147-149, și „În disprețul contemporanilor”, din nr. 5/1925, pp. 1-3 – și listele cu redactorii și colaboratorii) și diverse (miscellanea, magazin).

Suplimentele fac ca viața *Ateneului cultural* să se prelungească într-un chip inedit până după anul 1930: „Bacăul de altădată” (nr. 1-4/1930), „Vechiul Bacău” (nr. 5/1930), „Bisericile Bacăului” (nr. 6-7/1932). Supratitlul acestora este „Publicațiile *Ateneului cultural* din Bacău”. De mare folos mi-a fost articolul „Clucerul Alexandri (sic!) a avut proprietăți în orașul Bacău”, cu care m-am prezentat în anii 1990 la Judecătoria, Tribunalul și Curtea de Apel Bacău, pentru a motiva identitatea Casei „Vasile Alecsandri”, din strada G. Apostu, nr. 9.

Alte două centenare 1925

Primul presupune începutul episoadelor de angajare a lui G. Bacovia în învățământul băcăuan, cu sprijinul prietenului (și rudei!) Grigore Tabacaru: la Școala Comercială, dar mai înainte, la Școala Normală de Băieți, unde va reveni în 1926, predând aici desenul și caligrafia. Amintirile elevilor de atunci sunt prețioase biografeme bacoviene.

Tot în 1925, la 29 martie, apare la Vatra Dornei „*Sentinelă română*”. Gazetă ilustrată pentru luminarea poporului” (absentă din *Dicționarul* lui I. Hangiu). De aceeași vârstă cu surata băcăuană, revista dorneană a fost „înfiată” de *Ateneu*, încorporată fiind, din august 1992, de aceasta¹⁷⁾. *Sentinelă* dorneano-bacăuană ne-a fost descrisă de Georgeta Țaranu (soția regretatului Petru Țaranu) și de Ioan Chilat (fost director al Casei de Cultură „Platon Pardău” din Vatra Dornei).

Seria nouă

Dacă începutul (1925) s-a datorat primordial voinței unui om (după aceea, doi), seria nouă pare a echilibra balanța: o conjunctură politică favorabilă (dezghețul ideologic din primul lustru al deceniului șapte din secolul trecut) și campania inteligent condusă de Radu Cârnci au favorizat reluarea unei tradiții și prestanța unui construct. Ambele serii „pot fi interpretate drept aventuri care au impus în seninul spiritual constelații îngemănate”¹⁸⁾.

(Auto)evaluări

Ateneul „continuă tradiția revistelor culturale băcăuane: *Mica revistă*, *Doina doinelor*, *Răsăritul*, *Revista economică și culturală*, *Orizonturi noi*, dar mai ales a *Ateneului cultural*”¹⁹⁾. Redactorul-șef de atunci subliniază că „această revistă nu s-a făcut cadou de către nimeni, ci a fost într-adevăr încununarea unei lupte”²⁰⁾, începută în 1958, anul când Radu Cârnci a fost numit director al Casei Regionale a Creației Populare. Din editorialul primului număr rezultă că „revista va cuprinde în paginile sale probleme din viața instituțiilor de învățământ mediu și superior, din domeniul arheologiei, arhitecturii [...], rezultate ale cercetărilor și studii ale societăților științifice și de cultură”²¹⁾.

O evaluare recentă este favorabilă revistei, găsindu-se că „mai accentuat după 1974, servilismul ideologic nu va afecta prea mult partea literară, alături de nenumăratele editoriale și reportaje cu caracter propagandistic continuând să se publice o literatură variată de calitate”²²⁾. Ca „expresie a atașamentului față de valorile trecutului este cultul lui G. Bacovia, pe care revista îl întreține încă de la apariție în numere consacrate parțial sau integral poetului (10/1966, 9/1973, 3/1975, 3/1977, 9/1991, 10/1992, 8-10/2011”²³⁾. Apreciat este și faptul că publicația „acordă mult spațiu comentariilor și traducerilor din mari autori străini contemporani”²⁴⁾. Anterior, alți istorici literari extinseseră cadrul: „Revistă de atitudine și informare, *Ateneu* impulsionează viața cultural-artistică a Moldovei, înscriindu-se printre cele mai valoroase publicații de profil din țară”²⁵⁾. Conducerea revistei a fost girată de Radu Cârnci (1964-1972), George Bălăiță (1973), Constantin Călin (1973-1974), Dumitru Mitulescu (1974-1979), Petru Filioreanu (1979-1982), George Genoiu (1982-1989), Sergiu Adam (1990-2002), Carmen Mihalache (2002 - în prezent).

A doua viață a Revistei

S-a deschis în 1990 și a însemnat un angajament multiplu: „Să fie desființate concursurile truate pentru debut editorial, care nu erau decât gardul de sârmă ghimpată al stăpânirii în calea tinerelor talente. Să nu se mai tipărească volume de debut în colectiv”²⁶⁾ etc.

Chiar de la primul număr al seriei noi, Marin Cosmescu-Delasabar atrage atenția asupra realității că *Ateneul* din 1964 îl continuă pe cel din 1925, de „sub direcția lui Gr. Tabacaru și G. Bacovia”, și că „dreptul revistei de a intra în istoria literaturii române i-l dă colaborarea permanentă a poetului”²⁷⁾. Profesorul emerit a fost însoțitorul constant al Revistei, marcându-i de fiecare dată aniversările, ba chiar mărturisind că a avut șansa „de a contribui (din umbră) la apariția noului *Ateneu*”²⁸⁾.

Constantin Călin ne-a făcut părtași la viața Revistei, dar finalmente la pulsul vieții sociale și culturale din regiune și din țară, printre altele, prin publicarea seriei de „Scrisori către un redactor”. Le-a tipărit pentru că la noi „lipsește educația pentru arhive” și de teama „pentru soarta «hârtiilor vechi»”²⁹⁾. Sintagma e preluată de la Nicolae Iorga („Ce e o hârtie veche”, în „*Neamul românesc*” din 1934) și se referă la datoria resimțită de a păstra și a face cunoscută corespondența pe care a purtat-o cu colaboratorii *Ateneului*.

Final deschis

Au străbătut timpul semne ale *Ateneului* de acum un veac? Răspund afirmativ și dau două exemple purtând amprenta lui Grigore Tabacaru. Cerând (și practicând) cât mai multe „atene culturale la sate”, pedagogul s-ar fi regăsit în *Conexiunile culturale* ale Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale la Poduri, Oncești, Filipeni etc., iar visul unui așezământ ilustrând localismul creator e pe cale de a se împlini prin Casa-Muzeu „Vasile Alecsandri”.

Temelia Revistei „*Ateneu*” rămâne solidă, căci „în spatele ei se află o tradiție și – lucru important – o identitate” (Cristian Livescu), iar idealul e realizabil: „Să facem în continuare o revistă bună, dinamică, racordată la timpul prezent” (Carmen Mihalache).

Dintr-un veac, în alt veac!

(Au colaborat Diana Lazăr, Daria Iliuță, Alexandra Trocea, Daria-Teodora Moraru, studente ale Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău – activitate în cadrul practicii de specialitate)

1) Nicolae Iorga, „Oameni cari au fost”, II, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 335.

- 2) I. Valerian, „Cu scriitorii prin veac”, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 41.
- 3) Eugen Budău, „Bacăul literar”, Iași, Editura Universitas XXI, 2004, p. 154.
- 4) Cornel Galben, „Personalități băcăuane”, V. Bacău, Editura Corgal Press, 2009, p. 50.
- 5) [Gr. Tabacaru], în „*Ateneul cultural*”, [Bacău], anul I, nr. 1, martie 1925, p. 1.
- 6) I. Hangiu, „*Dicționarul presei literare românești (1790-2000)*”, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004, s.v.
- 7) Viorel Alecu, în „*Grigore Tabacaru, în memoria contemporanilor săi*”, de Tiberiu Căliman, Bacău, Editura Plumb, 1993, p. 12.
- 8) Ioan Milea, în „*Dicționarul general al literaturii române*”, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2016, s.v.
- 9) Gheorghe Pătrar, „*Publicațiile periodice băcăuane – 1867-1967*”, Biblioteca Municipală Bacău, 1969, p. 138.
- 10) *Ibidem*.
- 11) Dumitru Zaharia, în „*Enciclopedia județului Bacău*” (coord., Emilian Drehuță), Bacău, Editura Agora, 2008, s.v.
- 12) Marius Manta, „*Ateneu 40. Bibliografie*”, în „*Ateneu*”, Bacău, serie nouă, an 42, nr. 3 (427), mart. 2005, p. 20.
- 13) Marilena Donea, „*Ateneu 40. Bibliografie 1964-2004*”, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” Bacău, 2004, p. 32.
- 14) Ioan Dănilă, „*Fondatorul Ateneului tecucean-bacăuan*”, în „*Ateneu*”, Bacău, serie nouă, an 45, nr. 4 (464), apr. 2008, p. 12.
- 15) Victor Mitocaru, „*O istorie vie a revistei Ateneu*”, Ediția a II-a, Bacău, Editura Ateneul Scriitorilor, 2015, p. 356.
- 16) Apud Dimitrie-Ovidiu Boldur, „*Casa-Muzeu Grigore Tabacaru (Hemeiș, Bacău)*”, Onești, Editura Magic Print, 2014.
- 17) Apud Mircea Vlădică, „*Vatra Dornei*”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2007, p. 250.
- 18) Victor Mitocaru, *op. cit.*, p. 6.
- 19) Florinela Floria, în „*Istoria jurnalismului din România în date*” (coord., Marian Petcu), Iași, Editura Polirom, 2012, s.v. Aproximativ aceeași idee, la Gheorghe Pătrar, *op. cit.*, p. 178.
- 20) Interviu de C. Călin, în „*Ateneu*”, serie nouă, anul 51, nr. 539-540, iul.-aug. 2014, p. 8.
- 21) „*Cu sentimentul demnității*”, în „*Ateneu*”, [serie nouă], anul I, nr. 1, august 1964, p. 1. Semnează *Redacția*.
- 22) Ioan Milea, în „*Dicționarul...*”, *op. cit.*, s.v.
- 23) *Ibidem*.
- 24) Marian Popa, „*Istoria literaturii române de azi pe mâine*”, II, București, Editura Semne, 2009, p. 147.
- 25) „*Dicționarul cronologic – literatura română*” (coordonatori, I.C. Chițimia, Al. Dima), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 562; despre seria nouă – august 1964.
- 26) „*An nou, orientare nouă*”, în „*Ateneu*”, serie nouă, anul 27, nr.1, ian. 1990, p. 19. Semnează *Ateneu*.
- 27) M.C. Delasabar, „*Ateneul cultural*”, în „*Ateneu*”, [serie nouă], anul I, nr. 1, august 1964, p. 9.
- 28) Apud „*Ateneu*”, serie nouă, an 43, nr. 8 (444), aug. 2006, p. 17.
- 29) Constantin Călin, „*Scrisori către un redactor*”, I, Bacău, Editura Babel, 2014, p. 5.

– Ați părăsit Albania într-un moment dificil, în timpul războiului civil din 1997, declanșat de haosul politic și de interesele forțelor aflate la putere la acea vreme. Pe atunci erați studentă la Facultatea de Arte „Eqerem Çabej” din Gjirokastra. Care este diferența dintre un poet aflat în exil și unul care locuiește în afara spațiului original? Este aceasta o distincție pur biografică sau implică și aspecte culturale și identitare mai profunde?

Anila Dahriu: – După 1990, totul s-a întâmplat în țara mea! O schimbare radicală în fiecare sens al vieții. O țară înconjurată de evenimente, până atunci niciodată imaginate. Am trăit sub un regim totalitar și, ca toate dictaturile, aceasta a avut o greutate enormă. Sunt mantale de plumb care aproape că nu ne lasă să gândim și nici măcar să respirăm, dar eu, în interiorul meu, m-am simțit eliberată de orice. Mulți spun că aceia care trăiesc sub un regim convulsiv devin mai ușor artiști, scriitori, pictori sau muzicieni. Cred că totul poate fi adevărat doar dacă rămâi închis în sine și-ți ascunzi adevărata natură. Nu e simplu. Mai ales dacă ești o femeie scriitoare sau artistă. Asta presupune anumite consecințe. Ceea ce a urmat în Albania a fost consecința unui sistem aflat în schimbare fundamentală. Capeți libertatea de a face ceea ce vizezi de mult timp, dar prețul e mult mai mare. Moartea tatălui meu și schimbarea m-au afectat enorm. Când mi-am reluat studiile, a trebuit să parcurg o mie de vicisitudini pentru a mă întreține și a avea grijă de mama și de una dintre nepoatele mele orfane. Apoi, s-a întâmplat haosul băncilor piramidale și țara a intrat în derivă. A trebuit să părăsesc universitatea în întregime și să mă gândesc la un viitor departe de țara mea natală. În martie 1997, am ajuns în Italia cu bărcile-fantomă, dar acestea erau reale și navigau către o lumină văzută ca speranță. Din păcate, mulți dintre colegii din ambarcațiune și-au pierdut viața. N-a fost să fie o Arcă a lui Noe... Am găsit o spirală de lumină în țara lui Dante Alighieri, pe care eu l-am iubit foarte mult. Exilul este, în general, o experiență forțată sau autoimpusă din cauza persecuției politice, a războiului sau a condițiilor care fac imposibilă rămânerea în patrie. Pentru mine a fost puțin diferit pentru că înainte de a lua decizia de a mă muta l-am cunoscut pe soțul meu, care mă aștepta în Italia (soțul meu este un cetățean italian pe care l-am cunoscut în țara mea natală). Să zicem că din ghinion am avut și noroc. Poetul în exil este adesea marcat de un sentiment de pierdere și de alienare acută, cu o dorință de întoarcere, reală sau simbolică. Da, întotdeauna am avut acest sentiment în căutarea rădăcinilor mele, de care nu

Anila DAHRIU (Albania):

„Cred că poezia poate fi o modalitate de a face față durerii, mâniei sau nedreptății...”

• Alături de Dante Maffia (în mijloc)

este ușor să fii despărțit. Exilul este o experiență care transformă limbajul poeziei în sine, făcându-l adesea nostalgic, chinuit, dar și universal în căutarea unui „alt loc” în care să locuiască. Gândiți-vă, de exemplu, la Ovidiu exilat la Tomis sau la Mandelștam și Brodsky, poeți forțați să-și părăsească patria din motive politice. Dar sunt departe și pentru un motiv important pentru a ajunge la iubire. Diaspora, în schimb, presupune o detașare mai diluată în timp și generații. Nu este neapărat un exil forțat, ci rezultatul unor migrații istorice, politice sau economice. Poeții din diasporă se trezesc adesea trăind între două (sau mai multe) lumi, navigând între identitatea pământului lor de origine și cea a noii lor patrii. Poezia lor poate fi o punte între culturi, o redescoperire a rădăcinilor sau o fuziune a diferitelor limbi și perspective. Un exemplu ar putea fi poezia armenilor dispersați după genocid sau cea a scriitorilor albanezi emigrați în Italia, care își refac identitatea printr-o nouă limbă. Ambele tipuri de poeți abordează tema dezrădăcinării, dar cu nuanțe diferite. Poetul în exil are adesea un sentiment de urgență, de rană deschisă, în timp ce poetul diasporei poate avea o abordare mai hibridă și mai experimentală, trăind separarea ca o moștenire culturală și nu doar ca o traumă personală. Uneori, distincția dintre cele două este neclară: un poet poate fi în exil și apoi poate deveni parte a diasporei sau se poate simți exilat în timp ce rămâne în patria sa. În ambele cazuri, poezia devine o modalitate de a supraviețui dezrădăcinării și de a-și redefini apartenența.

– Înainte de a ajunge în Italia, ați publicat deja câteva cărți în Albania. Erați o poetă consacrată. Cum ați trăit primii ani într-o țară în care urmele celui mai dur regim comunist erau încă evidente? Preluând titlul primului dumneavoastră volum, cum ați găsit o modalitate de a vă deschide ușa pentru sine?

– După cum am spus înainte, am trăit sub un regim nemilos, într-un iad proiectat de forțele întunecate. Au venit apoi alte iaduri, unul în special: schimbarea din țara noastră, numită „democrație” între ghilimele, care a adus libertate sângeroasă. Te afli dintr-o dată fără nimic, pierzi totul. Moartea unei persoane dragi, tatăl tău, survine într-un moment dramatic al vieții tale, în timp ce ești înconjurat de malpraxis rampante și rude patriarhale care interzic totul. Și atunci izbucnește războiul, pe care l-am numit mereu război între bande însetate de putere și control asupra țării. Te afli în interiorul unui mormânt și singura modalitate de a supraviețui este să te agăți cu toată pu-

terea de acel fir unic de lumină care ți se prezintă într-un colț îndepărtat. L-am apucat cu sufletul și trupul, acoperit de sânge și noroi, luptându-mă să mă ridic. Dar fantomele trecutului continuă să mă urmărească în visele mele, încercând să întunece acea lumină pe care am cucerit-o cu atâtea sacrificii. Și apoi sunt cei de astăzi, „fantomile vii”, cum le numesc eu. Pentru că am trăit și eu iadul în viața mea prezentă, aici, în a doua mea mamă iubită, Italia. Totuși, în interiorul meu există acea speranță, acea forță care mă împinge să înfrunt fiecare bătălie fără să renunț vreodată, indiferent de locul în care trăiesc. Speranța de a vedea pacea triumfând este mereu vie, chiar dacă în aceste vremuri întunecate pare și mai dificilă. Dar nu trebuie să ne lăsăm niciodată copleșiți de pesimism. Viața este un dar și trebuie trăită în toate nuanțele ei, evenimentele ei neașteptate și dificultățile ei. Și am găsit o modalitate de a „deschide ușa pentru mine” cu acea cheie ascunsă în sufletul meu. Am călătorit cu versurile și silabele, care zgâriau hârtia între durere și țipete, în căutarea liniștii, a iubirii și a triumfului în construirea unei vieți normale, fără umbre sau regrete. Dar nu a fost ușor. Și încă nu este.

– În Italia, scrieți și publicați în limba țării de adopție. Nu v-a fost greu să depășiți „filtrul lingvistic și liric” natal?

– Scrierea și publicarea în italiană au fost o provocare, dar și o necesitate. Limba mea maternă, albaneza, este adânc înrădăcinată în emoțiile și experiența mea, așa că inițial trecerea la italiană a adus cu ea riscul de a pierde ceva din esența mea expresivă. Filtrul liric există, desigur, pentru că fiecare limbă are propria identi-

tate muzicală, propriul ritm și propriile sale imagini arhetipale. Să le depășesc nu a fost ușor, dar mi-am găsit echilibrul. Am învățat să simt italiana nu doar ca pe o limbă adoptată, ci ca pe un nou spațiu expresiv, o punte între identitatea mea trecută și cea prezentă. Experiența bilingvismului nu mi-a sufocat vocea; dimpotrivă, a îmbogățit-o: cele două limbi coexistă în mine, iar uneori scrisul meu reflectă tocmai această tensiune între două lumi. Poate că niciodată nu depășim complet filtrul liric, pentru că fiecare limbă aduce cu sine un mod unic de a simți și de a gândi. Dar aceasta, pentru mine, nu este o limită. Este o provocare creativă.

– Pentru cineva care tocmai vă descoperă poezia, de unde ați sugera să înceapă timpul trăirii?

– Dacă cineva se apropie de poezia mea pentru prima dată, aș sugera să plece de la „Între coastele păcatului”, o colecție bilingvă albaneză-italiană care cuprinde poezii alese din cinci cărți scrise în limba albaneză: „La porta di me stessa” (1996), „Let Me Come to You” (2011), „Don't Hurt My Feelings” (2011), „Thrill of the Fairy” (2012) și „Verso l'ignoto” (2012). Aș adăuga că această carte („Între coastele păcatului”) cuprinde și poezii scrise în tinerețea mea, între 1990 și sfârșitul anului 1997. Nu aș vrea să omit „Ne-am obișnuit să gândim”, scrisă în 2015 și publicată un an mai târziu, care a primit un impact pozitiv din partea criticilor și a cititorilor. Sunt cărți scrise în anumite perioade, asociate cu evenimentele semnificative ale vieții, deoarece ne învață să ne luptăm și să ne confruntăm cu dificultăți. Apoi, „The Maiden's Song”, din 2021. Această carte a fost scrisă într-o perioadă de mare dificultate și cred că emoțiile pure și sincere găsite acolo pot crea o legătură imediată. Scriitura ei este pătrunsă de reflecții despre pierdere, despre speranță și dragoste, teme universale care pot atinge pe oricine, indiferent de limbaj. Dacă cineva ar fi mai interesat de temele cercetării și schimbării interioare, atunci „Labirinturi” ar fi o alegere bună. Această carte explorează mai profund calea creșterii și descoperirii, cu speranța care însoțește provocările vieții. Ambele cărți, deși sunt înrădăcinate în experiențele personale, oferă hrană de

• Nicu Enea – Iarnă la Gherăiești

gândire care poate rezona chiar și cu cei care nu au trăit aceleași situații. De asemenea, am publicat în albaneză o carte de nuvele intitulată „Iartă-mă, mamă” (2023) și o colecție de poezii intitulată „Proiectat în embrionul nenăscut” (2022), care va vedea lumina și în italiană.

– *Scrieți undeva:* Poezia este indispensabilă în vremurile noastre grele, când sensibilitatea, principiul și egoismul par să fi depășit granițele înțelegerii. Această lume are nevoie de pace și armonie, iar astfel de versete semnificative sunt un balsam prețios. *Credeti în puterea răzbuătoare a versurilor?*

– Poezia, ca expresie a sensibilității, are puterea de a aduce pace și armonie și, într-adevăr, poate rezona profund la cei care o citesc, mai ales în vremuri de suferință sau de confuzie. În ceea ce privește „puterea răzbuătoare” a versurilor, cred că poezia poate fi o modalitate de a face față durerii, mâniei sau nedreptății, dar nu neapărat ca un act de răzbuinare. Mai degrabă ar putea fi un mijloc de eliberare emoțională, o modalitate de a da voce a ceea ce altfel ar rămâne tăcut. Poezia, în acest sens, devine o armă puternică nu împotriva cuiva, ci pentru sine, pentru a-și revendica propriul adevăr și puterea interioară. Cred că puterea transformatoare a poeziei constă în capacitatea ei de a canaliza cele mai profunde emoții, de a da glas a ceea ce este adesea ascuns în noi. Nu văd poezia ca pe un instrument de răzbuinare, ci mai degrabă ca pe un act de eliberare și de vindecare. Scrisul poate fi o modalitate de a te revendica, de a transforma durerea, anxietatea sau mânia în ceva creativ, în ceva care vorbește sufletului. Răzbuinarea, în sensul tradițional, implică dorința de a „pedepsi” sau de a răni pe altcineva. Poezia, în schimb, pare să aparțină unui domeniu superior, în care emoțiile sunt

transformate alchemic în artă, cu scopul de a se înțelege reciproc și, poate, chiar de a vindeca. Cred că atunci când poezia reușește să lovească acordurile potrivite, este capabilă să-i schimbe pe cei care o scriu și pe cei care o citesc, acționând ca o formă de mântuire, dar niciodată într-un mod distructiv. Pentru mine, poezia este un amestec al ambelor: o modalitate de a confrunta realitatea, dar și de a vindeca. Când scriu, deseori parcă sunt capabilă să pun ordine în cele mai haotice gânduri și emoții, dând formă a ceea ce altfel ar rămâne nedefinit și greu de tratat. În acest sens, poezia devine un fel de refugiu, dar și o cheie pentru a deschide uși care par închise, pentru a explora cele mai intime și ascunse adevăruri. A înfrunta realitatea prin poezie înseamnă și a înfrunta aspectele sale cele mai crude și dureroase, dar a face asta într-un mod creativ, căutând un sens, un răspuns, o formă de înțelegere. Poezia este ca un dialog pe care îl am cu mine, un act de introspecție care îmi permite să descopăr, să vindec și, cumva, să-mi găsesc liniștea.

– *Într-o poezie care mi-a rămas împărită în suflet ca petalele unui trandafir scrieți:* Uită de acel trandafir pe care l-ai numit iubire de fiecare dată când a înflorit! / Seara se apropie deja cu ghearele gata să rupă măștile din oglinzi! / Uită cuvintele rostite și scrise pe frunzele galbene și aproape moarte. / Noaptea se odihnește în lacrimile unei noi plante care așteaptă zorii strălucitori. *Poate poetul să uite? Ar trebui să uite ceva?*

– Îmi amintesc bine când am scris acele versuri! A fost un moment de abandon, o detașare de viață și iubirea în care am crezut. Te simți târât de un râu impetuos, zdrobit de o stâncă de gânduri grele, dar apoi înfloresc poezia, cu petalele ei divine, lăsând un ecou, o reamintire. Și tocmai în acea chemare se naște o nouă formă a existenței tale, poate chiar o altă realitate, deschisă posibilității unei noi iubiri. Poate poetul să uite cu adevărat? Poate nu, poate e tocmai invers: poetul este condamnat să-și amintească, chiar și atunci când ar vrea să uite. Memoria, la poet, nu este o arhivă din care se poate șterge după bunul plac, ci o rană veșnic vie, o grădină în care până și spinii au dreptul să existe alături de flori. Acele cuvinte ale mele pe care le-ai citat exprimă o tensiune profundă: dorința de a uita ceva care m-a durut, dar și conștientizarea că fiecare seară aduce cu sine momentul adevărului, când măștile cad și rămân doar umbrele amintirii. Totuși, în aceleași cuvinte, există și speranță: o nouă plantă, noi zori. Poetul nu poate uita, dar poate transforma memoria. Iată ce ar trebui să facă: să nu șteargă, ci

să rescrie durerea, să-i dea o altă formă, o nouă viață. Pentru că poetul nu este doar cel care păstrează amintirile, ci și cel care le transfigurează, care le face mai puțin grele, mai strălucitoare, chiar eterne.

– *Nu aș putea spune că poezia dumneavoastră este expresia unei feminități exagerate. Dimpotrivă... Este o disimulare sau o oglindă fidelă a societății în care trăim astăzi?*

– Poezia mea nu este nici o disimulare, nici o simplă reprezentare a realității, ci un dialog între ceea ce simt și ceea ce observ. Nu încerc să subliniez prea mult feminitatea și nici să o ascund. Mai degrabă scrisul meu este reflectarea unui suflet care a trecut prin durere, pierdere, luptă și renaștere și care se exprimă fără filtre sau artificii. Dacă poezia mea pare lipsită de bibelouri este pentru că viața însăși, așa cum am trăit-o, nu mi-a oferit luxul ficțiunii. Fiecare cuvânt este un fragment de adevăr, uneori crud, alteori nostalgic, dar întotdeauna autentic. Societatea de astăzi este plină de contradicții: exaltă individualitatea, dar impune măști, celebrează libertatea, dar construiește noi cuști. Poate că, în acest context, poezia mea este o oglindă fidelă a ceea ce ne înconjoară, dar și o răzvrătire tăcută împotriva umbrelor care încearcă să sufocă lumina. Nu am citit prea multe despre poeta poloneză Wislawa Szymborska, laureată a Premiului Nobel, pentru că mi s-a părut prea simplă. Dar, din câte am citit, aș spune că s-a jucat ironic cu cuvintele pentru a face realitatea cât mai clară... Aceasta este părerea mea, dar și un adevăr sacru. Uneori sunt enigmatică, alteori scriu versurile ca un râu care curge spre destin, spre necunoscut. Îmi place poezia ermetică, iar unul dintre poeții care au întruchipat-o a fost Ungaretti. Cât despre femeile-poete, nu știu. Am căutat o asemănare la poetele celebre, în special ruse, și am ajuns la concluzia că putem fi asemănători în durerea și dificultatea vieții, dar stilul se schimbă complet. Cel mai important lucru, până la urmă, este să exprimăm nu o feminitate exagerată, ci adevărata esență a noastră.

• Nicu Enea – *Pe malul apei*

– *România nu este o țară necunoscută pentru dv. Ați publicat poezii în diverse reviste românești, ați participat la Festivalul Internațional de Poezie de la Craiova, în 2019, și la Festivalul Internațional de Poezie de la Iași, în 2023. Cum ați găsit acele întâlniri, în două orașe importante ale culturii românești?*

– România, cu bogata ei tradiție poetică și culturală, nu-mi este deloc necunoscută. Participarea la evenimente precum Festivalul Internațional de la Craiova și Festivalul Internațional de Poezie de la Iași a fost o onoare. Aceste întâlniri au fost semnificative pentru mine nu numai pentru valoarea culturală a orașelor în sine, ci și pentru oportunitatea de a întâlni poeți și cititori care împărtășesc pasiunea pentru cuvânt. Craiova și Iași sunt două inimi bătătoare ale culturii românești, fiecare cu istoria sa unică și o legătură puternică cu poezia. Știam de importanța lor culturală, dar experiența lor directă a fost o experiență îmbogățitoare pentru mine atât ca poet, cât și ca individ. Căldura și entuziasmul cu care am fost întâmpinată, împreună cu posibilitatea de a interacționa cu poeți din întreaga lume au fost printre cele mai fascinante aspecte. La aceste evenimente, am găsit o rezonanță cu cuvintele mele și o conexiune profundă cu publicul, ceea ce m-a inspirat să continui să scriu și să-mi împărtășesc viziunea despre lume.

– *Ați adunat, iată, numeroase premii literare internaționale, chiar și în România... Într-un alt poem identitar, versurile grăiesc așa:* Am urmat un alt drum, / Cel al conștiinței, pentru a nu fi prins în ceață / în timp ce fragilitatea mea fuge... *Ați ajuns la destinație, stația terminus?*

– Am primit numeroase premii internaționale. Am fost recomandată pentru „Premio Farina” din Roseto Spulico (Calabria) în iunie 2014. Am câștigat „Premio Terre Lontane” la Spezzano Albanese, Calabria, în decembrie 2014 și „Don Luigi Di” award Liegro” la Roma în 2015. În plus, am primit diverse premii acordate de Asociația Culturală „Club della Poesia” din Cosenza. În 2019,

Asociația Internațională a Scriitorilor Bondani, cu sediul la Bruxelles și Pristina, a decis să-mi acorde premiul internațional „DARDANICA”, motivându-l pentru scrisul meu original și autentic. În 2019 am primit premiul internațional „Mihai Eminescu” în România, iar în 2020 premiul „Arberia” în Calabria. În 2021 am obținut Premiul Barocco Salentino al orașului Lecce, Premiul Bogdani în Kosovo și Premiul literar „Antica Pyrgos” la Roma. În 2022 am câștigat din nou premiul literar „Antica Pyrgos” la Roma și Premiul „Alexandru cel Mare” în Grecia. Am fost premiată și la Festivalul Internațional de la Iași, România, în 2023. Fac parte din proiectul internațional „Junpa” alături de alți 35 de poeți din întreaga lume, reprezentând Albania, și sunt inclusă în numeroase antologii internaționale. În cele din urmă, fac parte din juriul unui premiu important din Calabria, „Premiul Roberto Farina”. Am tradus mai multe cărți din italiană în albaneză și invers, din albaneză în italiană. Am fost premiată în Kosovo pentru traducerea a diverși poeți. Acestea sunt mari satisfacții. Poezia pe care ați citat-o exprimă călătoria mea interioară, o călătorie către o conștientizare mai profundă, departe de iluziile și ceața care ne învăluie adesea. Am ales acea cale a conștiinței pentru a nu rămâne prinsă într-o lume care confundă realitatea cu aparențele. Fragilitatea, așa cum sugerați, poate scăpa, dar nu a scăpat niciodată complet. Este o parte din mine, ca lumina care luminează umbrele vieții mele. A ajunge la „destinație” sau „stația terminus” este un concept complex. Într-un fel, călătoria mea nu cred că s-a încheiat. Conștiința și conștientizarea nu sunt niciodată un punct definitiv de sosire, ci mai degrabă un proces continuu, care evoluează împreună cu mine. Fiecare poezie, fiecare vers mă apropie puțin de o versiune a mea care este în continuă schimbare. Destinația este, poate, doar o iluzie: ceea ce contează este călătoria și modul în care cineva este dispus să o înfrunte, cu provocările și descoperirile ei.

– *În sfârșit, care este întrebară pe care o evitați mereu?*

– Nu evit niciodată o întrebare. Înfruntarea fiecărei întrebări, fără teamă, este un act de deschidere către creștere și conștientizare. Întrebările, chiar și cele mai dificile, pot deschide porți către noi înțelegeri, împingându-ne să reflectăm, să evoluăm și să confruntăm realitatea în moduri diferite.

Interviu de
Leonard POPA

Personalități băcăuane

Remember Agatha Grigorescu-Bacovia

N. 8 martie 1895, la Mizil, județul Prahova – m. 12 octombrie 1981, în București. *Poetă, memorialistă, profesoară.* Fiica lui Șerban Grigorescu și a Mariei (n. Atanasiu). Își începe studiile primare în orașul natal, din 1914 devenind elevă a Institutului de Educație Integrată, cunoscutul Pension al soților Maria și Constantin Cordoneanu. Diploma de bacalaureat o obține în 1923, la Liceul „Sfântul Sava” din Capitală, fiind apoi admisă la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității bucureștene (1923-1927). În primii ani după obținerea licenței este suplinitoare în învățământul secundar, din 1930 devenind profesoară de limba și literatura română la Școala Normală de Învățătoare din Bacău. Transferul s-a datorat căsătoriei, pe 22 iunie 1928, cu poetul George Bacovia, pe care îl cunoscuse, la București, încă din 1916, an ce marchează și debutul în revista *Scena*, cu poemul în proză „Când n-oi mai fi”. Peste șapte ani va debuta și editorial, cu volumul de versuri *Armonii crepusculare*, tot în 1923 făcându-i prima vizită poetului, care a primit-o în actuala casă memorială de pe strada ce-i poartă numele, citindu-i poezii și cântându-i la vioară. Până la oficierea relației lor, cei doi se plimbau adesea pe străzile singurate ale Bacăului, după care se retrăgeau la cofetăria centrală a orașului sau în intimitatea căminului, unde continuau dialogul și lecturile din propriile creații. Între timp, poetei îi aparuse, la București, cel de-al doilea volum de versuri – *Muguri cenușii* –, iar poetul îi

dădea replica, tipărind la Bacău, tot în 1926, *Scânteii galbene*, a doua sa carte. Gabriel, unicul lor fiu, se va naște la 8 noiembrie 1931, peste alți doi ani întreaga familie mutându-se în Capitală. Aici, pe Strada Frâsinetului, și-au construit cu destule sacrificii casa ce va deveni muzeu, după dispariția poetului, petrecută în mai 1957.

Împărțindu-și bugetul de timp între grijile gospodăriei, catedră și activitatea literară, poeta izbutește să le îmbine cum se poate mai bine și să publice versuri, proze, recenzii, articole în *Ateneul cultural*, *Cartea vremii*, *Căminul nostru*, *Cele trei Crișuri*, *Cronica Moldovei*, *Cultura poporului*, *Curentul Bacăului*, *Îndreptarea*, *Jurnalul literar*, *Linia nouă*, *Mișcarea literară*, *Orizonturi noi*, *Presa*, *Rampa*, *Răsăritul*, *Revista scriitorilor și scriitorilor*, *Ritmul vremii*, *Universul literar*, *Vieța nouă* ș.a.

Până la ieșirea la pensie, în 1950, va mai publica volumul de versuri *Pe culmi de gând* (București, 1934) și volumul de poeme în proză *Terase albe*. *Colocviu cu poetul* (București, Tiparul „Cartea Românească”, 1938), cu sprijinul lui Eugen

Jebeleanu reușind să adauge la cei 560 lei ai pensiei de stat și o pensie de scriitor de 500 lei. În 1953, aceasta i-a fost redusă la 400 lei, iar în 1955, la 300 lei.

După moartea poetului, a început o bătălie aprigă pentru posteritatea lui, luptându-se atât pentru reeditarea operei, cât și pentru transformarea celor două locuințe, de la Bacău și București, în case memoriale. Face demersuri la Ministerul Artelor și Uniunea Scriitorilor încă din octombrie 1957, la 13

ianuarie 1958 obținând acceptul Direcției Generale a Artelor Plastice, Muzeelor și Monumentelor a Ministerului Învățământului ca locuința din Capitală să devină o Colecție de utilitate publică, dar fără a fi subvenționată. Primește, în schimb, o pensie personală de 1000 lei de la Ministerul Artelor, dar cu condiția să renunțe la celelalte două. La 25 mai 1958 se inaugurează totuși Casa Memorială „George Bacovia” din București și se dezvelește placa memorială de marmură, până la 27 octombrie 1966, când aceasta devine cu acte în regulă, prin donația poetei, instituție muzeală, vizitatorii având acces numai duminică. Fiind în același timp ghid și îngrijitoare, scriitoarea își definește prima ediție a volumului *Bacovia. Viața poetului* (București, Editura pentru Literatură, 1962) și contribuie substanțial la editarea volumului *Scrieri alese* de George Bacovia (București, Editura pentru Literatură, 1961), semnând o evocare și o primă bibliografie. Publică, de asemenea, pe lângă ineditele poetului, creații proprii în revistele *Albina*, *Ateneu*, *Cadran*, *Gazeta literară*, *lașul li-*

terar, *Luceafărul*, *Manuscriptum*, *România literară*, *Steaua*, *Tânărul scriitor* ș.a. și girează, în calitate de președintă, ședințele Cenaclului „George Bacovia” de la casa memorială bucureșteană. În această calitate avea să revină, de altfel, în 1962, și în Bacău, unde participă la Conferința cenaclurilor din Moldova și face demersuri pe lângă oficialii locului pentru transformarea locuinței de aici în casă memorială.

În 1965 îi apare volumul de poezii *Lumină* (Editura pentru Literatură) și colaborează cu Televiziunea Română la realizarea filmului documentar „Bacovia”, care include secvențe din casa natală, de la școala primară, liceul de băieți și Catedrala „Sfântul Nicolae”. Un an mai târziu e din nou prezentă la Bacău, de data aceasta susținând conferința „Viața și opera poetului”, prilejuită de împlinirea a 85 de ani de la nașterea ilustrului său soț. În 1967, Mihail Petroveanu îi prefațează antologia *Poezii și proză*, apărută la aceeași editură bucureșteană, iar băcăuanii o invită la manifestările prilejuite de Centenarul Liceului „George Bacovia”.

Scrie cu aceeași febrilitate și publică alte volume de poeme: *Cu tine noaptea* (Editura pentru Literatură, 1969), *Versuri* (antologie, Editura Albatros, 1970), *Efluvii* (Editura Cartea Românească, 1977), *Șoaptele iubirii* (idem, 1979), continuând totodată suita evocărilor memorialistice, conturată prin volumele *Poezie sau destin. Viața poetei* (Editura Eminescu, 1971), *Bacovia. Poezie sau destin* (ediția a II-a, revăzută și adăugită, idem, 1972), *Poezie sau destin, III, George Bacovia. Ultimii săi ani* (Editura Cartea Românească, 1981).

În 1971, bătălia sa pentru posteritatea poetului înregistrează încă un moment de vârf, la Bacău fiind deschisă oficial Casa Memorială „George Bacovia”. A fost dezvelită ilustrativa statuie realizată de sculptorul Constantin Popovici și s-a inaugurat Festivalul Literar-Artistic „George Bacovia”. Își dorește cu ardoare să ajungă la Centenarul poetului, dar emoțiile prilejuite de manifestările omagiale de la Bacău o doboară, fiind internată în Spitalul Județean în chiar ultima seară festivă. Transferată la insistențele sale la București, se stinge la 12 octombrie, fiind înmormântată la Cimitirul Bellu. Prin strădania lui Gabriel Bacovia, în 1995 vede lumina tiparului volumul postum *Posteritatea Poetului Bacovia* (Editura Bacoviana), în același an, pe 23 februarie, Liceul Pedagogic din Bacău sărbătorind Centenarul nașterii poetei.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, poeta a mai tradus din creația lui Jean Moréas și Paul Verlaine. Este inclusă în antologiile *Poeți de la „Viața nouă”* (Editura pentru Literatură, 1968), *Din lirica feminină românească* (Editura Albatros, 1975), *Patru decenii de agitație și propagandă* (Editura PRO, 1995), precum și în mai multe dicționare dedicate scriitorilor români.

Cornel Simion GALBEN

O revistă centenară

Era în anul 1925 și peste bucolicul târg tecucean adia o briză dătătoare de speranță. Cu ceva timp în urmă, la efemera școală normală din localitate apăruse un nume nou: un profesor cu rezonanță și cu titluri universitare, și multă lume spera într-o revigorare a vieții spirituale locale. Prea multe despre noul profesor, Grigore Tabacaru, nu se șiau, dar era privit ca o speranță, ca un cărturar autentic, autor de lucrări cu conținut pedagogic, singurul care putea să imprime târgului o dinamică vi-guroasă, să mobilizeze intelectualitatea locală într-un trend de evoluție superior și să servească de medium catalitic. Spirit metodic, n-a pornit ex abrupto, cum era de așteptat, cu editarea unei reviste de cultură. A înființat mai întâi cadrul, suportul intelectual și material, a creat instituția care s-o patrona, ca să se convingă că într-adevăr îi poate asigura un parcurs de drum lung și durabil. Așa a apărut instituția Ateneului Cultural Ștefan Petică, un fel de fundație culturală, iar adunarea de constituire a

reusit să adune la un loc 165 de intelectuali (preoți și învățători, dar și notabilitățile orașului), care, într-o unitate de simțire și de voință, au adoptat câteva obiective ambițioase, menite să propulseze viața spirituală a târgului. Atunci s-au stabilit responsabilitățile, cotizația și un program de conferințe publice atât la sediul Ateneului, cât și în alte puncte ale orașului.

Cum astfel de programe mai fuseseră elaborate și înainte, dar au rămas uitate pe câte un Buletin al *Ateneului*, care să informeze orașul cu ceea ce s-a înfăptuit din ceea ce s-a propus și ce-și propun pentru perioada imediat următoare. Așadar, treaba chiar era concepută serios și responsabil și nimeni nu se îndoia că va cunoaște un succes articulat și anticipat. În sfârșit, viața spirituală a târgului era pusă în rosturi clare și perspectivante, intrase într-o dinamică promițătoare, și lumea aștepta cu nerăbdare Buletinul *Ateneului* pentru a lua pulsul zberterilor culturale din târg și pentru a se

informa asupra activității instituției nou înființate. Purta numele poetului Ștefan Petică, de la moartea căruia trecuseră două decenii, prilej cu care *Ateneul* a organizat mai multe manifestări omagiale în Tecuci, dar și în Bucești, unde era înmormântat poetul și unde i s-a amenajat o construcție funerară în curtea bisericii. Pe fațada casei unde s-a născut a fost dezvelită o placă lămuritoare, din marmură albă.

Din nefericire, activitatea *Ateneului* s-a întrerupt brusc, după numai două luni, odată cu strămutarea lui Grigore Tabacaru la Bacău, unde a preluat și Buletinul *Ateneului*. Cum nu mai era patronat de o instituție anume, s-a renunțat la ideea de Buletin și a continuat simplu, doar sub numele de *Ateneu*. Au trecut de atunci mulți ani și multe decenii, revista căpătând, de la an la an, o notorietate sporită și devenind centenară. De unde se vede că lucrul bine conceput, bine proiectat și bine perspectivat are toate șansele de a dăinui, de a se susține vremuri și de a se înscris în veac. Puține reviste se pot lăuda că au acoperit o așa de lungă istorie. Din paginile colecției viuesc, ca dintr-un ghioc marin, talazurile unui veac care ne-a oferit de toate. Și toate acestea se regăsesc, cu asupra de măsură, și în paginile revistei devenite băcăuane.

Felicităm revista, îi felicităm pe toți redactorii și colaboratorii ce au contribuit la dăinuirea ei, le urez tuturor un parcurs cât mai generos și le propun să sărbătorească, tot așa – cu apetență pentru lucrul bine făcut – și bicentenarul. Să nu se uite însă că începuturile ei au fost puse la Tecuci, ca și *Provincia literară*, care s-a transferat la Botoșani, ca și *Freamătul*, care s-a mutat la Bârlad. Tecuciul nu a avut niciodată o revistă prea longevivă, dar a fost un furnizor generos de proiecte publicistice pentru alte localități, care le-au asigurat continuitate și împlinire.

Ionel NECULA

Încă urmăresc știrile de seară la televizor. Deși relevantă, necesara lor legătură de adevăr cu realitatea, pare ștearsă, estompată de accente apăsate din agenda publică. Un scenariu oficios-oficial ce imprimă canalelor curentului dominant (cum traduc *main stream* acum) efect de ecou uniform la noutăți și evenimente. Unele logice, proaspete, abia petrecute, ba și relevante, așadar necesar a fi relatate imediat, aduse rapid în atenție. Altele însă, croșetate parcă din punga cu gHEME ideologice, uniform forjate și ierarhizate peste capul nostru. Din care artizani mediatici subtili împletesc în stil elaborat senzația plauzibilă a democrației acute. Criza de așteptare politico-electorală a momentului are o pronunțată componentă de defectuoasă tehnologie a fabricării imaginii sintetice a „elitelor” conducătoare. De unde bănuiala amplă, zgomotoasă, a aservirii.

Uneori, jurnalul televizat de seară chiar prinde încercătura socială profundă, de real interes public, favorizând acuitatea pătrunderii faptelor. Din cele îngropate cotidian sub un munte de mentalitate pozitivată mecanic, optim nutreț pentru turma rinocerilor de cauciu. Amatori eclecticici de spiritualitate new age, semipreparată să euforizeze consumul în masă, protejând cu ceață, cu fum, de adevărul dureros, procesat, reciclat convenabil.

Un exemplu e știrea cu in-

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Progresul: mod de utilizare

xistenta dezăpezire a străzilor secundare din București. O iluzie seacă, tăcere incertă, nu știu de ce învinovățind victimele până la complicitate. Măcar fiindcă au dat cam tare cu votul într-o direcție. E drept că dezinteresul acesta are peste douăzeci de ani, cum arăta un domn (de o mai fi voie să folosesc apelativul în vreme de iacobinism egalitarist) intervievat despre situație. Utilajele de dezăpezire nu se deranjează defel a vizita străduțele marelui oraș. Nu chiar atât de smart! Parcă Bacăul o fi altfel! Încălzirea globală să trăiască, deși șchioapătă, dând rateuri.

Iată colții camuflați ai progresului social în România de azi. Cu progresiști ce ne combină că saltul spre bine e uriaș. Ignorând sec nevoi elementare de om simplu, fără mijloace, nici pretenții minime, „constituționale”. Ce nu-și permite să înfrunte troienele cocoțat într-o mașină puternică, confortabilă, caldă. Aburit a se sacrifica pentru economia resurselor cu salvarea planetei de poluare și

încălzire globală, în beneficiul generațiilor viitoare. Progresul ăsta pare rudă foarte apropiată, de sânge, cu bătrâna utopie. A de ne mănca viața înainte de '89.

Sergiu Adam, fostul redactor-șef al revistei *Ateneu*, avea o propunere hazlie, șugubeață, care, la el, se asocia obligatoriu unei fine tristeți nerevoltate și, prin urmare, nici frustrate (cum arată acum revoluția populistă neobosită, continuă). Să înființeze un partid al pietonilor. Adevărul observației din spațiile glumei rămâne operant până azi: e o realitate în care pietonii și oamenii în vârstă nu prea mai încap. Doar automobiliști și casta aiuristică a bicicliștilor, decorați tacit, de haosul însuși, cu privilegiul priorității absolute.

Rămâne, așadar, periculos, subversiv, defetist, să arăți că progresul umanității e mereu subminat de o antinomie. Un soi de contradicție internă prin care, pe măsură ce câștigi ceva, se întâmplă și să pierzi altceva. Recent, un congres

medical arăta că, odată cu revoluția industrială pornită în Marea Britanie, omul a abdicat la propria forță fizică, de care beneficia când munca brută intensă și susținută îi vitaliza corpul. Și să ne oprim doar aici. Fiindcă bilanțul pierderii în termeni absoluți, la epoca asaltului surescitat al inteligenței artificiale, e dureros pentru însușirile definitorii ce fac esența omului.

Prea frecvent, evoluția galopantă, accelerată, a tehnologiei tinde a lăsa în urmă, aproape abandonată, natura umanului însuși, umanitatea din oameni, surclasată grav deodată cu mare parte a lor. Poate mai puțin dotați, educați, învățați. Sau mai puțin tineri. Însă oameni, și asta e tot ce contează. Pentru totdeauna.

Riscul major al mersului precipitat înainte, oarecum disperat (privind la ultima fiță, a *acelaționismului* din preajma președintelui american), a trăi extazul schimbării – de fapt, strict orizont fugitiv – e să uite omul, să-l piardă sau să-l

rătăcească pe drum. Asta cam propune, cu cinism de progresism fără lege, nici mamă, galopul furibund „de sănătate” către post-ori transumanism? Că poate tocmai el, omul, ne-a devenit nouă, martori ignoranți, tăcuți sau chiar necesar entuziaști ai cursei nebunești spre un neant strălucit spoit „din vorbe”, o povară prea grea?!

Am locuit o vreme pe o străduță numită *Progresului*. Pe seama căreia, mai demult, Sergiu Adam se amuza copios, observând că, în fapt, era *Fundătura Progresul*. Distracție subversivă de fost supus ceaușist, sfidând altădată discret aparatul de propagandă. Atitudine ce, în tranziție, bănuia revirimentul nostalgiei ideologice obraznice după falimentar marxism.

La centenar, *Ateneul* încă oferă reacția culturii la idolatrie. Nu sunt fundamentalist, retrograd, incapabil a primi mersul înainte al lumii. Aștept digitalizarea primelor numere din seria inițială inaugurată, la 1925, de George Bacovia și Grigore Tabacaru. Un poet și un pedagog asociați la un proiect ce poate impune și azi. Scrisul dedicat lui m-a ajutat să disting parcă mai net, edificator, între spațiul de predilecție al credinței și terenul de joacă intermitentă cu instrumentele gălăgioase ale trecerii timpului.

Existența marelui folclorist Tudor Pamfile este legată de localitatea Țepu, comună situată în partea nord-vestică a județului Galați. Aici a văzut lumina zilei fiul Vasilicăi și al lui Costache Pamfile în urmă cu aproape 150 de ani (n. 11 iunie 1883). Mama viitorului folclorist, fiică a Sandei și a lui Ion Mândru, *postelnicel pe vremuri*, și-a pus toată nădejdea într-un viitor al feciorului „întemeiat pe truda învățaturii de carte”, asemenea mamei humuleșteanului Ion Creangă. În satul natal urmează cursurile primelor două clase primare (1891-1893), iar celelalte două clase, precum și gimnaziul le urmează la Tecuci (1894-1895 și, respectiv, 1895-1899). După terminarea Școlii Militare din Iași (1899-1904), în urma unui concurs (1903), intră la Școala de Ofițeri de Infanterie din București. Acolo îi cunoaște pe Nicolae Iorga și pe Ion Bianu, contactul cu cele două ilustre figure ale vieții noastre spirituale fiind hotărâtor pentru afirmarea sa ulterioară pe tărâmul folcloristicii. Pentru o scurtă perioadă, urmează cursurile Școlii Militare de Infanterie din Cladova (Banat), după care este nevoit să se transfere la Școala de Ofițeri de Cavalerie de la Târgoviște, pe care o absolvă, cu gradul de sublocotenent, la 1 iunie 1906, fiind repartizat în cadrul Regimentului 3 Roșiori din Bârlad, oraș în care a locuit și activat până în anul 1919. Aici Tudor Pamfile a desfășurat o amplă activitate culturală, dar și folclorică. Trăind printre fiii de țărani îmbrăcați în uniformă militară, a cules intens, cu hărnicie, de la aceștia, „producții” populare, un munte de material, publicat de-a lungul anilor în cele aproape 40 de volume ce conțin proză și versuri populare, jocuri de copii,

Oameni care au fost: Tudor Pamfile și Grigore Tabacaru

studii de etnografie, informații despre viața materială rurală, lucrări cu profil istoric care, laolaltă, formează o impresionantă arhivă de folclor și etnografie reprezentativă a Moldovei. A colaborat la revistele vremii, precum *Viața literară și artistică* (1907), publică în revista lui N. Iorga *Floarea darurilor*, a trimis diverse materiale la *Sezătoarea* lui Artur Gorovei, dar și la *Neamul românesc literar*, *Cuvântul moldovenesc*, *Sfatul țării*, *Sburătorul literar*, *Vocea Tutovei* ș.a. Împreună cu alte personalități bârlădene, a făcut posibilă apariția

unor reviste precum revista de folclor *Ion Creangă* (în colaborare cu învățătorul Mihail Lupescu, G.T. Kirileanu, C. Rădulescu-Codin: 1908); revista de cercetări și mărturii istorice *Miron Costin*, apărută între august 1913 și august 1916. După alți doi ani (mai 1915), Tudor Pamfile, poetul George Tutoveanu și preotul Toma Chiricuță au pus bazele ambițioasei Societăți Literare *Academia Bârlădeană*, al cărei președinte de onoare era poetul Alexandru Vlahuță, iar președinte în exercițiu, poetul George Tutoveanu.

• Grigore Tabacaru și Tudor Pamfile

Marea șansă a lui Tudor Pamfile a fost aceea că la Bârlad a întâlnit o efervescentă culturală deosebită, susținută de distinse personalități precum G. Tutoveanu, Al. Vlahuță, Emil Gârleanu, Vasile Pârvan, de învățători cu minți luminate: Mihai Lupescu, Leon Mrejeru.

Din această selectă galerie nu putea să lipsească profesorul/psihologul, autorul de manuale didactice Grigore Tabacaru, cel care, după ce și-a luat la München doctoratul în psihologie și pedagogie, a activat o bună perioadă în Bârlad, predând cele două discipline la Școala Normală de Băieți. Este sigur că, în această perioadă, acesta a avut întâlniri și cu prestigiosul folclorist, întrucât amândoi au frecventat periodic redacția revistei bârlădene cu apariție bilunară *Florile dalbe*, în care Tudor Pamfile și-a publicat multe dintre creațiile sale literare. O altă explicație elocventă a unor posibile întâlniri este și aceea că, pentru o scurtă vreme (1923-1924), Gr. Tabacaru a predat la Școala Normală de Fete din Tecuci, orașul cu care Tudor Pamfile a păstrat neîntrerupt legăturile, întinzând o mână de ajutor revistei locale de cultură *Freamătul*, aflată în dificultate și pe care o va prelua la Bârlad, pentru a o transforma într-o tribună de afirmare a valorilor literare din sudul Moldovei. În perioada cât a lucrat la Tecuci, a publicat volumul *Problema școlii active* și *Opere complete* de Ion Creangă. Distinsul cărturar completează cu cinste lista unor nume celebre (George Bacovia în primul rând), cu care băcăuanii se mândresc.

Gh. N. VASILACHE

Motto: „Faptul că ești în viață este sensul.”
Joseph Campbell

Ion FERCU

„Sensul vieții este orice îl faci tu să fie“

În cugetarea filosofică, opțiunile pentru căutarea sensului vieții sunt atât de diferite și persuasive, încât simți nevoia căutării sensului potrivit ființării tale: sensul tău. „Fii un om bun!” „Fii fericit”, adaugă epicurienii. Nu există niciun sens, șoptește glasul de sirenă al nihilistilor. Nu există un răspuns corect; alege ceea ce îți se potrivește, ne îndeamnă existențialistii. Nu merită să te îngrijorezi prea mult, ne încurajează stoicii. Creează-ți propriul sens în funcție de context, ne consiliază cei din corul pragmatismului. Mântuirea ta, ca sens al vieții, constă în disciplină și în dobândirea cunoștințelor, ne spuseseră cândva confucianștii... Urmând firul unei abordări filosofice fugare, găsim repere care ar putea debuta cu știuta sugestie a lui Socrate: „Cunoaște-te pe tine însuși”... Această autocunoaștere ar facilita înțelegerea faptului că sensul vieții rezidă în căutarea înțelepciunii, acceptarea destinului și depășirea fricii de moarte. Platon, ucenicul său, va argumenta în „Banchetul” că „rostul vieții omenești stă în aceasta, că ne îndepărtăm de rău și ne apropiem de bine. Răul este pentru om ceea ce este necinstit; iar binele său ceea ce este cinstit”. Epicur va nuanța, susținând că sensul vieții rezidă în căutarea fericirii sau a plăcerii (ca noțiuni complementare, chiar suprapuse), dar mai ales în atingerea ataraxiei (liniștea sufletului) – înțelegerea limitelor vieții și eliminarea fricii de moarte; distincția dintre plăceri katastematice (plăceri stabile, durabile, ce pot fi prelungite) și plăcerile kinematice (plăceri senzoriale trecătoare).

Pentru a destructura stereotipul „Evlui Mediu întunecat”, care, chipurile, ar gestiona căutarea unui sens al vieții unic, cel religios, umbrit de Inchiziție, ne-ar putea ajuta și Étienne Gilson, cu a sa „Filosofia în Evul Mediu” (București, Editura Trei, 2022), în care evidențiază originalitatea acestei epoci care a nuanțat fericit și pe seama sensului vieții. „Pentru orice gândire occidentală, a-și ignora Evul Mediu înseamnă a se ignora pe sine. E puțin spus că secolul al XIII-lea e aproape de noi: el e în noi și nu ne vom debarasa de istoria noastră renegând-o, așa cum un om nu se desparte de viața lui anterioară uitându-și trecutul”, scrie Étienne Gilson.

Cu Renașterea și Epoca Modernă, cu fireasca preocupare a contemporaneității, sensul vieții devine o vedetă a discursului filosofic. Immanuel Kant, care afirma că sensul vieții constă în căutarea rațională a fericirii (justificarea morală a acțiunilor orientate spre atingerea fericirii), crede într-o lume în care indivizii vor fi niște ființe libere, considerate

drept scopuri și nu mijloace. În această lume viitoare, demnitatea fiecăruia va fi recunoscută, politica va fi subordonată moralei, pacea va domni între națiuni. Pentru el, pesimismul nu este justificat. Doar că acest progres nu se va îndeplini într-un mod automat. „Domnia scopurilor”, după cum o numește Kant, nu este decât un germene depus în natura umană. Ține de oamenii de bună-credință ca să-l valorifice. Ei trebuie să ajute umanitatea să devină mai bună, oferindu-și energiile în serviciul libertății, al justiției, al demnității, al păcii. Astfel, vom merge în sensul dat de istorie. Iar sensul vieții noastre va fi dat ca surplus la toate acestea, afirma Kant.

Cu Friedrich Nietzsche, sensul vieții capătă chipul eternei reîntoarceri a aceluiași (tot ceea ce individul experimentează în această viață a fost și va mai fi, acceptarea destinului – *amor fati* – fiind singura opțiune consolatoare). Nietzsche îi detestă pe filosofilor care pretind că știu sensul tuturor lucrurilor. El afirmă că idealurile de justiție, de democrație, de demnitate nu sunt decât niște minciuni (astfel, Nietzsche califică teoria lui Kant ca fiind una consternantă). În concepția lui există două feluri de indivizi. Unii dintre ei trăiesc o existență diminuată, se simt vinovați că trăiesc, sunt sclavii moralei. Ceilalți îndrăznesc să trăiască cu adevărat, își afirmă forța vitală care este în ei. Lasă mereu să vorbească în locul lor cele mai profunde dorințe ale lor.

Friedrich Nietzsche afirmă că noi trebuie să fim printre aceștia din urmă, să întindem cât mai mult coarda ființei noastre, să trăim intens, să ne îndrăgostim de tot ceea ce ne poate spori puterea. Acesta este sensul vieții.

F.M. Dostoievski susținea că „taina existenței umane nu constă numai în a trăi, ci în a ști pentru ce trăiești”. „Fără o noțiune precisă a rostului său pe lume, argumenta el, în vecii vecilor omul n-ar accepta să trăiască; mai curând și-ar face singur seama decât să ducă mai departe existența pe pământ chiar dacă în jurul lui ar fi maldăre de pâine”. Așadar, poate nu e necesar să căutăm sensul vieții în evenimente majore. Poate e necesar să căutăm fericirea în ceea ce facem zi de zi. De aici rezultă faptul că fiecare dintre noi poate afla adevăratul sens al vieții și tot ce îi mai rămâne de făcut este să trăiască în acord cu acest sens pentru a putea fi cu adevărat fericit. Sensul vieții fiecăruia dintre noi este dobândirea fericirii pe care fiecare o găsește cotidian în ceva anume sau poate că este însăși viața, oportunitatea de a trăi fiecare clipă trecând prin multitudinea contrariilor existențiale. Nichifor Crainic avea să ne spună, fără echivoc, că Dostoievski este un adversar al raționalismului. Un adversar cu metodă, cu argumente, persuasive: „Dostoievski nu crede în rațiune. Ceva mai mult, Dostoievski crede că rațiunea este sursa nenorocirilor omenirii, că această rațiune, libertatea arbitrară a omului,

este sursa din care pornesc crimele, sinuciderile și crimele în masă, care sunt revoluțiile, precum și nebuniile oamenilor. Remediul este întoarcerea la sensul primar al vieții, adică la iubirea divină, iubirea în libertatea harică. Fiindcă rațiunea este ceva de ordin secundar, este o valoare secundară. Iubirea e valoarea primordială, esențială, iar rațiunea este o valoare secundară, o valoare neglijabilă” („Dostoievski și creștinismul rus”, Constanta, Editura Sfintii Martiri Brâncoveni, 2013, p. 96). Căutarea sensului vieții n-ar trebui să se sprijine pe resurse carteziene (a rațiunea, a opera savant cu judecăți și raționamente), ci pe resursele lui *a trăi*. Descartes pare să spună: „Eu sunt ca să gândesc!” Cred că Dostoievski i-ar replica aoidoma stareșului Zosima: „Eu sunt să iubesc”. Lev Sestov nuanțează, cu trimitere la Descartes: „[...] în a sa teorie a cunoașterii, Dostoievski renunță la certitudine și propune ignoranța ca țel suprem; de aceea cutează el să opună evidențelor o ditamai limbă scoasă, de aceea înalță capriciul în slavă, necondiționatul, neprevăzutul, totdeauna iraționalul, și de aceea își râde de toate virtuțile omenești” („Revelațiile morții”, Iași, Editura Institutul European, 2013, p. 53).

Cu „Sensul vieții. O cercetare de psihologie individuală” (București, Editura Cartex, 2017), Alfred Adler ne îmbogățește susținând că nicio experiență nu este, în sine, un motiv de succes sau de eșec.

Potrivit acestuia, nu suntem definiți de experiențele noastre, ci ne definim prin sensurile pe care le dăm acestora. Astfel, atunci când ne bazăm viitorul pe anumite experiențe, suntem aproape siguri că ne găsim mai mult sau mai puțin într-o eroare. Pentru Adler, semnificațiile nu depind de situații; noi suntem cei care ne determinăm prin semnificația pe care o atribuim fiecărei situații.

Din perspectiva creștinismului, sensul vieții este lipsit de echivocuri. Omul nu-și poate afla sensul vieții dacă îl caută în interiorul hotarelor lumii terestre. Prin raportarea la Dumnezeu, eliberându-se de necesitățile naturale, insul se împlinește ca persoană. Regele David schițează simplu sensul vieții: „Singura și cea mai mare fericire a omului pe pământ este de a se apropia și de a-l cunoaște pe Dumnezeu”. Budismul nu a negat niciodată faptul că există lucruri care oferă fericire, dar nu trebuie să ne atașăm de ele, ci să învățăm să recunoaștem caracterul lor perisabil, să distingem adevăratul sens al vieții de cotidianul care ne înconjoară, pentru a nu suferi.

Poate că ar trebui să fim mult mai atașați de gândul lui Karl Popper, din „Societatea deschisă și dușmanii ei”: „Deși istoria scop nu are, noi trebuie să-i impunem scopul nostru, și cu toate că istoria nu are sens, noi putem să-i dăm un sens”. Jean Grondin („Despre sensul vieții”, București, Editura Galaxia Gutenberg, 2019, p. 15) amintește că „Albert Camus scrie la începutul *Mitului lui Sisif* că nu există decât o singură problemă filosofică serioasă, și anume să știm dacă viața merită să fie trăită. Astăzi această problemă se reduce la întrebarea dacă viața poate avea un sens”. Paradoxal, în jocul există/nu există un sens al vieții, pesimiștii sunt prizonierii unui interesant paradox: „Poate de aceea cei care cred cel mai tare în sensul existenței sunt tocmai cei care îl contestă. De altfel același lucru e adevărat despre pesimistul care își spune că totul se va termina rău. Dar dacă gândește și spune acest lucru (de exemplu, înaintea unei competiții sau a unui examen greu), el de fapt speră în taină că totul se va termina cu bine, ca și cum pesimistul ar spera (și de fapt asta și face) să se înșele când se așteaptă la ceva rău. Din acest motiv filosoful Hans-Georg Gadamer a spus întotdeauna despre pesimist că nu este prea cinstit: se minte și încearcă să se mintă așteptând ceva rău, dar cu speranța nemărturisită că va trăi ceva bun” (*ibid.*, p. 16). Cercetător al miturilor și religiilor, scriitorul american Joseph Campbell a propus un portret cuceritor al sensului: „Sensul vieții este orice îl faci tu să fie. Faptul că ești în viață este sensul”.

• Nicu Enea – Moara Filderman (Bacău)

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Despre indiferența
ca stare

Includerea conceptului de „biografem” în titlul unității cărți „Biografemele” lui Livius Ciocârlie. *Studiu monografic* (București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2025), semnată de Elena Manole, este adecvată nu doar pentru o cercetare asupra vieții și carierei profesionale (universitară, publicistică și editorială) a lui Livius Ciocârlie, ci și pentru analiza unei opere preponderant confesive. Suntem astfel atenționați implicit că nu trebuie neglijat nici aspectul uman al literaturii, nici conotațiile literare ale naturii omenești. Cercetătoarea își propune, așa cum era de așteptat, să parcurgă datele biografice semnificative ale scriitorului luat în discuție, fiind convinsă că acesta a avut și are un parcurs existențial cel puțin la fel de interesant ca și opera pe care a creat-o. I se reconstituie autorului *Vieții în paranteză* portretul, avându-se în vedere atât coordonata intelectuală a operei, cât și cea familială și, în acest spirit, sunt surprinse experiențele cele mai semnificative ale formării viitorului scriitor: viața de familie din spațiul bănățean, secvențele semnificative inserate în diverse volume, relațiile de rudenie ori de prietenie, aspectele de ordin social aflate în strânsă dependență cu semnificația concepției sale existențiale și literare. Aici se operează cu un concept precum geografia literară și se procedează la studiul documentelor mediate de operele autobiografice.

Pentru a putea trasa un profil fidel, Elena Manole încearcă să surprindă o linie de atitudine interioară manifestată de Livius Ciocârlie și întreprinde o trecere în revistă a tuturor vârstelor critice (în sens literar, nu biologic) traversate, semnalând conexiunile cu scrierile anterioare și ulterioare unei anumite perioade. Opera luată în discuție este încadrată într-un context mai larg, pentru că autoarea este înclinată spre generalizări, cu fidel respect față de datele și faptele din cadrul general al perioadelor traversate. Din perspectiva adoptată, s-a ținut cont și de o diacronie internă în efortul de a urmări evoluția concepției creatoare, constantele, dar și modificările, îmbogățirea sau resemantizarea structurilor ideatice respective. Evaluarea diacronică a presupus, în mod coercitiv, și cealaltă componentă, a raportării la generația căreia îi aparține Livius Ciocârlie.

În interviul cuprins în anexa cărții, Livius Ciocârlie răspunde acestei dileme legate de generația căreia îi aparține și crede că prin afinitate și amănare a publicării în siguranță, fără pericolul compromisului făcut cu regimul comunist, se încadrează liniei Radu Petrescu – Leonid Dimov – Mircea Ivănescu. Dacă este să se refere la modele asumate, autoarea studiului îi are în primul rând în vedere pe bănățenii Sorin Titel și Șerban Foartă, apoi se gândește la literatura autoreferențială a Scolii de la Târgoviște, dar și la câteva modele ale lui Livius Ciocârlie din atât de bine cunoscutul de el spațiu literar

francez. Ba chiar îi poate considera... precursori pe câțiva dintre studenții săi, cu ale căror prime încercări literare profesorul se întâlnește în cadrul ședințelor de cenaclu.

Cercetătoarea trece în revistă și conținutul dosarelor de urmărire de la C.N.S.A.S. nu pentru posibila turmă (sau... turnare) de senzațional, ci pentru că ele se întrepătrund cu opera autorului și devin necesare pentru unele contextualizări. Prin note informative, rapoarte, analize, comunicări între direcțiile Securității, planuri de măsuri, corespondență transcrisă sau discuții telefonice interceptate și stenografiate, Elena Manole descoperă, odată cu cel supravegheat, informații „din interior”, date suplimentare despre procesul de creație sau despre legăturile de prietenie. Ea se oprește și asupra problemei autocenzurii, iminentă în regimul comunist, pentru care autorul *Paradisului derizoriu* propune trei categorii: „autocenzura din discreție”, autocenzura prin „rărire” și autocenzura prin „colaborare”.

Din moment ce există un timp al eului biografic, un timp al eului creator și unul al operei înseși, Elena Manole supune cercetării existența acestor multiple aspecte în scrierile confesive ale lui Livius Ciocârlie, unde există date de factură anticipativă pentru creația propriu-zisă. Nefolosindu-se de elementele paratextuale, scriitorul a dezvoltat un epitext amplu în cadrul interviurilor și al jurnalului, dar și un metatext prin celelalte scrieri autoreferențiale, pentru a dezvălui lucruri importante despre poieticitatea operei. O ființă deambulatorie de voie-de-nevoie, ce nu-și găsește locul nicăieri (nici la Timișoara, nici la Bordeaux, nici la București), își transmite vocea de la o scriere la alta prin intermediul autorului concret ce performează neîncetat „tema povestitorului” iubitor de spirit vienez al începutului de secol XX, când lumea artistică modernă își clădea identitatea culturală și națională pe un echilibru rezonabil între provincialism și cosmopolitism.

Putem urmări metamorfoza prin care autorul în carne și oase se transformă aproape insesizabil în autor „de hârtie”, acesta, în narator, apoi în personaj, pentru ca, în cele din urmă, să devină actant fără nicio plăcere pe scena socială, unde – ne asigură Livius Ciocârlie însuși într-o carte de interviuri cu Mircea Bentea – nu trebuie să se conteze pe el. Suprapunerea celor trei instanțe narrative ar fi sărăcit mesajul

operei dacă ar fi oprit receptarea, așa însă proteismul lor o obligă pe Elena Manole să le disocieze identitățile. Și aceasta, datorită faptului că, pentru scriitorul analizat, literatura reprezintă o modalitate de a-și schița propriul portret interior, dar și o tentativă de a-și prelungi existența în text. Livius Ciocârlie consideră că nu are vocație de scriitor, doar că, descoperind literatura, a înțeles că prin intermediul ei are posibilitatea de a se cunoaște mai bine și că își poate asuma conștient obsesiile și transformările sufletești. Și mai conștientizează faptul că este cel mai bine atunci când scrie despre ceea ce simte și de aceea adoptă stilul confesiv. Emil Cioran îi este scriitorul preferat, întrucât se regăsește în spiritul și în opera sa, scepticismul și automarginalizarea fiind liantul cel mai puternic dintre ei. Și totuși, cercetătoarea sesizează că, în ciuda impresiei lăsate de a fi un autor negativist, sobru, livresc, intenția lui Livius Ciocârlie este de a practica o scriitură „solară”, chiar veselă.

La nivel macrostructural, Elena Manole își propune să întreprindă o analiză stilistică și o sistematizare bibliografică a celor 22 de volume publicate de Livius Ciocârlie până în perioada cercetării monografice, având în vedere caracterul eterogen al lor și incompatibilitatea sistematizării după considerentul cronologic. Opera este împărțită în trei paradigme de creație: prima cuprinde studiile critice (considerate de autorul lor eseuri și unde practică o critică de identificare, găsind puncte comune cu fiecare dintre scriitorii sau criticii aleși), a doua include „experimente” literare, iar a treia (de „pact autobiografic”), a jurnalelor de idei, este subdivizată în jurnale confesive, jurnale de lectură și jurnal al efemerului.

Miza majoră a studiului este de a demonstra că această ultimă paradigmă reprezintă o marcă specifică autorului, că el schimbă clasificările clasice ale speciei diaristice, introducând această formă de scriitură nonfictivă, dar cu caracter literar. Livius Ciocârlie este considerat inovator atât prin romanele nonfictionale – încă puțin cunoscute publicului larg, deși ele devin actuale prin apropierea de intextualitatea și ludicul postmodernismului –, cât și prin jurnalele de idei, care transformă confesorul într-un personaj cu rol complex.

Se aduc în discuție cele două jurnale de lectură – *Caietele lui Cioran* și *Pornind de la Valéry* – ce reprezintă de fapt puntea de

legătură dinspre prima etapă de creație (instinctul criticului literar se manifestă vizibil, prin comentariile fine ale unor pasaje de lectură) și ultima, jurnalul efemerului, o etapă în care se urmărește gratuitatea scrisului, banalitatea cotidianului raportat la scară mică cu interioritatea eului confesiv. Încadrarea cărților în această categorie s-a făcut pe baza temelor comune ce le caracterizează, prima dintre ele făcând de fapt trecerea dinspre jurnalul de lectură (fiind forma sub care ni se prezintă) la jurnalul efemerului, dominante fiind totuși trăsăturile celui din urmă: jurnalul ca formă de exprimare a efemerului ca fragmentarism și feminitate, indiferența ca stare ce înlocuiește vidul, (in)consistența literară, „flecările”, precaritatea eului, „cloșardul”, gratuitatea scrisului și exprimarea de „la suprafața vieții”.

De asemenea, romanul nonfictiv fragmentar *Un burgtheater provincial* – considerat a fi poate cel mai reușit al autorului – anticipează un tip de scriitură specific: jurnalul efemerului, predilect în tratarea unor teme precum inconsistența vieții, banalitatea, minoratul, postura de scriitor marginal, sentimentul oboselii. În paradigma experimentelor literare este încadrat și *Trei într-o galeră. Jurnal de lăsare la vatră*, pentru că propune o triplă a confesorului. În *Paradisul derizoriu. Jurnal despre indiferență* este primul jurnal care face trecerea de la etapa experimentelor literare la genul diaristic, această carte fiind încadrată categoriei jurnalului confesiv.

Analiza fiecărei cărți este efectuată după aceeași consecvență structură analitică: contextualizare, prezentarea conținutului, indicarea mărcilor specifice și aducerea în discuție a referințelor critice. La acestea din urmă, s-ar mai fi putut consulta cu folos: *Dicționar analitic de opere literare românești* (vol. I – 1998, vol. IV – 2003), coordonat de Ion Pop; *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000* (2005), de Alex Ștefănescu; *Scriitori contemporani* (1994), de I. Negoiteșcu; *Critici români de azi* (1981), de Gheorghe Grigurcu; *Bibliotecă deschisă* (1986), de Al. Călinescu, precum și lucrările Colocviului studentesc (dar și al profesorilor) de literatură română contemporană, organizat la Brașov, în 2009.

Punerea în relație a mai multor fragmente sau repetarea aceluiași prin multiplicare îi va da autoarei studiului impresia de imagine a unui infinit discon-

tinuu, divers, hibrid, specific postmodernismului. Și aceasta, în virtutea faptului că realitatea nu mai poate fi cunoscută holistic, nemijlocit, definitiv, ci doar relativ, secvențial. Sarcină atribuită, în *Trei într-o galeră. Jurnal de lăsare la vatră*, prin „delegație”, celor trei voci, care ghidează spre ea cititorul, fără să ajungă definitiv acolo. Textul rezultat va fi un corpus format din fragmente, voci din alte texte, alte coduri, formând o rețea cu mai multe *incipit*-uri, un text diseminat, în care inventarierea, explicația și digresiunea apar iterativ. Livius Ciocârlie construiește pe suprafețe mici, el fiind un scriitor de „miniatură”, sensibil la amănunt, neatras de sublim, de spectaculos. Pare a spune el însuși, asemenea lui Anton Holban: „Savurez prospețimea unui râu, dar mă depășește un fluviu”. Chiar și Elena Manole nutrește impresia că lucrează fragmentar și afirmă la sfârșitul demersului său că o continuare a studiului de față ar putea fi sistematizarea publicisticii autorului *Cărții cu fleacuri*, având în vedere că, pe lângă însemnările centralizate apoi în volume, mai există, mai ales din primii ani, cronici de întâmpinare sau articole sociale ori de opinie arțelate prin periodice.

Concluzia generală la care se ajunge după excursul critic întreprins este că Livius Ciocârlie și-a câștigat un loc aparte în literatura noastră prin cărțile-experiment și prin noul tip de jurnal literar propus, admitându-și lipsa de imaginație și folosind sinceritatea ca formă de scriitură. Romanele sale nonfictionale oferă interesante creații-experiment, afiliate postmodernismului (deși măturisurile îi sunt legate de modernism și chiar de... realism), particularitățile scrisului practicat fiind noutatea, sinceritatea netrucată, autoreflexivitatea, forma narativă în care este prezent un personaj inedit, dublul-referențial, colajul. Modern și postmodern totdeodată, Livius Ciocârlie folosește tehnicile Noului roman francez și toarce un pseudofir epic pe baza solilocviilor la persoana a II-a, pentru a substitui analiza psihologică cu descrierile amănunțite, dar are în vedere și instrumentarul postmodern: biografismul, intertextualitatea, conștiința ludică și ironică.

Elena Manole dovedește că are limpezime ideatică, că filtrează cu rigoare științifică bibliografia și că acordă atenție oricărui aspect de formă și de fond care ar putea-o interesa. Demnă de apreciat la citirea cărții *Biografemele* lui Livius Ciocârlie. *Studiu monografic* este pasiunea documentală dublată de intenția de a epuiza sursele și efortul de sistematizare a materialului printr-o responsabilă și bine gestionată cercetare. Este de remarcă bogăția în informații de istorie literară, stilistică, analiză literară, în raportări axiologice și analogice pe parcursul unei întreprinderi exacte și documentate cu claritate, tributară eficienței metode a comparatismului intern, bazat pe textele lui Livius Ciocârlie.

Mai aproape de Baudelaire, mult mai aproape de Mallarmé

Însemnări despre poezia franceză din a doua jumătate a secolului al XX-lea (1)

Ca să avem un punct de plecare în înțelegerea, fie și parțială, a evoluției poeziei franceze în a doua jumătate a secolului trecut, recurgem la două nume importante: poetul, eseistul și criticul literar Jean Claude Pinson („Habiter en poète: essai sur la poésie contemporaine”, 1995, „Poétique: une autothéorie”, 2013, „Pastoral: De la poésie comme écologie”, 2020 etc.) și exigențitul, „temutul” poet, traducător, filozof și eseist Michel Deguy („La poésie n’est pas seul. Court traité de poétique”, 1988, „Comme si comme ça”, 2019 etc.). Filiația poeziei franceze din a doua jumătate a secolului al XX-lea se situează în secolul al XIX-lea (Baudelaire, Mallarmé), dar nu trebuie ignorate unele înrudiri în linie descendentă cu idei ale secolului al XVIII-lea și chiar al XX-lea. Baudelaire și Mallarmé n-au avut, la vremea lor, cititori pe măsura dificultății poeziei lor – Mallarmé a rămas, chiar și azi, un scriitor neînțeles și puțin citit! Poezia modernă, cu toate formele ei (inclusiv cea... post-modernă) a fost și este o piatră de încercare pentru oricine se încumetă să o citească. Fenomenul s-a perpetuat și, astfel, a dat naștere unei poetici speciale, inclusă în poetica recepției, care i-a preocupat pe Jean Claude Pinson și Michel Deguy, invocați mai sus, dar nu numai.

Primul găsește o sintagmă potrivită acestei „poetici”: „asocialitate recentă”; al doilea pare că o traduce: „citorii s-au pierdut pe drum, cu excepția câtorva Tomi Degeței care culeg

culegeri” („Comme si comme ça”). Dacă ar fi să ne explicăm o atare situație prin care trece poezia modernă (și contemporană!) în raport cu proprii cititori, ne gândim că ea pune accentul pe inventarea unei „limbi înăuntrul limbii”, formula lui Proust, reluată, după cum vom vedea, de Gilles Deleuze, și că ea se rupe de modalitățile obișnuite ale enunțului poetic și, totodată, de metrul tradițional. Odată cu această ruptură, revendică și ruptura de obiceiurile de lectură moștenite, părănd că vrea să-și înăuntruze la distanță și să-și creeze, pe cât posibil, un public de „hyperlettres”. Am putea adăuga, dacă ne referim strict la situația istorică a poeziei franceze din secolul trecut, preminența aproape continuă a opțiunii... „mallarméene”, amintind formula autorului „După-amiezii unui faun”: „[cartea] nu reclamă apropiere de cititor”.

Pare că activitatea poetică nu include prin urmare doar inventarea unei „limbi înăuntrul limbii”, ci și „să scrii pentru un popor care lipsește” (Gilles Deleuze), înțeles aici nu în sens politic, sociologic, ci în

sensul acestei „majorități care citește” și care urma să vină, cum credea Stéphane Mallarmé, să desenezi figura și posibilă postură enunțativă. În „Critique et Clinique”, 1991, același Deleuze scrie negru pe alb: „La santé comme littérature, comme écriture consiste à inventer un peuple qui manque. Il appartient à la fonction fabulatrice d’inventer un peuple; on n’écrit pas avec ses souvenirs a moins d’en faire l’origine ou la destination collective d’un peuple a venir encore enfoui sous ses trahisons et reniements”.

Această postură poetică (sau „poétique” – cuvânt-valiză inventat de Jean Claude Pinson –, fiindcă se referă la un mod de a fi, la un etos, la o manieră de a locui în lume) în jurul ideii de *depopulare* este o noțiune esențială a poeziei moderne (și contemporane).

Începând cu epoca romantică, poezia pune în valoare desprinderea de viața cotidiană, ruptura de minciuna socială, de alienarea inerentă cuvântului, vorbăriei, statutului anecdotei și reportajului, care n-au încetat să crească odată cu apariția societății masificate. Pe de altă parte, poezia

favorizează accesul la sentimentul pur (J.-J. Rousseau), la crearea unei vieți dotate cu autenticitate, consacrate de carte (Mallarmé) sau hotărârea de a-și conduce existența sub aplombul soarelui negru al morții (Martin Heidegger). Astfel distanțată, poezia vorbește cu prioritate despre natură, despre ceea ce este elementar, simplu, despre ființă etc. mai degrabă decât despre viața obișnuită, contingent, despre dificultățile de a trăi epoca modernă, urbanitatea ei (Baudelaire).

O astfel de *asocialitate* (din formula lui Pinson) înseamnă de fapt neputința (am putea-o numi) nativă a poeziei de a figura lumea modernă. Ea lasă romanul, de exemplu, „să-și murdărească mâinile în această sarcină mediocră legată de «reportaj»”, cum se exprima un comentator. Ar avea sensul a ceea ce Yves Bonnefoy numește „excarntion”. Ar *de-locui* faptul cotidian, judecat ca inautentic, aici și acum, pentru a *locui* esențialul. Este partea sa *pastorală*. Paul de Man vede în această *pastoralitate* esența însăși a poeziei: „E neîndoielnic că

tema pastorală este de fapt singura temă poetică, aceasta fiind poezia însăși”. Latura „verticală” a poeziei – rugăciune, incantație etc. – întărește poziția acesteia în fața romanului, mai politic, social, „orizontal” în enunț și conținuturi.

Postura poetică *pastorală* își află originea în „Confesiunile” lui J.-J. Rousseau, iar după mai multe forme de manifestare, extrem de variate, o aflăm la Mallarmé, cel care definea poetul drept „un om care se izolează pentru a sculpta propriul mormânt”, și la cei ce, pe urmele lui Heidegger, fac din poet un fel de „păstor” ascultând cuvântul tăcut al ființei.

Sintetizând, deocamdată, cele scrise mai sus, vom constata că poezia franceză din a doua jumătate a secolului al XX-lea (cu prelungiri în cea contemporană), în ciuda numeroaselor direcții și tendințe, se „inspiră” dintr-o dualitate lirică fixată la sfârșitul secolului al XIX-lea: 1. O modalitate poetic-teologică, speculativă (o disertație despre existență, despre *aici și acum*) mai aproape de Charles Baudelaire. Această manieră, în contextul contemporan al „crizei sensului” („dezastrul sensului”, „criza versului” la Mallarmé), pune problema unei „locuiri autentice” pentru ființa umană, o manieră laică de a reînsofletea chestiunea religioasă, veche, a salvării sufletului. Curentul are niște reprezentanți de seamă, așa-zii poeți *pastorali*: Yves Bonnefoy, Philippe Jaccottet, Michel Deguy, Lorand Gaspar, André Du Bouchet, Bernard Noël, Claude Vigée, Jacques Dupin, Jean Tortel, Eugène Guillevic, Jean Tardieu, Jean-Claude Renard, Édouard Glissant. Preocupați toți de problema locului, a prezenței, a elementarului – fie al peisajului, fie al cuvântului. 2. O modalitate semiotică, mai apropiată de Mallarmé, privilegiind o arcură a cuvântului poetic asupra lui însuși și care va duce la „textualism”, chestionare a limbajului despre și prin el însuși cu instrumentul exclusiv al formelor și materialelor verbale. Cei mai cunoscuți poeți „textualiști” sunt: Denis Roche, Jean Daive, Olivier Cadiot, Anne-Marie Albiach, Valere Novarina, Maurice Roche, Claude Royet-Journoud, Christian Prigent, Emmanuel Hocquard.

Puse față în față, cele două modalități de concepere și de facere a poeziei moderne franceze sunt opuse una alteia, în toate planurile, fatalmente complementare; cel mai adesea se încrucișează într-o modernitate poetică pe care o putem califica, în absența unui termen suficient siesi, drept *mallarméană*.

Gheorghe IORGA

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Urbea bacoviană

Spre a se convinge că are un prezent, târgul își amintește trecutul, recitind din Bacovia, dar mai obsedant cântând *Zaraza*. Târgul în care a fost descoperită o bancă școlară de pe la sfârșitul secolului XIX, pe laterala ei cu inscripția înrustată, probabil, cu un cui: „Liceu, cimitir al tinereții mele”. Se presupune că în acea bancă stătuse Gheorghe Vasiliu, alias George Bacovia. ?i nu este exclus ca, peste vremuri înainte, pe aici sau pe oriunde în târgurile lumii, să se întâmple un fel de Bacovia redivivus, descoperindu-se o bancă pe care-ar fi înrustat: *Facebook, cimitir al bătrâneții mele...*

Ah, domnule Bacovia, ce toamnă frumoasă până la agonie! Dar, fir-ar să fie, frumoasa asta iar va spori clientela la psihiatrie... Iar prin noaptea de toamnă frumoasă se revarsă viscerale de argint ale saxofonului, apoi cântă femeia cu voce de bariton – cvasibacoviană, barbarcoviană, dementă, absentă sieși în spații unde răsar stafii – aproape vegetal, răsfirându-se în retrovizoare. Oricum, e miezul lor de noapte, timpul ce le e predestinat. Or fi repercusiunile vremurilor tulburi ale lui Marx când, din timp în timp, stafiile băntuie prin Europa, fecundând minți înfierbântate, la rândul lor stafiile fiind mutual

fecundate de aceste minți, apoi stafiile fierbinți căutau vreo societate (impresia că o caută și astăzi), vreun staff, vreo maternitate, în care visarea, coșmarul lor să nască monștri.

Pe când umbra omului e ca un început de strigoi, negru embrion al acestuia, difuzie de lapți ai moroiilor, spectru spermatic aerian al pricolocilor (din flori), al infanților stafiilor regale regulate definitiv de istorie, post-istorie și lipsă de istorie, acum, aici și astfel toate ca o hipno-realitate autumnală cu coacerea sâmburilor în cătină galbenă, al căror fildes mărunț mă face să-mi imaginez un elefant pe arena circului, jonglând, cu trompa, fructe exotice, în timp ce de pe trapezele gimnaștilor stoluri de arhangheli privesc prin binocluri spectatorii.

Iar în afară, puțină mișcare și deci mai puține lucruri se comit din întâmplare – miezul de noapte e cel al premedităților, și totul – dragoste, ură, întâlnire, adio, tristețe sunt mai motivate decât în alte spații din nictemer. În vitralii – vârtelnița de aur a miezului de noapte, obiecte de cult, odăjdii episcopale, precum și fagurii de bumbi și paftale ale răcanilor aflați în prima-le escapadă ilicită de

*apud vexelia*¹ (ce-mi mai vine a declina și conjuga la-tine-ște!..., dar nu și a cânta *Gaudeamus igitur!*...²).

Miere și mirt, și ceară, și agheasmă, și paos³ (ce cuvânt!), și umbra tâmplarilor, limacși desprinzându-se de pe muri (le-a slăbit cheagul, mucoasa...), căzând în țepii cactușilor din paraclise la intrarea cărora stă scris sentenți-os (din os domnesc): *Carmen longa, vita brevis*⁴ – în fond, asta e rezumatul, asta e esența – limacși căzuți în țepii cactușilor exotici...

Prin toate astea, prin viața-i prezentă, spre a se convinge că are un prezent, târgul își amintește trecutul, recitind din ceva Bacovia, dar mai obsedant cântând *Zaraza*, în vreme ce, speriați de fâlfâitul cearșafurilor întinse la uscat, lilieci plonjează spre perechile de îndrăgostiți din gangurile unde adie o preajmă a culesului – târgul ca intermediar între țară și urbe.

Iar dimineața, în urbea bacoviană, cu un surplus de atenție se aude cum în bucătării, cantine, restaurante, cafenele, birturi, în orice pizzerie sau *fast food* – se aude materia mâncând; mâncându-se pe sine...

Note:

1. *Sub steaguri (lat.)*
2. *Să ne veselim!*
3. *Pomană pentru cei morți*
4. Poezia durează îndelung, viața e scurtă.

Mai înainte de orice, ar trebui să mulțumesc revistei „Ateneu” că își mai amintește, din când în când, de mine. Pe de altă parte, faptul că ar urma să scriu un fel de memorii despre debutul meu literar, întâmplat cu vreo patruzeci și cinci de ani în urmă, îmi reamintește cât sunt de bătrân, ceea ce nu e chiar reconfortant.

Da, am debutat în revista „Ateneu”, în 1981, cred (sunt obligat să cred, fiindcă nu-mi amintesc cu precizie), adică la un an după ce devenisem băcăuan. Până atunci fusesem vasluian, apoi semibucureștean, ploieștean, apoi moineștean. M-a adus la Bacău Ernest Gavrilovici, fără de ale cărui încurajări și sprijin probabil că aș fi rămas inginer petrolist. Poate aș fi lucrat o vreme în străinătate – aveam dosar de plecare în Irak –, de unde poate că m-aș fi întors, poate că nu. Poate că aș fi făcut și ceva avere, poate că nu... Și așa mai departe, domeniul lui „poate” fiind practic nelimitat. Dar în cele din urmă, în lipsa vreunui accident fatal, tot un pensionar oarecare aș fi ajuns, ceea ce este foarte bine. În continuare, voi relua o poveste pe care am mai spus-o de câteva ori și îmi cer scuze pentru asta, dar nu am alta.

În 1976, la terminarea facultății, am primit repartiție, cum se dădea pe atunci, la o întreprindere din București care avea șantier în toată țara. Făcusem prostia de a mă căsători încă de pe băncile facultății, așa că soția mea a rămas în Vaslui, locuind împreună cu primul nostru copil și cu părinții mei, iar eu lucram când la o sondă de lângă Târgu Secuiesc, când pe la exploatarea de cărbune din Rovinari, când în Banat, la o schelă de foraj din Lovrin. Făceam, de acolo până la Vaslui, mai bine de 24 de ore mergând cu „trenul foamei”, cum cu tandrețe poporul poreclise cursa CFR dintre Timișoara și Iași. În cele din urmă, mi-am cerut transferul la Trustul Petrolului Moinești, unde, probabil și din cauza lipsei de specialiști, am avansat foarte repede, până la funcția de șef de atelier, deși eram încă stagiar. Aveam în subordine câteva sute de petroliști și lucram în medie zece, șaisprezece ore pe zi. Între timp, mi se născuse al doilea copil și locuiam într-un apartament de două camere confort trei sau, cum se spunea pe atunci, cu toarta pe dinăuntru. Pentru cei care nu știu banul, este vorba despre comparația cu olița de noapte confort trei.

În aceste aceste condiții, un demon ce mă prinsese în mrejele lui încă de pe vremea când eram licean îmi tot da ghes.

debuturi în „ateneu”

Petru CIMPOEȘU:

„Aventura mea în literatură a devenit tot mai solitară...”

La 30 de ani de serie nouă, revista noastră găzduiește un grupaj de creații ale câtorva scriitori care „Au debutat în Ateneu” (oct. 1994). Cu satisfacție constatăm că debutanți de atunci au devenit nume cunoscute în literatura română, unii dintre ei răsplățiți pentru calitatea scrisului.

Care a fost contextul debutului în „Ateneu” (mentor, redactorul girant, frecventarea unui cenaclu, semnalară la „Poșta redacției” etc.)?

În ce măsură a fost de bun augur prezența dv. în coloanele revistei băcăuane? (I.D.)

Participam, din când în când, la ședințele Cenaclului „Tristan Tzara” de pe lângă Clubul Petroliștilor, condus pe atunci de profesoara Cornelia Mănicuță. Când mi-a venit și mie rândul să citesc ceva din creația proprie, le-am propus cenacliștilor o povestire scrisă pe când eram student la Ploiești, intitulată „Caii de curse sau cursele de cai”. Nu s-au arătat prea entuziasmați. Ulterior, un tovarăș de la județ, venit în inspecție pe linie sindicală, verifică și activitatea Cenaclului „Tristan Tzara”. Răsfoind dosarul cu lucrările prezentate în cadrul ședințelor de cenaclu, dă peste povestirea mea și se entuziasmează atât de tare, încât vrea să mă întâlnească. Acest tovarăș se numea Ernest Gavrilovici. Fusesem activist de partid cu o funcție destul de înaltă la regiunea Bacău, dar, după desființarea regiunilor și înființarea județelor, căzuse în dizgrație. Apariția revistei „Ateneu”, seria nouă, este

legată în bună măsură și de numele lui. Eram eu revanșa pe care și-o pregătea față de foștii tovarăși care îl renegaseră? Ajunsesse pensionar anticipat și făcea un fel de voluntariat pe lângă Comitetul Județean al Sindicatelor. Puține începuturi sunt mai umile decât acesta, pentru un așa-zis destin literar.

Domnul Gavrilovici mi-a propus să mă mut la Bacău, angajându-se să-mi găsească un post în învățământ, să-mi dea locuință, apoi să-i găsească și soției mele de atunci un loc de muncă. A mers de mână cu mine la tovarășul Vasile Iacob, de la Consiliul Județean al Sindicatelor, și i-a explicat acestuia că sunt un scriitor de mare viitor, deși nu scrisesem decât câteva povestiri (unele dintre ele au apărut apoi în volumul de debut). Vasile Iacob m-a luat de mână și m-a dus la șefa de atunci a sindicatelor județene, iar aceasta și-a dat acordul. Astfel că, din toamna anului 1980, am de-

venit profesor de tehnologie la Liceul „George Bacovia”, actualul Colegiu „Ferdinand I”, din Bacău. Trec peste alte detalii, fiindcă nu e aici locul să-mi fac autobiografia, dar voi menționa că, în anii care au urmat, acești doi bărbați au fost oamenii pe care am putut conta pentru aproape orice problemă.

Să zicem că am stabilit contextul. Textul, destul de modest, era intitulat „Meciul” și inspirat oarecum din activitatea mea de tânăr inginer petrolist. Lucram deja la romanul „Firesc”, ce va apărea câțiva ani mai târziu la Editura Cartea Românească, am luat de acolo niște pagini și le-am potrivit cumva să corespundă exigențelor redacției și, desigur, ale șefilor de partid de deasupra redacției. Un tânăr inginer și un maestru petrolist au ceva neînțelegeri și decid să și le rezolve printr-un „meci” constând în a-și demonstra fiecare competențele profesionale... Aveam în sertar povestiri mai interesante,

depusesem la Editura Junimea manuscrisul volumului cu care voi debuta editorial, „Amintiri din provincie”, dar fiindcă asta se cerea, asta am livrat.

În acei ani, redactorul-șef al revistei era George Genoiu, iar responsabil de beletristică era poetul Sergiu Adam, cu care am avut o relație inițial bună, apoi proastă, apoi foarte proastă. De altfel, mai toți ceilalți membri ai Cenaclului Artelor, de la Casa de Cultură din Bacău (astăzi, hotelul privat al unui lider sindical), erau într-o relație tensionată cu revista sau cel puțin problematică. Viorel Savin, Val Mănescu, Victor Munteanu, Cornel Galben, Ioan Enea Moldovan, Silvia Munteanu – pentru a-i aminti doar pe câțiva dintre cei care, ulterior, vor confirma ca scriitori cel puțin merituosi – erau ținuți la distanță de paginile revistei. În mod paradoxal, aș zice, fiindcă noua serie a „Ateneului” a fost inițiativa unor tineri entuziaști și, ani la rând, a promovat spiritul tânăr. Dar, cu trecerea timpului, unii dintre acei tineri au plecat (George Bălăiță) sau au fost îndepărtați (Ovidiu Genaru), iar cei rămași s-au cam mucegăit. Din păcate, în anii când în alte părți se ridica așa-zisa „generație '80” a literaturii române, revista „Ateneu” obstrucționa cât putea această nouă generație, probabil și urmare a unor „directive” primite pe linie politică, dar și din cauza unui conservatorism păgubos, menit să protejeze sărmenele privilegii ale redactorilor ei de atunci. Oameni altminteri valabili ca scriitori, dar lipsiți de generozitatea de a lăsa loc și tinerilor, necum să-i susțină, fără de care literatura nu are nici viitor și, la urma urmei, nici sens.

În condițiile descrise aici, mă pot considera oarecum un privilegiat, deoarece, dintre colegii mei de la Cenaclul Artelor, eram publicat ceva mai des, iar la un moment dat am avut chiar o mică rubrică, anulată după două, trei ediții, din motive care nu mi-au fost niciodată dezvăluite. Așa că aventura mea în literatură a devenit, de la un an la altul, tot mai solitară. Deși, din când în când, eram cumva băgat în seamă, dovadă Premiul pentru Proză al Revistei „Ateneu”, primit prin anii '90, dacă nu mă înșală memoria, iar mai încoace, Premiul de Excelență. Am mai spus-o și în alte ocazii, o repet și de această dată: premiile literare ar trebui acordate scriitorilor tineri, deoarece numai pentru ei contează. Oamenii ca mine, aflați dincolo de vârsta pensionării, ar face bine să stea acasă și să se joace cu nepoții, dacă îi au (dacă nu, să-și facă!), și, desigur, să depene amintiri...

• Nicu Enea – Compoziție

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Note despre monahii
Patericului Egyptean

S-a reeditat în 2011 o carte fundamentală în formarea religioasă și filozofică a unor oameni, indiferent de vârstă, dornici de înțelepciune și mântuire. Deși această ediție nu este prima, nu am găsit timpul necesar pentru aprofundarea Patericului Egyptean. De astă dată am fost îndemnat în reluarea lecturii de un interviu acordat de dl Virgil Ciomoș preotului Alexandru Ojică în Revista „Apostolia”, publicație a Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei, interviu reprodus în „Dilema veche”, nr. 1028, 21-27 decembrie 2023, pp. 22-23.

Din interviul în chestiune aflăm că profesorul Anton Dumitriu (1905-1992) i-a recomandat lui Virgil Ciomoș două cărți care să fie citite și studiate înaintea multor altora: *Patericul Egyptean* și *Spovedania unui pelerin rus*, iar după parcurgerea lor, Anton Dumitriu a căutat să-i găsească lui Virgil Ciomoș un îndrumător. Dorința s-a realizat prin vizita efectuată la părintele Cleopa la Mănăstirea Sihăstria, care-i dă următorul verdict: „Părintele tău va fi un macedonean!”, aflat în persoana părintelui Andrei Scrima. Pentru *Pelerinul rus*, s-au deplasat la Mănăstirea Rohia, unde bibliotecar era monahul Nicolae Steinhardt, care surprins de solicitarea acestei cărți i-a spus „că este vorba despre una dintre acele cărți care îți pot schimba destinul din temelii”.

După această succintă introducere, trecem la prezentarea *Patericului Egyptean*. De la bun început precizăm că această carte impunătoare prin număr de pagini (582) și conținut se citește cu răbdare, eventual se reiau unele capitole. Ne-a uimit la acești monahi profunzimea gândirii, monahii respectivi netrecând prin universități sau biblioteci, încât credem că gândirea și scrisul lor au fost insuflate de providență. Subsolarile paginilor conțin adăugiri sau corecții la o învățătură, apoi informații bibliografice.

Patericul Egyptean este împărțit în două mari secțiuni: „Cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni”, ce conțin excerpte din gândirea lor: 145 de Sfinți Părinți de la Antonie cel Mare (251 – 356), la Avva Or, de-a lungul a patru generații. Între cei 145 de Sfinți Bătrâni este prezentată și viața a trei femei: Theodora Amma, Amma Sarra (intemeietoare de obști de femei în vremea sa) și Amma Singlitichia, originară din Macedonia și stabilită la o mănăstire de fecioare din Alexandria. Athanasie cel Mare (decedat în 373 d.H.) i-ar

fi scris viața, deși exista presupunerea ca Polycarp i-a scris două manuscrise.

Fiecare capitol conține o notiță biografică a înțeleptului respectiv, o presupusă înfățișare a acestuia (îmbrăcăminte, barbă impunătoare, capul acoperit, fețe emaciate, și când este sărbătorit de biserică). Unii monahi nu au note biografice sau nu le este descrisă înfățișarea. După notele biografice, sunt reproduse fragmente din gândirea fiecăruia. Dintre cei 145 de monahi, Avva Pimen are cele mai multe învățături – 204. Sunt și monahi fără prea multe învățături.

Acești monahi își petreceau timpul în post și rugăciune, preferând liniștea, tăcerea, smerenia. În general, mâncau foarte puțin: pâine, sare, eventual o fiertură. Memorabil rămâne prânzul oferit de un sihastru bătrân împăratului Theodosie cel Mic: posmagi uscați înmuiați în apă, oțet, untdelemn, sare și apă. „Iar împăratul a mâncat cu mare dulceață și a băut și apă. [...] Că adevărat zic ție, părinte, că eu întru împărăție sunt născut și hrănit și crescut, însă eu niciodată n-am mâncat cu așa

dulceață precum am mâncat și am băut acum la tine” (p. 375, 22). Monahii își înfrânau limba („Nu judecați, și nu veți fi judecați”) și pânțele (recomandare întâlnită și la Pitagora).

Mulți monahi au lăsat scrieri. Bunăoară, Avva Nil este autorul unei colecții de maxime din care s-a alcătuit *Patericul*. Monahii locuiau în chilii. O chilie avea următorul spațiu: o cameră de dormit, o bucătărie, o latrină. Cu timpul, interiorul chiliilor s-a mărit. Monahii își făceau unii altora vizite scurte, punându-și diferite întrebări pentru elucidarea unor chestiuni religioase. Erau înzestrați

cu diferite haruri tămăduitoare. Se menționează astfel o vindecare de cancer la sân și învierea unui mort. Mulți dintre ei erau predestinați vieții monahale, vânzându-și averile și împărțind câștigul la săraci, apoi luau calea pustiei sub îndrumarea unui învățător. Numai Avva Moisi fusese inițial tâlhar la drumul mare, apoi s-a pocăit. În treacă fie zis, împărăteasa Teodora a Bizanțului și Maria Egipteanca, în pofida vieții lor scandaloase, sunt trecute în Calendarul Ortodox la 11 februarie și 1 aprilie. S-au întâmplat și cazuri când unii asceți părăsesc pustia de dragul unei femei frumoase. A se vedea în acest sens romanul *Thais* al lui Anatole France. În ceea ce privește durata vieții lor, era, în genere, normală, dar s-au întâmplat și cazuri când depășeau suta de ani. Bunăoară, Avva Pavel Thiveul a trăit 120 de ani (p. 235), deși la p. 503 se precizează că Sfântul Pavel Thiveul a trăit între 228 și 341. Tot 120 de ani a trăit și Moise.

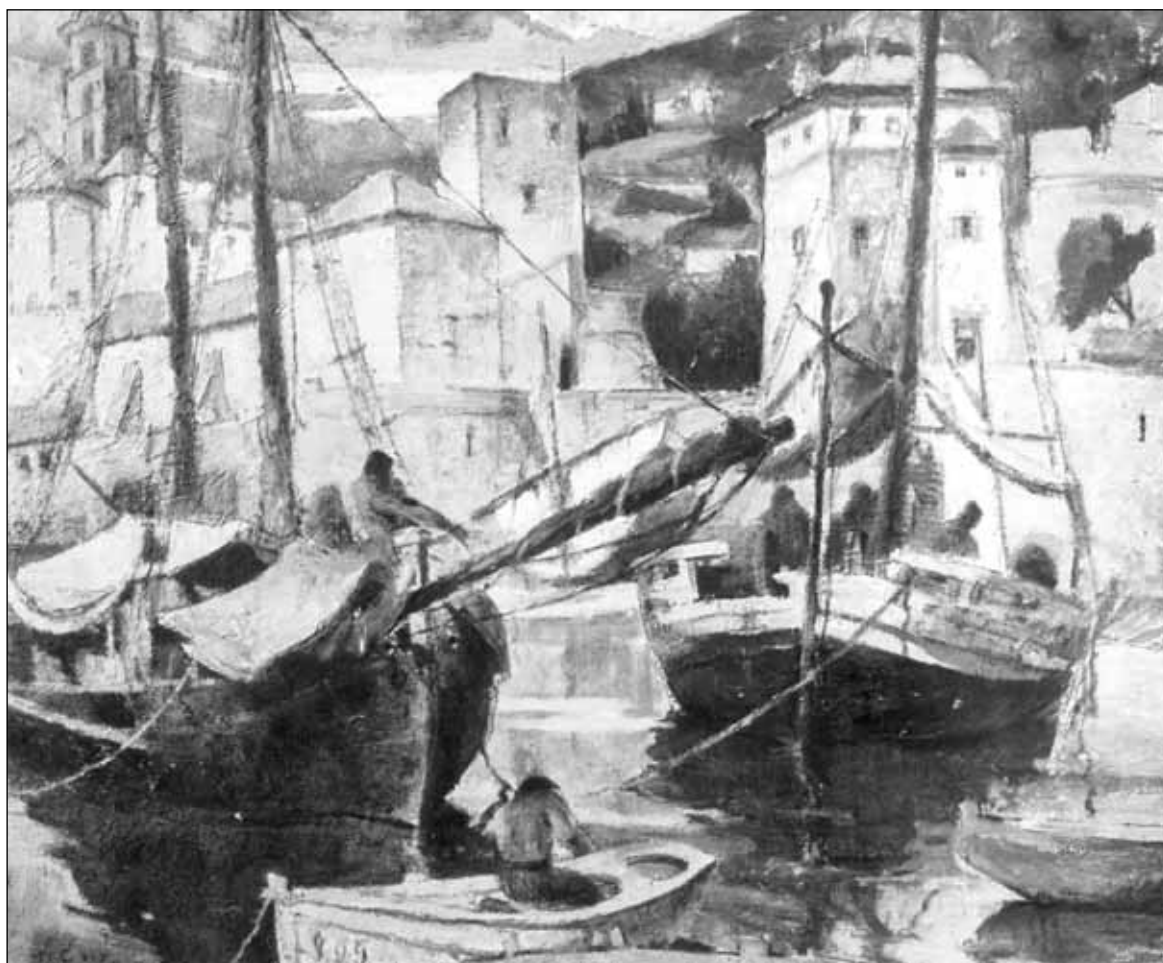
Partea a doua a *Patericului Egyptean*, „Cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni cei fără de nume așezate în capete”,

relatează de-a lungul a 28 de capitole diferite împrejurări când diavolul încearcă să-i ispitească pe monahi cu păcatul curviei. Smerenia este întru totul dorită de Sfinții Părinți: „Zis-a un bătrân: *Voiesc să fiu biruit și să am smerenie, decât să fiu biruit și să am mândrie*” (p. 368, 12). A se vedea și învățătura 13 de la aceeași pagină, sau la pagina 374, învățătura 21.

În sfârșit, cartea mai conține o *Adăugire*, numeroase hărți în care sunt însemnate așezămintele pustnicilor și veșmintele monahale purtate de Părinții din Pateric. La p. 328, învățătura 8, se menționează cea mai veche mărturie despre rugăciunea lui Iisus, numită rugăciunea inimii: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, ajută-mi și mă miluiește pe mine păcătosul!” La pagina 411, învățătura 8, aflăm că unui filozof care a mers la un sihastru pentru a se călugări i se cere păstrarea tăcerii timp de doi ani. La fel proceda Pitagora cu discipolii săi.

Cartea se încheie cu considerații asupra locului unde s-a scris *Patericul*, când anume s-au scris cele două colecții ale *Patericului* (alfabetică și tematică). În mănăstirea Karakallou de la Sfântul Munte Athos s-a descoperit „cel mai vechi manuscris de *Pateric* din lume”, datând din secolele VII-VIII (p. 525). Răspândirea *Patericului* în țările române completează acest excurs istoric. La p. 540, este strecurat îndemnul: „Tot astfel, în condițiile în care de mai bine de 150 de ani învățământul românesc nu se mai întemeiază pe Sfânta Scriptură și pe scrierile și viețile Sfinților, a sosit vremea și este mare folosul ca fragmente din *Pateric* să fie folosite drept *Abecedar*”.

* *Pateric Egyptean*, ediția de față, reproduce originalul tradus de monahul Pafnutie Dascălul de la Mănăstirea Neamț și tipărit de Sfântul Grigorie Dascălul la București, în anul 1828, diortosit, completat și adnotat de monahul Filotheu Bălan. Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Cartea ortodoxă*, Ed. Sophia, 2011, 582 p.

• Nicu Enea – Port

Dan PETRUȘCĂ

Despre eșec (1)

Dacă „eșec” e sinonim cu nereușită, înfrângere sau insucces, verbul „a eșua”, când nu e vorba de nave acvaticе, înseamnă, simplu, a nu reuși. Dar astea le știe toată lumea. Un antonim posibil al eșecului este succesul. Privind lucrurile din perspectivă strict biologică, se poate spune că au dispărut în timp doar speciile care nu s-au adaptat la mediu și, în consecință, au eșuat. Psihologic, specia noastră urmărește succesul din pricina spaimei de a nu eșua. Însă orice izbândă a noastră are în spatele ei o succesiune de eșecuri. Credem că a fost un succes, de pildă, momentul când am înțeles că Pământul se învârtă în jurul Soarelui (și nu invers), dar a trebuit să înțelegem mai târziu că și Soarele, la rândul său, se rotește în jurul centrului galaxiei. Sau ceva de genul acesta... Însă care e drumul galaxiei noastre prin cosmos, nu prea știm... Iar noi, vorba poetului Eminescu din „Scrisoarea I”, care suntem „copii ai lumii mici”, urmărind succesul, dar, mai ales, notorietatea: Ahile alege să moară tânăr, în culmea gloriei, decât necunoscut, bătrân și înconjurat de o familie iubitoare. Să rămâi prin ceva în memoria oamenilor e semnul unei spaime de eșec. Poate și de orgoliu prostesc. Nu voi insista... Adesea, unii au comis fapte reprobabile cu același scop: nu contează etica faptei, ci să rămâi cumva în istorie; de pildă, ca acel cetățean al unui polis grecesc, în Antichitate, care a lovit minunata statuie a unui sculptor cu ciocanul în timpul unei sărbători. Întrebat, el a spus că dacă n-are talent și nu poate rămâne în istorie printr-o operă, și-a propus să rămână în memoria oamenilor prin distrugerea ei. Degeaba s-au străduit o vreme cetățenii să nu-i consemneze numele... Iar astăzi, vulgaritatea și violența limbajului de pe rețelele de socializare îți asigură vizibilitatea și „notorietatea” într-o lume care nu înțelege rostul libertății de exprimare. Voi reveni la această idee...

Un studiu sociologic recent din Marea Britanie a constatat că mai bine de două treimi dintre reprezentanții așa-numitei generații Z consideră că un regim autocratic e de preferat celui democratic. Asta îmi amintește de rolul școlii și de constatarea unui filozof contemporan, Alain Finkielkraut, aflat într-o confruntare de idei cu un alt filozof, Alain Badiou, într-o carte numită „Explicația”. Astăzi, în școală, crede Finkielkraut, o recentrare asupra culturii și restabilirea exigenței „ar scoate în stradă colegieni, liceeni, syndicate ale profesorilor și federații ale părinților elevilor. Incultura pentru toți e o cucerire democratică asupra căreia e foarte greu de revenit”. Înseamnă că

nici în Occident nu se mai face carte serioasă?... Iar ideea că în discursul oamenilor deștepti se strecoară uneori imbecilități, direct proporționale cu deșteptăciunea lor, o susținea nu chiar de mult și „ultimul boier” român, Alexandru Paleologu. Un exemplu al felului în care în discursul unui om deștept se strecoară o imbecilitate ar fi, de pildă, un eseu al lui Michel de Montaigne. După ce, tânăr fiind, a studiat, după moda timpului, istoria, filozofia și limbile clasice, la maturitate a constatat că toate acestea nu-i trebuiau. Altfel spus, un om ar trebui să învețe doar ce-i este de folos în viață. Nu putem să nu ne întrebăm cine ar fi fost Montaigne în istoria culturii universale dacă n-ar fi fost „obligat” să studieze materiile amintite... Nu în aceeași situație ne aflăm cu Eminescu, într-un articol („Învățământul clasic”, „Timpul”, V, nr. 134, 28 iunie), unde el consemna faptul că o cultură „acătării” nu se poate realiza fără studiul limbii latine și că asta se vede bine în cultura țărilor care au promovat și susținut studiul acesteia. Iar acest lucru eu îl consemnez astăzi, în momentul în care la clasele de liceu cu profil umanist limba latină este propusă ca obiect opțional, nu obligatoriu... Așadar, cât mai puțină învățatură, ca elevii să vină la școală mai ales „de plăcere”. Cum să afli că o mâncare îți place sau nu dacă n-o guști mai întâi? Afirmatia lui Montaigne este doar unul dintre multele feluri în care inteligența eșuează. Iar „ideea” francezului este deja la modă: peste tot în lume, decidenții cred că programa școlară trebuie aerisită, ca elevii trebuie să învețe doar ce le trebuie în viață. Iar dacă nu se studiază istoria democrației și beneficiile acestui mod de existență socială și politică, nu trebuie să ne mirăm de ce generația Z „gândește” și susține că sistemul totalitar e mai bun decât cel democratic. Ne aflăm, după cum se vede, în plin eșec...

O tiranie ca în Rusia

În „Situatiunea” lui I.L. Caragiale, personajul Nae, una dintre ipostazele lui Mitică, după o zi toridă, noaptea pe la ora 1, ajunge în berăria în care e și naratorul (fără nume). Vom afla în finalul schiței că amicul Nae nu poate sta acasă când nevastă-sa „face”, adică naște. Și ia la rând berăriile. Iar berăria e un for unde Mitică își

manifestă personalitatea. Și, asemenea lui Mitică, amicul Nae are vervă, dar mai ales se pricepe la toate, e dispus să explice mersul lumii oricui îl ascultă. În fraze îndeajuns de dezlănate, semn al unei minți asemenea, Nae constată: „Este o criză, mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă...” Omul e nemulțumit de guvern, de cheltuielile nebunești și de împrumuturile pe care acesta le face, de lipsa de patriotism etc., asemenea românilor de astăzi. E un sport național să fii nemulțumit și să te plângi... Nae vorbește despre agricultura românească, despre producția de rapiță, catastrofal de mică; trece apoi la „boxerii” din China, iar de aici la faptul că „toată Europa nu poate ca să se-nțealeagă”. E convins, de asemenea, că din lipsă de patriotism, liberalii și conservatorii români nu văd pericolul crizei și, în consecință, se tot ceartă, în loc să facă un guvern de coaliție. Și, exasperat de aceste mari probleme ale României, el știe ce ne trebuie nouă, românilor: „O tiranie ca în Rusia...”

Desigur, acest tip de gândire este un eșec, fiindcă cel care gândește astfel nu-și dă seama de repercusiuni. Propoziția, deși pare neașteptată și chiar absurdă, are totuși o explicație în contextul dialogului. Amicul Nae nu înțelege binefacerile pluripartitismului, nu înțelege „bătălia” politică democratică, aceea care înlocuiește violența la propriu, din stradă, cu dezbaterile. Și pentru că lui i se pare că dezbaterile parlamentare durează prea mult, dorește rezultate imediate, iar asta se întâmplă doar dacă ia decizii un singur lider, un „tiran”, cineva care știe mai bine decât poporul ce trebuie făcut... Chiar dacă partidele sunt niște „gloabe”, conform „gândirii politice” a unui politician român contemporan, desființarea lor ar fi o catastrofă, așa cum am putea observa în Germania lui Hitler, în Rusia lui Lenin și Stalin, dar și în România comunistă...

Îmi place TikTok!

Îmi aduc aminte foarte bine, probabil că și alții, de momentul când, prin ianuarie 2025, Donald Trump, într-o conferință de presă, spunea: „Îmi place TikTok!” Și o spunea în stilul deja cunoscut: capul lăsat ușor într-o parte, oarecum alintat, mângâind cuvintele. Era până la urmă o jucărie la care

nu voia să renunțe, însă, desigur, în subsidiar, era vorba de bani, cât și de posibilitatea de a influența opinia publică. Propoziția poate fi refăcută: „Îmi place Groenlanda!” sau îmi plac „pământurile rare” din Ucraina... Nu e treaba mea să aflu în ce măsură această platformă de socializare, TikTok adică, i-a fost cu priință în alegerea sa ca președinte. Nu este, de asemenea treaba mea să știu câte voturi i-au adus președintelui proaspăt ales al USA frații Tate, susținători ai săi, cu mare vizibilitate pe platforma X a lui Elon Musk, frați care au proprietăți prin România și care au fost arestați, la noi, pentru proxenetism, trafic de persoane, grup infracțional organizat. Poate că frații aveau și o altă treabă prin zonă, fiindcă un oficial al noii administrații americane, pe la mijlocul lui februarie 2025, după cum au confirmat mai multe televiziuni autohtone, s-a interesat de soarta lor, moment care le-a îmbunătățit semnificativ situația în care se află, așa încât, pe la sfârșitul aceluiași februarie, frații amintiți și-au luat zborul la propriu către USA... Ceea ce știu însă, conform semnalului de alarmă tras de o mulțime de învățați ai lumii, este că, după migrația a miliarde de oameni din lumea concretă în lumea platformelor de socializare (cea mai mare și rapidă migrație, de fapt, din istorie), „atmosfera” în lume a început să se schimbe radical. Și, e foarte posibil, în rău...

Cerculă pe Facebook, de o vreme, dar și pe alte platforme, desigur, o observație a lui Umberto Eco, cel căruia, prin

• Nicu Enea – Panou decorativ

2015, i se conferea titlul de doctor honoris causa (i se mai conferiseră treizeci și șapte de astfel de titluri până atunci!) al Universității din Torino. În fața jurnaliștilor prezenți, Eco a spus: „Rețelele de socializare dau drept de cuvânt unor legiuni de imbecili care înainte vorbeau numai la bar după un pahar de vin, fără a dăuna colectivității”, iar drama internetului este că „a promovat idiotul satului față de care spectatorul se simțea superior”... Revenind la ce spunea amicul Nae din „Situatiunea” lui Caragiale, e limpede că în contextul restrâns și nesemnificativ al berăriei, convingerile lui nu puteau să aibă un impact decisiv asupra comunității. Însă într-o postare pe Facebook, pe X, pe Instagram, pe TikTok etc., într-un context global, o imbecilitate face adesea valuri, fiindcă utilizatorii, în cea mai mare parte mediocri, nu se informează din cărți (nici măcar de pe Google!), nu verifică sursa informației și, peste toate, nu au educația unei gândiri critice. Pe de altă parte, nici foarte deșteptul „unchi” Google nu știe, de fapt, nimic. El adună mii de informații despre un subiect, însă utilizatorul trebuie să fie în stare să selecteze, să discearnă, să judece. Sursa de informare fiind pentru cei mai mulți tot rețelele de socializare, din pricina algoritmului acestora care poate fi „înșelat”, se întâmplă să năvălească peste utilizator (în progresie, să-i zicem, geometrică) subiecte asemănătoare celor pe care le-a marcat cu like-uri sau emoticoane: fără discernământul necesar, un susținător al lui Joe Biden, după ce se uită pe TikTok câteva ore (zile, săptămâni, luni), într-o dimineață se trezește susținător al lui Donald Trump... Ceea ce ar fi trebuit să fie cea mai importantă descoperire din toate timpurile, INTERNETUL, este pe cale să devină un *cancer al comunicării*, un eșec de mari proporții. Sub semnul ideii democratice de comunicare liberă absolută, se ascunde probabil cel mai mare pericol, mai ales că „reglementările” impuse de unele țări conținuturilor nocive de pe rețele sunt văzute de unii dintre miliardarii care le dețin (Elon Musk, de pildă) drept o îngrădire a libertății de exprimare. Reglementările, hulite de „apărătorii” libertății de exprimare, vizează răspândirea de fake news, folosirea înjurăturilor, a urii, revărsarea umorilor tuturor complexațiilor din lume pe rețele, adică a acelora care, până ieri, înjurau doar în spațiul restrâns al berăriei. Desigur, banii, pentru miliardarii cunoscuți deja, sunt mai importanți decât etica și morala...

Albania

Anila Dahriu

Unul dintre cele mai viguroase nume ale poeziei albaneze contemporane este cel al Anilei Dahriu. Născută la Vlore (25 mai 1970), scriitoarea a absolvit Institutul Politehnic, după care s-a înscris la Facultatea de Litere din Tirana. Din păcate, izbucnirea războiului civil din Albania (1997) a împiedicat-o să-și finalizeze studiile, determinând-o să imigreze în Italia, unde locuiește și astăzi (Mirto Crosia). A publicat, în

limba albaneză, volumele de versuri: *Ușa către sine* (1996), *Lasă-mă să vin cu tine* (2011), *Nu-mi răni sentimentele* (2011), *Fiori de față* (2012), *Către necunoscut* (2012), *Proiectat în Embrionul nenăscut* (2022) și o carte de povestiri intitulată *Iartă-mă, mamă* (2023); în italiană, a publicat patru volume de poezii: *Printre coastele păcatului* (2013), *De obicei gândim* (2016), *Cântecul fetei* (2022), *Labirinturi* (2024). Este laureata mai multor premii literare: „Roberto Farina” (2014); „Terre Lontane” (2014); „Don Luigi Di Liegro” (2015); „Dardania”, premiu onorific pentru autenticitatea și originalitatea scrisului, Kosovo (2019); „Mihai Eminescu”, România (2019); „Arberia” (2020); „Barocco Salentino” (2021); „Bogdani”, Kosovo (2021); „Ancient

Pyrgos” (2021, 2022); Premiul „Alexandru cel Mare”, Grecia, 2022; „Poetul păcii”, Iași, România (2023). Poeziile ei sunt incluse în numeroase antologii italiene și internaționale. Colaborează, de asemenea, cu diverse ziare naționale și internaționale (inclusiv „La Voce” de Corigliano-Rossano Calabro, „Nazionale” și „Gazeta Mapo”, cu sediul în Tirana, Albania) și traduce frecvent scriitori albanezi și italieni. Referindu-se la opera scriitoarei albaneze, celebrul poet italian Dante Maffia, nominalizat de mai multe ori pentru Premiul Nobel, afirma: „Am observat că Anila Dahriu nu se oprește în fața niciunui subiect și sapă, și strigă și arată cititorului ce se ascunde și ce ar trebui să apară sub strălucirea cuvântului. Poezia ei vine din expe-

riențe puternice, dintr-o experiență care nu a renunțat niciodată la obiceiuri și reguli, rupând tipare stabilite, cufundându-se cu totul în mirare... Este clar că în spatele acestor versuri trăiește o femeie cu un caracter puternic, cu o vitalitate exagerată, cu convingerea că prin artă poate și trebuie să caute calea creșterii și a binelui comun. Prin urmare, cititorul nu va găsi absolut nimic de prisos în poeziile sale, nimic ieftin sau nerealist”.

Poeta a vizitat de mai multe ori România, fiind invitată și la Festivalul Internațional de Poezie desfășurat la Iași, în 2023. Va fi prezentă, din nou, la ediția de anul viitor.

Traducere și prezentare de
Leonard POPA

Deschide ușa spre rai

Un strigăt atinge mâinile domnului cu tunică
(cum privirea atinge ridurile zborului femeii).
Pretinzându-se recunoscător
că a găsit soluția,

țipă neliniștit atingându-și mâinile, sânii,
și apoi mâinile coboară,
iar inima misterului se târâște în râpa necunoscută.

Aș vrea să-mi eliberez respirația între ele
(ca vulturii în timp ce vânează himere).
Soarta recunoscătoare rămâne tăcută și
sufală sibilele unei poezii scrise de un străin
(rămân imobile și cuvintele nu mai au suflet).

Și plânge în căutarea inspirației
(himerele râd ca tristețea lunii)
răsturnată în sine, aproape moartă,
femeia continuă să se roage și să blesteme.

Viața îi rezervă anotimpurile irigente
(fără oprirea frunzelor nenăscute,
fânul nu se naște și nici dulceața sufletească).
Întorcându-se pe bulevardul
care urmează pentru a ajunge la un sărut,
un tânăr se apropie de bunăvoie,
întâlnirea este violentă,
ca rădăcinile unui copac care caută apă în deșert.

Aruncat în prag cu hainele rupte
se plânge de sărutul interzis
și țipă că i-a fost furat.
Și visele i-au fost interzise
(păcatul își cumpără mereu voturile).

Preotul își strânge buzele și se adăpostește
(trebuie să te adaptezi circumstanțelor ca un tâlhar)
și încearcă să facă o înțelegere cu himerele,
grăbindu-se, pleacă

(o mantie neagră pe umerii femeii)

Loialitate

Îmi urăști câinele pentru că știi
că mă iubește necondiționat.
Mă ascultă în tăcere când vorbesc despre tine.
El simte că sunt prizonieră într-o cupolă crăpată...
Stă acolo pe covoraș, de pază,
pentru a mă proteja de singurătate când tu nu ești
prin preajmă.

El știe că sunt ca un fluture cufundat în aripile
destinului

(niciodată nu poți ști care îți va fi soarta!).
El trăiește așa,
în orizonturi născute întâmplător.

Suntem vinovați de destine străbătute aiurea.
Dragostea tremură și zgârie o fotografie veche
(din aluatul poemelor scrise dispar îndoielile),
iar ziua se naște complice cu chipul ascuns
în intersecții ciudate.

Există un fulger de lumină care uneori îmi scapă –
visele mele.

Nu știu de ce fug și nu-mi spune adevărul.
Când mă trezesc,
lângă mine este doar câinele meu,
mă sărută și mă îmbrățișează,
niciodată mulțumit,
și nu-mi părăsește niciodată patul,
plin de lacrimi și sânge,
îmi îngroapă trecutul

(în tăcere se îndreaptă spre destinul lor).

Întâlnirile noastre...

Întâlnirile noastre au devenit sânul vieții zilei.
Și în noaptea întunecată se nasc șerpi,
există în ei focul soarelui

• Nicu Enea – *Flori de măr și de cireș*

care nu-și oprește niciodată atracția,
(el iubește această iubire cu magia sa și arde în sine).

Nu distruge niciodată, ne adună în tăcere sufletele.
(ea implică vechimea cuvintelor niciodată rostite)
gravate în piatră cu chipul emblematic.
Sunt secrete și vise care nu s-au stins niciodată,
merg și se hrănesc cu moleculele înmulțite cu ziua.

De ce cu ziua?
Pentru că reprezintă viața (noaptea
reprezintă moartea)

Și apoi o altă medalie a realității mă urmărește.
Mă opresc la o stație necunoscută,
plâng gândindu-mă că am pierdut drumul și ziua,
țip pentru că inima mea este frântă.

Intru într-un tunel și înainte să mă trezesc
îmi caut ochii.

Poate mi-am pierdut vederea,
am devenit oarbă în acest apus de gânduri,
care rătăcesc neliniștitoare în umbra necunoscutului.
Nu mă refer la ignoranța care îmi afectează
versurile sângeroase.

Nu, omenirea este oarbă la ieșirea unei raze de soare
și ziua aceea care este mântuirea mea
îmi dă fiori și cântece (pentru ele trebuie să moară).

Nu vreau să mă blestem pentru că m-am născut
să fiu singură.
Ceea ce mă sperie este singurătatea care așteaptă
un tren,
plecând mereu fără destinație.

Și se stinge ziua și se plânge soarele aruncat
într-o râpă.
Și viața mea care țipă atroce: niciodată trăită.

Aș dori

Mi-aș dori o altă cameră pentru noi
în care dragostea să înflorească.
Să fie aceea în care voi schimba draperiile,
și voi agăța stelele,

în care mă transform într-o față nevinovată,
care iubește necondiționat.
Și pune aripi să zboare primăvara
într-o cameră în care versurile se nasc ca niște țipete
de dragoste.

Și dulceața ei să acopere privirea când îmi atinge
pielea,

fiorii umplu lipsa lunilor,
iar convingerile noastre se schimbă de fiecare dată,
că doar noi ne înțelegem cufundați unul în celălalt.